

Werken in een Paradijs

Onderzoek naar de methodiek van zorgboerderij 't Paradijs

H. van Rossum en K. Slump

Afstudeeronderzoek

Mei 2011

Colofon

Titel:	Werken in een Paradijs
Onderwerp:	Onderzoek naar de methodiek van zorgboerderij 't Paradijs
Onderzoekers:	Tineke van Rossum Studentnummer: 060152 Linda Slump Studentnummer: 070178
Onderzoeksinstelling:	Zorgboerderij 't Paradijs Bielderweg 1 3772 VM Barneveld 0342-401253
Opdrachtgever:	IJsbrand Snoeij, directeur van 't Paradijs
Opleiding:	Sociaal Pedagogisch Hulpverlener Christelijke Hogeschool Ede Oude Kerkweg 100 0318-696300
Begeleider:	Gert André, docent methodiek

**Alle rechten voorbehouden
All rights reserved**

© Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke mechanische of elektronische wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

© No part of this book may be reproduced by any means. Electronic or mechanical, including print, photocopying, microfilm, recording or by any information storage retrieval system, without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Voorwoord	6
Hoofdstuk 1. Inleiding	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Het onderzoek	7
1.3 Probleemstelling	8
1.4 Hoofd- en deelvragen	8
1.5 Doelstelling	8
1.6 Relatie met de verdiepingsminor	8
1.7 De organisatie	9
Hoofdstuk 2. Methoden	11
Hoofdstuk 3. Hoe kijkt orthopedagoog ter Horst naar zorgboerderij 't Paradijs?	13
3.1 De medewerkers/begeleiders	13
3.2 De deelnemers/cliënten	16
3.3 De omgeving	20
3.4 De werkelijkheid achter de omgeving	22
3.5 Conclusie	23
Hoofdstuk 4. Hoe kijkt Bruininks naar zorgboerderij 't Paradijs?	24
4.1 Overallvisie	24
4.1.1 Doelgroepinventarisatie	24
4.1.2 Praktijktheoretische uitgangspunten	25
4.1.3 Doelgroepdefinitie	25
4.1.4 Methodiekdoelen	26
4.2 Organisatorische gegevens	27
4.2.1 Externe gegevens	27
4.2.2 Interne gegevens	27
4.3 Basisaanpak	28
4.3.1 Klimaat creëren	28
4.3.2 Situaties hanteren	32
4.3.3 Relatie presenteren	35
4.4 Conclusie	37
Hoofdstuk 5. Hoe moeten de bedrijfsmatige kant en de zorgkant zich tot elkaar verhouden?	38
5.1 Resultaten vanuit literatuur	38
5.1.1 Voordelen/kwaliteiten van een bedrijfsmatige zorgboerderij	38
5.1.2 Nadelen van een bedrijfsmatige zorgboerderij	40
5.2 Resultaten vanuit interviews	41
5.3 Conclusie	44
5.4 Wat betekent dit voor het handelen van de medewerkers?	45

Hoofdstuk 6. Wat is het belang van contact met natuur, dieren en tuin op de zorgboerderij?	46
6.1 Resultaten vanuit de literatuur en interviews	46
6.1.1 Natuur	46
6.1.2 Dieren	50
6.1.3 Tuin	53
6.2 Conclusie	55
6.3 Wat betekent dit voor het handelen van de medewerkers?	55
Hoofdstuk 7. Hoe verhouden de mensen zich tot elkaar?	56
7.1 Resultaten vanuit literatuur	56
7.2 Resultaten vanuit interviews	59
7.3 Conclusie	62
7.4 Wat betekent dit voor het handelen van de medewerkers?	62
Hoofdstuk 8. Hoe verhoudt de zorgboerderij zich tot de samenleving en de reguliere zorg?	63
8.1 Resultaten vanuit literatuur	63
8.2 Resultaten vanuit interviews	66
8.3 Conclusie	68
8.4 Wat betekent dit voor het handelen van de medewerkers?	68
Hoofdstuk 9. Conclusie en aanbevelingen	70
9.1 Conclusie hoofdvraag	70
9.2 Uitleg methodische uitgangspunten	70
9.3 Handreikingen voor medewerkers	72
9.3.1 Management	72
9.3.2 Ouderen	73
9.3.3 30+groep	73
9.3.4 Kinderen	75
Hoofdstuk 10. Discussie	76
10.1 Aspecten die het onderzoek beïnvloeden.	76
10.2 Opties voor vervolgonderzoek	76
Literatuurlijst	77

Dit onderzoek gaat over de methodiek van zorgboerderij 't Paradijs.

Zorgboerderij 't Paradijs, te Barneveld, is een christelijke organisatie voor zorgverlening aan mensen met diverse beperkingen. Kinderen, volwassenen en ouderen kunnen op de 't Paradijs terecht voor onder andere dagbesteding, dagopvang, naschoolse opvang, logeren en individuele begeleiding.

De hoofdvraag die centraal staat in dit onderzoek is:

Hoe kunnen medewerkers op een zorgboerderij op een methodisch verantwoorde manier hun werk doen?

Om een antwoord te krijgen op de hoofdvraag is 't Paradijs allereerst beschreven aan de hand van ter Horst en Bruininks. Er is gekeken hoe ter Horst en Bruininks zouden kijken naar 't Paradijs. In hoofdstuk 3 concluderen we vanuit 'Het herstel van het gewone leven' van ter Horst dat 't Paradijs een goede ontwikkelomgeving is. In hoofdstuk 4 is een beschrijving gegeven van de manier van werken op 't Paradijs, vanuit het orthopedagogisch methodiekmodel van Bruininks.

Daarnaast zijn in de hoofdstukken 5 t/m 8 de andere deelvragen uitgewerkt aan de hand van literatuur en interviews met medewerkers, deelnemers en ouders van deelnemers van 't Paradijs. De belangrijkste conclusies zijn als volgt.

Hoofdstuk 5: De bedrijfsmatige- en de zorgkant moeten zich gelijkmatig tot elkaar verhouden. De bedrijfsmatige kant kan niet zonder de zorg en de zorg kan niet zonder het agrarisch bedrijf.

Hoofdstuk 6: Het is belangrijk voor deelnemers om in contact te zijn met natuur, dieren en tuin. Activiteiten moeten gericht zijn op één van deze onderdelen.

Hoofdstuk 7: Op de zorgboerderij moeten deelnemers zichzelf kunnen zijn. Deelnemers worden geaccepteerd zoals ze zijn en dat er wordt gekeken naar wat ze kunnen. Hun beperking moet niet op de voorgrond staan.

Hoofdstuk 8: De zorgboerderij is een waardevolle aanvulling op de reguliere zorg, omdat je op de zorgboerderij makkelijker in contact komt met de samenleving. Enerzijds is de zorgboerderij een plek om tot rust te komen in een veilige omgeving zonder de eisen van de samenleving. Anderzijds is het een plek om op een natuurlijke manier in contact te komen met de maatschappij.

De resultaten uit de hoofdstukken 3 t/m 8 hebben geleid tot tien methodische uitgangspunten voor medewerkers van 't Paradijs.

1. Deelnemers moeten zich veilig voelen.
2. Er wordt niet naar de beperking maar naar de mogelijkheden van deelnemers gekeken.
3. Deelnemers worden positief benaderd.
4. Deelnemers mogen zichzelf zijn.
5. Deelnemers hoeven niet aan de eisen van de maatschappij te voldoen.
6. De bedrijfsmatige kant en de zorgkant moeten zich gelijkmatig tot elkaar verhouden.
7. Activiteiten zijn gericht op contact met natuur, dieren of tuin.
8. Door de activiteiten ontwikkelt de deelnemer zich onbewust.
9. Deelnemers moeten in contact komen met verschillende mensen.
10. De zorgboerderij is het gewone leven.

Deze tien uitgangspunten zijn uitgewerkt tot richtlijnen voor het handelen van medewerkers op de zorgboerderij. Medewerkers kunnen hun handelen toetsen aan deze richtlijnen en zo werken vanuit de methodiek 'Zorgboerderij'.

Werken in een Paradijs. Na een aantal maanden onderzoek naar de methodiek van zorgboerderijen hebben we gemerkt dat werken op een zorgboerderij voor medewerkers en deelnemers een Paradijs is. Een zorgboerderij is de plek waar je jezelf kan en mag zijn. Je kunt genieten van de dieren, de tuin en al het mooie van de natuur, zoals God het geschapen heeft.

Om dit mooie te bewaren hebben wij methodische uitgangspunten ontwikkeld voor medewerkers. We hopen dat zorgboerderij 't Paradijs hierdoor een sterkere positie krijgt, doordat ze zich methodisch kunnen verantwoorden. Daarnaast hopen we dat medewerkers het mooie wat de zorgboerderij al biedt, kan blijven bieden aan deelnemers.

Al dit werk was ons nooit gelukt zonder de steun en hulp van verschillende mensen. We willen een aantal mensen persoonlijke bedanken. Allereerst **Gert André**, onze docent voor zijn adviezen, feedback en tijd die hij voor ons had. Daarnaast **IJsbrand Snoei** onze opdrachtgever die het mogelijk maakte dat wij op 't Paradijs onderzoek mochten doen. Wij willen hem en **Rosan Faas** bedanken, omdat zij onze stukken van feedback voorzagen.

Daarnaast hebben we ook hulp gehad van andere docenten, **Jochum Muurling**, **Jan-Willem van Nus**, **Anneloes Bal**. Hartelijk dank dat we soms zomaar op de gang wat konden vragen, om weer verder te kunnen.

Ook hebben we onze familieleden ingeschakeld. **Liesbeth van Essen-van Rossum** en **Rinke Slump** bedankt voor het lezen en feedback geven op ons verslag.

Tot slot bedanken we alle medewerkers, deelnemers en ouders die we mochten interviewen voor ons onderzoek.

Door de hulp van al deze mensen zijn wij tot dit verslag en product gekomen.

Wij wensen een ieder veel plezier bij het lezen van dit verslag en hopen dat medewerkers van een zorgboerderij worden geïnspireerd om methodisch te handelen.

Linda Slump en Tineke van Rossum

Ede, mei 2011

Leeswijzer: een aantal gebruikte begrippen staan opgenomen in de begrippenlijst (Bijlage G). De eerste keer dat een begrip in het verslag wordt genoemd staat een *.

Waar 't Paradijs' staat geschreven, kunt u lezen: 'Zorgboerderij 't Paradijs'. In de literatuur wordt de term 'cliënt' gebruikt, wij hebben gekozen voor de term 'deelnemer' omdat 't Paradijs deze term gebruikt. De betekenis van de termen is gelijk.

Hoofdstuk 1. Inleiding

In dit hoofdstuk leest u de opzet van ons onderzoek en een beschrijving van de organisatie 'Zorgboerderij 't Paradijs' waarvoor wij ons onderzoek hebben uitgevoerd.

1.1 Aanleiding

Het aantal zorgboerderijen* is de laatste tien jaar enorm toegenomen. Waren er in 2000 nog maar 214 zorgboerderijen in Nederland, in 2009 waren dat al 1088 zorgboerderijen. In tien jaar tijd is het aantal zorgboerderijen dus verviervoudigd. (Verenigde zorgboeren, z.d., Landbouw en Zorg groeit)

In die jaren werken steeds meer hulpboeren met een zorgvraag en begeleiders op een zorgboerderij. Daardoor werden zorgboerderijen steeds meer het werkterrein van Sociaal Pedagogische Hulpverleners en Maatschappelijk werkers.

Uit ons vooronderzoek bleek dat niet elke zorgboerderij volgens een bepaalde methodiek* of methode* werkt. Er zijn wel methoden die gebruikt worden zoals 'Geef me de vijf' van Colette de Bruin of de 'At Drive' methode. Maar anderen werken vanuit ervaring, gevoel of eclectische kennis. (bijlage 3)

Wij ontdekten dat er geen methodiek beschreven is, over de zorgboerderij zelf. Daarom wilden wij dit graag op papier gaan zetten.

Tineke

De stages die ik voor mijn opleiding SPH heb gedaan, waren op een zorgboerderij en bij een soortgelijke stichting, waarin dieren en natuur ingezet werden als middel voor de begeleiding van mensen met autisme en andere psychische noden. In die stages heb ik de kracht en waarde van dieren en natuur ontdekt als middel in de hulpverlening.

Tijdens een terugkomweek van school in mijn stagejaar werd er gevraagd naar de methodiek van de stageplekken. Op dat moment ontdekte ik dat we wel gebruik maakten van een aantal methodes, maar dat er geen duidelijke methodiek is. En toch vond ik dat we methodisch werkten. Namelijk vanuit de methodiek: 'Zorgboerderij'.

Dit maakte dat ik hierover na ging denken en dat als thema zag voor mijn afstuderen. Over dit thema raakten Linda en ik in gesprek en omdat dit ook haar interesse heeft zijn we tot dit thema en onze samenwerking gekomen.

Linda

Ik heb in jaar twee van mijn opleiding SPH tien weken stage gelopen op de Hoge Born. Dit is een zorgboerderij gelegen in Wageningen. Ik werkte daar met mensen met een verstandelijke beperking. De combinatie natuur, landbouw, dier en zorg vond ik heel leuk. Ik merkte dat ik zelf ook door de buitenlucht meer energie kreeg. De boerderij gaf de deelnemers rust en regelmaat. En voor iedereen was er op maat gemaakte werkzaamheden.

Het was de leukste stage die in tot nu toe gehad heb. Daarom leek het mij erg leuk om dit als thema te nemen voor het afstuderen.

1.2 Het onderzoek

Wij hebben ons onderzoek gedaan op 't paradijs te Barneveld. IJsbrand Snoeijs, onze opdrachtgever, heeft ons begeleid in het proces. Met hem hebben we gesprekken gehad en hij zal ons verslag samen met onze docent beoordelen. Vanuit school werden wij begeleid door Gert André. Hij heeft ons geholpen bij het verslag schrijven en is onze beoordelaar.

Vanuit 't Paradijs kregen wij de medewerking van medewerkers voor het houden van onder andere interviews. Er ligt een vraag bij de medewerkers om de methodiek te beschrijven,

zodat bijvoorbeeld stagiaires of nieuwe medewerkers kunnen lezen hoe er op 't Paradijs gewerkt wordt.

Daarnaast is het belangrijk om je handelen, als medewerker, te kunnen verantwoorden. Vanuit de zorgkantoren wordt dit namelijk gevraagd. Wanneer je dat niet voldoende kan doen, zal er minder of geen geld binnen komen. De zorgkantoren zijn namelijk nog niet overtuigd dat bepaalde activiteiten op de zorgboerderij effect hebben op het welzijn van deelnemers. Uit onderzoeken van onder andere de universiteit van Wageningen (Hassink, et al, 2007), en uit boeken (Termaat, 2006) blijkt dat de manier van werken op een zorgboerderij deelnemers aanspreekt. Ook de gezondheid van mensen die op een zorgboerderij werken verbetert.

1.3 Probleemstelling

Er zijn al diverse onderzoeken gedaan naar de kwaliteiten en meerwaarde van zorgboerderijen, maar er is geen onderzoek gedaan naar methodisch werken op zorgboerderijen. Er was geen geschreven methodiek voor de begeleiding van deelnemers (ouderen, kinderen met autisme, volwassenen met psychiatrische problemen of mensen met een verstandelijke beperking) op een zorgboerderij beschikbaar voor medewerkers.

Doordat er geen duidelijk beschreven methodiek beschikbaar is, is het lastig om als medewerker je handelen methodisch te verantwoorden. Dit kan gevolgen hebben voor de financiering. Wanneer het handelen niet verantwoord kan worden, zullen de zorgkantoren geen geld (budgetten) toekennen. Het voortbestaan van de zorgboerderij kan daarmee in het gedrang komen.

Verder is het lastig dat de methodiek niet is beschreven, omdat de kans bestaat dat medewerkers langs elkaar heen werken. Omdat 't Paradijs groeit, wordt het steeds belangrijker om de manier van werken van medewerkers op elkaar af te stemmen. Voor nieuwe medewerkers, stagiaires en vrijwilligers is er op dit moment geen beschreven werkwijze van 't Paradijs. Hierdoor is het lastig om hen snel duidelijk te maken hoe er wordt gewerkt op 't Paradijs.

Daarnaast is er nu veel kennis bij de verschillende medewerkers, die niet beschreven is. Omdat het niet beschreven is, kan deze informatie verloren gaan zodra een medewerker niet meer bij 't Paradijs werkt.

1.4 Hoofd- en deelvragen

Hoofdvraag: Hoe kunnen medewerkers op een zorgboerderij op een methodisch verantwoorde manier hun werk doen?

Deelvraag 1: Hoe kijkt orthopedagoog ter Horst naar zorgboerderij 't Paradijs?

Deelvraag 2: Hoe kijkt Bruininks naar zorgboerderij 't Paradijs?

Deelvraag 3: Hoe moeten de bedrijfsmatige kant en de zorgkant zich tot elkaar verhouden?

Deelvraag 4: Wat is het belang van contact met natuur, dieren en tuin op de zorgboerderij?

Deelvraag 5: Hoe verhouden de mensen zich tot elkaar?

Deelvraag 6: Hoe verhoudt zorgboerderij 't Paradijs zich tot de samenleving en reguliere zorg?

1.5 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek was het in kaart brengen hoe er op een zorgboerderij methodisch gewerkt kan worden.

1.6 Relatie met de verdiepingsminor

Tineke heeft de verdiepingsminor pedagogiek gevolgd en Linda gehandicaptenzorg. Wij waren van plan om de methodiek van zorgboerderijen te bekijken voor kinderen en voor mensen met een beperking, omdat dit direct aansloot bij onze minoren. Tijdens een gesprek met onze docent bleek dat dit niet hoeft. Wij hebben daarom gekozen om niet te selecteren op doelgroep. Al de doelgroepen van 't Paradijs hebben we in ons onderzoek betrokken. De ouderen, kinderen en de 30+groep.

Er is een duidelijke relatie met de verdiepingsminoren en ons onderwerp. Op de zorgboerderij komen wij in contact met kinderen (pedagogiek) en mensen met een beperking, zoals autisme, verstandelijke beperking of lichamelijke beperking (gehandicaptenzorg). Ons product is bedoeld voor medewerkers van al deze doelgroepen.

1.7 De organisatie

Zorgboerderij 't Paradijs te Barneveld is een christelijke organisatie voor zorgverlening aan mensen met diverse beperkingen. Het zorgaanbod is breed, zowel kinderen als volwassenen kunnen bij 't Paradijs terecht voor onder meer dagbesteding, dagopvang, naschoolse opvang, logeren en individuele begeleiding.

Onze boerderij

Doordeweeks bieden we een fijne plek aan mensen die structuur, regelmaat, of een nuttige invulling van hun tijd zoeken. We bieden weekendopvang voor kinderen met en aan autisme verwante stoornis. Ook op de woensdagmiddag zijn er groepen voor kinderen. Elke maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag bieden wij dagopvang aan ouderen en draait er een 30+groep. Daarnaast bieden wij ook individuele begeleiding aan in de vorm van het therapeutisch werken met paarden.

Op de boerderij bieden wij rust, ruimte en een natuurlijk gezonde omgeving. Rondom het erf zijn er altijd zinvolle en activerende activiteiten te doen die passend zijn voor ieder individu. Zorgboerderij 't Paradijs werkt vanuit een Christelijke identiteit.

De zorgboerderij heeft tevens de functie om de deelnemers de gelegenheid te bieden om weer tussen de mensen te komen. Er wordt gezellig samen gewerkt en tussen de middag hebben we een uitgebreide lunch met elkaar

Wij als zorgboerderij willen de deelnemers de ruimte geven om zichzelf te kunnen zijn en op hun eigen tempo een bijdrage te leveren. Ieder persoon komt met zijn eigen levensverhaal en achtergrond, ieder mens is uniek en heeft zijn eigen gaven en talenten gekregen, wij hopen dat de deelnemers hier deze talenten zullen ontdekken en nieuwe waardering voor zichzelf zullen ervaren. (Zorgboerderij 't Paradijs z.d., Zorg)

Missie

Onze missie is zorgvragers en hun familie een omgeving te bieden, waarbij ze zichzelf kunnen zijn, zelf kunnen werken aan hun eigen gezondheid, middenin de samenleving staan, doordat volwaardige agrarische producten, herkenbaar, lokaal op de markt worden afgezet.

Doelstelling van de maatschappelijke onderneming 't Paradijs is:

het op de boerderij bieden van activerende en ondersteunende begeleiding voor ouderen, autistische kinderen en jongeren en mensen met een burn-out of psychische hulpvraag door middel van dagopvang en tijdelijk verblijf in een groene natuurlijke omgeving en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords.

Het adviseren, mee oprichten, trainen en onderrichten van kennis op het terrein van multifunctioneel en vitaal platteland waaronder de combinatie landbouw en zorg. Het betreft zowel gebieden als groepen (Verenigingen of stichtingen) en individuele bedrijven.

Visie

De zorg op de boerderij betreft dagopvang voor (licht dementerende) ouderen, mensen met een psychische problematiek en dag- en weekendopvang (respijtzorg) voor kinderen met een autisme spectrum stoornis en jeugdzorg. De zorg geïntegreerd in de samenleving en concentreert zich op de relatie lichaam - geest - omgeving. Een

deelnemer draagt zelf actief bij aan de verbetering van de gezondheid. Er is sprake van zorg in een omgeving van herwaardering van het boerenwerk, met de nadruk op de relatie mens – plant – dier, ingebed in een gewaardeerde, groene omgeving. Dit zorgaanbod verschilt wezenlijk van zorgaanbod dat veelal intramuraal is georganiseerd, gescheiden van samenleving en familie. Die zorg concentreert zich op het lichaam. De patiënt wordt “behandeld” en er wordt voor gezorgd.
(Zorgboerderij 't Paradijs, z.d., Missie en Visie)

De agrarische bedrijfsvoering wordt gekenmerkt door een verantwoorde productie van biologische producten, zoals groenten, aardbeien, eieren, rund- en varkensvlees.

De kennistak van 't Paradijs richt zich op advisering en projecten op het gebied van sociale landbouw, duurzame inrichting van het buitengebied, multifunctionele landbouw. Het bureau Land-schap, eigendom van IJsbrand Snoeij - werkt regionaal, landelijk en internationaal. Land-schap adviseert en voert projecten uit op het gebied van plattelandsontwikkeling en landbouw en zorg. Voorbeelden zijn adviesplannen voor zorgboerderijen, gebiedsplannen, project jeugdzorg op boerderijen in Gelderland, ketenzorg projecten, landschapsbeheer en internationale projecten.
(Zorgboerderij 't Paradijs, z.d.)

Hoofdstuk 2. Methoden

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we ons onderzoek hebben uitgevoerd en welke methoden we hiervoor hebben gebruikt.

Vooronderzoek

We zijn begonnen met een vooronderzoek, om informatie over ons onderwerp te verzamelen. In dit vooronderzoek hebben we een aantal zorgboerderijen per email benaderd met een korte vragenlijst (bijlage C) om te onderzoeken of er methodiek speciaal voor zorgboerderijen is. En of er methodiek of methoden uit de reguliere zorg worden gebruikt op zorgboerderijen.

Deelvragen

Vanuit het vooronderzoek zijn we verder gegaan met ons hoofdonderzoek. Wij hadden in deze fase de volgende deelvragen om hier vanuit het hoofdonderzoek te starten.

- Deelvraag 1: Welke methoden en/of methodiek word(t)(en) op dit moment gebruikt op verschillende zorgboerderijen en waarom?
- Deelvraag 2: Wat zijn de verschillen in het werken op een zorgboerderij en in de reguliere zorg en wat betekent dit voor de deelnemers?
- Deelvraag 3: Wat is de visie van medewerkers over het werken op een zorgboerderij?
- Deelvraag 4: Wat zijn de behoeften van de mensen die op een zorgboerderij komen, waarom gaan ze naar een zorgboerderij?

Deze deelvragen zijn later vervangen door nieuwe deelvragen. Deze staan beschreven onder het kopje 'verwerkingsfase' in dit hoofdstuk.

Documentaireserie

Om meer algemene kennis over ons onderwerp 'de zorgboerderij' te krijgen hebben we de documentaireserie 'Boer en Zorg' (2010) gekeken. Deze serie laat het werken op drie verschillende zorgboerderijen zien, waaronder zorgboerderij 't Paradijs.

Literatuurstudie

Over het onderwerp zorgboerderij en methodiek hebben we informatie gezocht in boeken en op internet. Hierbij hebben we onder andere diverse onderzoeksverslagen van de Universiteit Wageningen gevonden. Deze hebben we veel gebruikt in ons verslag, omdat we dit goede bronnen vinden.

Websites

De deelvragen zijn we gaan onderzoeken door middel van interviews in interviewronde 1 en vanuit ons vooronderzoek. Omdat er maar 6 van de 40 mensen hebben gereageerd in ons vooronderzoek zijn we vervolgens de websites van een paar honderd zorgboerderijen gaan bekijken, om te kijken welke methodiek of manier van werken er genoemd wordt.

Interviewronde 1

In deze fase hebben we 5 medewerkers en 1 ouder geïnterviewd. (Bijlage D; M1,M2,M3,M4,M5,O1)

We hebben medewerkers gekozen waarvan wij dachten dat ze het meest konden vertellen over de vragen die we hadden opgesteld. Verder hebben wij een ouder gekozen die zelf ook kennis heeft van hulpverlening en methodisch werken.

We hebben hiervoor gedeeltelijke gestructureerde topic interviews gehouden. We wilden aan de hand van een aantal thema's zoveel mogelijk informatie krijgen.

De interviews hebben we opgenomen met een voice recorder en vervolgens getranscribeerd.

Verwerken informatie interviews

De getranscribeerde interviews wilden we vervolgens labelen, maar de deelvragen die we in deze fase hadden waren nog niet definitief, dus was het heel lastig te bepalen welke labels wij moesten gebruiken. Daarom hebben we besloten niet te labelen, maar de interviews alleen te coderen, zodat citaten die we uit de interviews gebruikten terug te vinden zijn in de bijlagen. De letterlijke transcripten staan in vermeld in de bijlage, in ons verslag hebben we citaten iets aangepast om het beter leesbaar te maken.

Ter horst en Bruininks

Om een beeld te krijgen van de methodiek van 't Paradijs hebben we 't Paradijs beschreven aan de hand van 'Het herstel van het gewone leven' van ter Horst (1994) en 'Orthopedagogisch groepswork' van Bruininks (2006). Dit heeft geleid tot twee nieuwe deelvragen.

Deelvraag 1: Hoe kijkt orthopedagoog ter Horst naar zorgboerderij 't Paradijs?

Deelvraag 2: Hoe kijkt Bruininks naar zorgboerderij 't Paradijs?

Interviewronde 2

Tijdens het beschrijven van Ter Horst en Bruininks kwamen we tot nieuwe vragen. Deze vragen hebben we verzameld en aan verschillende medewerkers gevraagd. Hierbij hebben we voor elke medewerker aparte vragen opgesteld, zodat we de kennis per doelgroep of zorg- en agrarische taken konden bevragen. We hebben hiervoor 4 medewerkers, 1 ouder en 3 deelnemers geïnterviewd (M6,M7,M8,M9,O2,D1,D2,D3)

Verwerkingsfase

Na interviewronde 2 zijn we alle informatie gaan ordenen en zijn we gekomen tot vier nieuwe deelvragen naast de beschrijvingen van Ter Horst en Bruininks.

- Deelvraag 3: Hoe moeten de bedrijfsmatige kant en de zorgkant zich tot elkaar verhouden?
- Deelvraag 4: Wat is het belang van contact met natuur, dieren en tuin op de zorgboerderij?
- Deelvraag 5: Hoe verhouden de mensen zich tot elkaar?
- Deelvraag 6: Hoe verhoudt zorgboerderij 't Paradijs zich tot de samenleving en reguliere zorg?

Deze deelvragen hebben we beschreven aan de hand van de literatuur die we in het begin hebben bestudeerd en daarnaast hebben we citaten uit alle interviews gebruikt.

Conclusie

Uit de beschrijvingen van de zes deelvragen hebben we vervolgens de belangrijkste uitgangspunten van 't Paradijs gehaald. Dit werd onze conclusie en product.

Hoofdstuk 3. Hoe kijkt orthopedagoog ter Horst naar de zorgboerderij?

In dit hoofdstuk bekijken we zorgboerderij 't Paradijs vanuit de vragen (bijlage A) van W. ter Horst uit zijn boek 'Het herstel van het gewone leven'.

Ter Horst is emeritus hoogleraar klinische- en orthopedagogiek. Het boek 'Het herstel van het gewone leven' is een praktische handreiking voor opvoeders. We hebben gekozen voor dit boek omdat we hiermee de zorgboerderij kunnen beschrijven door de ogen van een orthopedagoog.

Ter Horst stelt de vraag: "Wat kan er in het leven van alledag worden gedaan om het vastgelopen dagelijks opvoeden weer vlot te krijgen – afgezien van allerlei specialistische therapieën?" (Ter Horst, 1994, p.11)

We kijken of de zorgboerderij een goede omgeving is om te kunnen ontwikkelen en/of herstellen.

Een aantal vragen die hij in zijn boek beschrijft proberen we te beantwoorden voor zorgboerderij 't Paradijs. Wij proberen erachter te komen hoe ter Horst zou denken over deze zorgboerderij en indirect over zorgboerderijen in 't algemeen. Hierdoor kunnen we een beoordeling geven over 't Paradijs als ontwikkelomgeving en de manier van werken.

Sommige vragen die ter Horst stelt hebben we niet gebruikt in onze beschrijving, omdat deze te specifiek of onzes inziens niet relevant zijn.

Dit stuk is opgebouwd vanuit vier verschillende invalshoeken. Eerst kijken we naar 3.1 de medewerkers/ begeleiders. Daarna naar 3.2 de deelnemers/cliënten vervolgens naar 3.3 de omgeving en als laatste 3.4 de omgeving achter de omgeving. We sluiten af met een conclusie.

3.1 De medewerkers/begeleiders

Ter Horst stelt bij dit onderdeel de vraag: "Wat kan en moet er aan de opvoeders gebeuren om uit de problemen te geraken?" (2002, p.13) Wij betrekken dit op de medewerkers/begeleiders van 't Paradijs in het algemeen. Dus ook voor begeleiders van volwassen of oude mensen.

Zijn er mensen die echt beschikbaar zijn voor de deelnemers?

Medewerkers op 't Paradijs zijn betrokken op de deelnemers. Dit bleek o.a. uit de interviews met de medewerkers. Een van de medewerkers zei:

Ik denk dat er heel veel flexibiliteit bij alle medewerkers is, omdat ze iedere keer met allemaal heel verschillende individuen moeten werken. En dat ze ook iedere keer kijken naar wat kan jij nou hier op de boerderij doen. Of hoe kun jij nou de dag op de boerderij als een leuke dag hebben en ervaren. Ik denk dat stuk voor stuk de mensen die op de boerderij werken daar heel erg hun focus op hebben liggen. En ook proberen dat voor elkaar te krijgen. En ik denk dat het geen van alle mensen zijn die strak op hun klok kijken, van het is vijf uur en ik moet nu rennend naar huis. Er is dus ook heel veel rust bij alle begeleiding. Dus rust en flexibiliteit, maar ook vooral heel erg veel interesse naar welke persoon je mee te maken hebt. (M3.12)

De geïnterviewde deelnemers waarderen de begeleiding positief. Een van de deelnemers zei: "Ik vind de begeleiding hier heel goed, heel vriendelijk, heel fijn. Ik kan niet anders zeggen dat het heel fijn is." (D2.15)

Een geïnterviewde ouder zei:

Ja, wat ik al een paar keer noemde, de betrokkenheid en passie van mensen. Het enthousiasme, het luisteren naar de kinderen, de tijd nemen. Maar ook kwalitatief goed. Laatst was er een incident, net op het moment dat ik mijn dochter kwam

ophalen. En dan wordt er ook echt tijd voor genomen. Dan worden die kinderen apart gehouden en er wordt met ze gepraat. Er wordt in ze geïnvesteerd. Niet van we zijn aan het einde van de dienst en de ouders lopen toch al binnen, we dragen ze aan de ouders over en dan is het klaar. Maar er wordt echt de tijd voor genomen. En dat hoor je ook terug van andere momenten. Niet alleen dan. Dat pikken die kinderen ook wel op. Dat er op ze gelet wordt op een positieve manier. (O1.24)

Deze ouder ziet dus duidelijk dat de medewerkers echt beschikbaar zijn voor de kinderen en dat ze bijvoorbeeld ook aan het einde van een weekend zorgen dat het goed wordt afgerond.

Hebben de begeleiders het niet te druk met andere problemen?

Omdat je op een zorgboerderij twee bedrijfstakken hebt (de agrarische- en de zorgtak) zal de aandacht tussen deze twee gebieden moeten worden verdeeld.

In het boek 'De zorgboerderij' (Termaat, 2010, p.84) zegt Carel Gouwenberg over de spanning tussen de zorg en de bedrijfsvoering het volgende:

Ik denk dat het een kerntaak is van een begeleider op een zorgboerderij om daar goed mee om te gaan. Jij bent als het ware de buffer tussen de productiedruk en een gezonde ontwikkeling van de cliënt, een soort filter dat de stress toelaat voor zover het gezond is. Maar op zich is het niet erg als mensen af en toe die druk voelen, dat appèl mag er zijn. Toen ik zelf tuinder was op de Dijkhof leverden we groenten aan de natuurvoedingswinkels, dat moesten goede producten zijn.

Er waren ook hele zwakke cliënten hoor, en dan is het balanceren. In jezelf moet je ervoor zorgen dat je beide kanten goed verzorgt, zowel de tuinderij als de begeleiding. Ik kon er wel mee omgaan, ik vond het leuk, maar er waren ook momenten dat het spaak liep. Als de tuinderij te veel zou vragen moet je hem kleiner maken, moet je hem aanpassen en dat gebeurde ook wel. Soms wat groter, soms wat kleiner aan de hand van de groep.

Het agrarisch bedrijf moet dus soms worden aangepast aan de deelnemers en er moet voldoende personeel zijn voor het agrarisch bedrijf.

Op 't Paradijs groeit het agrarisch bedrijf. Er is laatst een nieuwe kippenschuur gebouwd, verder komt er een nieuwe plantenkas en de vleesproductie neemt langzaam toe. Er wordt door 't Paradijs bewust gekozen voor deze groei, ook al brengt dat een spanning met zich mee. De visie van 't Paradijs is dat deze spanning juist mogelijkheden kan creëren voor deelnemers.

Om de werkdruk voor de (zorg) medewerkers en deelnemers niet te hoog te laten worden is hier kort geleden een medewerker extra voor aangenomen. Wanneer de agrarische tak nog verder groeit, zal men meer personeel voor de agrarische tak aannemen. Voor de zorg zitten ze nu aan het maximale aantal medewerkers. (M9.14)

Zijn de begeleiders open voor en gericht op de deelnemers?

Een van de geïnterviewde medewerkers zei hierover:

De deelnemers staan hier echt voorop. En we leveren zulk maatwerk, er is geen enkele deelnemer die hier een exact hetzelfde plan heeft als een andere deelnemer. Dus iedereen heeft zijn eigen plan en zijn eigen manier van begeleiding. En we proberen daar ook iemand bij te zetten die daar bij past als begeleider. Zo krijgt de één therapeutisch paardrijden, terwijl de ander dagbesteding krijgt. Dat is gewoon heel mooi dat we dat op die manier kunnen aanbieden. Dat je dus eigenlijk een totaal pakket van wat iemand nodig heeft kunt bieden, dat kunnen ze hier gewoon vinden. (M4.12)

Er wordt dus goed gekeken naar de persoonlijke behoeften en leerdoelen van de deelnemers, hier zijn de begeleiders op gericht.

Bij de ouderen gaat dat als volgt:

Als de mensen hier komen dan vragen we altijd eerst wat basis gegevens, van waar hebben ze hulp bij nodig, welke dingen kunnen ze niet zelfstandig. Medicijngebruik, waardoor gedrag beïnvloedt kan worden, dat willen we altijd gelijk vanaf het begin af aan weten. En dan proberen we altijd vrij blanco mensen tegemoet te treden, van nou

de meeste zijn dementerend die hier komen, maar hoe gaat dat dan, hoe gaan de mensen er zelf mee om. (M2.5)

Er wordt dus alleen om de belangrijkste gegevens gevraagd voor de veiligheid, maar verder kijken de begeleiders open naar de mensen die komen. Zij willen niet stigmatiseren, maar open voor de deelnemers zijn.

Daarnaast is het de kracht van de zorgboer, die vaak geen opleiding in de zorg heeft gehad, dat hij met een open blik naar de deelnemers kijkt. "Cliënten waarderen hoe een boer als niet professional met hen omgaat". (Hassink, van Dijk & Klein Bramel, 2011, p.13)

Op de zorgboerderijen dragen de zorgboeren deze op gelijkwaardigheid gebaseerde werkwijze als persoon. Zij begeleiden de cliënten op een gelijkwaardige, respectvolle manier, niet alleen omdat zij denken dat dit een positief effect heeft op de cliënten, maar vooral ook omdat zij vinden dat dit de manier is waarop mensen met elkaar om moeten gaan. Voor hen is dat een grondhouding. Voor een aantal zorgboeren vormt het ondersteunen van andere mensen - en daarmee een bijdrage leveren aan de maatschappij - hun levenswerk.

(Nieuwenhuizen, van den en Blom, 2009, p.20)

Kunnen de begeleiders voldoende bijtanken?

Zowel formeel als informeel zijn er gesprekken tussen medewerkers op de zorgboerderij. Het kantoor wordt genoemd als de plaats waar medewerkers ook hun verhaal bij elkaar kwijt kunnen. Waar je je als medewerker even kan uiten als je bijvoorbeeld bent uitgescholden door een deelnemer. (M9.5) Hier worden aan het einde van de dag situaties nabesproken die goed of minder goed zijn gegaan.

IJsbrand geeft aan dat de behoefte aan contact is toegenomen door de groei van het bedrijf. Hiervoor wordt aan de medewerkers gelegenheid gegeven wanneer de behoefte is, dit gaat niet in een vast terugkerend ritme. (M6.4) Wel is er het personeelsoverleg twee keer per jaar, waarin medewerkers elkaar ook op de hoogte houden waar ze mee bezig zijn en waarin ze vragen kunnen stellen. (M9.1)

Aan twee medewerkers hebben we gevraagd of ze nog meer behoefte hebben aan contact met collega's. Beiden geven aan hier geen behoefte aan te hebben. (M7.6)(M8.2)

Hebben de begeleiders voldoende vakantie?

In principe hebben de medewerkers gewoon hun aantal vakantie dagen geregeld vanuit de CAO Welzijn. (FCB, 2011) Wat wij hoorden in gesprekken met medewerkers, is dat ze niet snel vakantie opnemen. Een van de medewerkers gaf aan, dat ze het zo naar haar zin heeft dat ze geen behoefte heeft om vrij te nemen.

Het is echter belangrijk voor elke begeleider er af en toe tussenuit te gaan, om daarna gesterkt 'naar lichaam en geest' terug te komen en er weer tegen te kunnen. (Ter Horst, 2002, p.35)

Dit vinden wij een aandachtspunt voor medewerkers zelf en de directie om hierop toe te zien.

Is er voldoende uitdaging en afwisseling voor medewerkers?

Op de zorgboerderij is er weinig sleur, elke dag, week, maand en seizoen gebeuren er nieuwe verrassende dingen. Bijvoorbeeld de geboorte van een kalfje, een veulen of puppy's. Er wordt bewust geleefd met de seizoenen en natuur. Na een aantal weken regen of kou wordt er bewust genoten als de zon er is, door samen buiten koffie te drinken. Daardoor is er weinig sleur in het werken op de boerderij. Dit maakt het onder meer afwisselend voor medewerkers, waardoor ze veel plezier hebben in hun werk en dit werkt door naar de deelnemers. Medewerkers geven aan dat ze veel uitdaging in hun werk hebben. IJsbrand en Caroline proberen te kijken naar de individuele uitdaging voor mensen en hierop in te spelen. Bijvoorbeeld door medewerkers tijdens het toekomstgesprek te vragen hoe het gaat en of ze dingen anders zouden willen. Of nieuwe dingen te bieden zoals meedoen in een werkgroep of voorlichting te geven (M9.2)(M6.5)

3.2 De deelnemers/cliënten

Ter Horst stelt bij dit onderdeel de vraag: “Wat kan en moet er aan het kind gebeuren om uit de problemen te geraken?” (2002, p.13) Wij betrekken dit op de deelnemers/cliënten in het algemeen.

Is de deelnemer wel helemaal fit?

Krijgen de deelnemers voldoende rust?

Naast dat deelnemers worden aangespoord om actief te worden, let de begeleiding ook op dat deelnemers voldoende rust nemen. Juist omdat de maatschappij al zo jachtig is en mensen daar vaak niet meer in mee kunnen wordt er op de zorgboerderij regelmatig rust genomen. Voor ouderen betekent dat letterlijk een dutje in een gemakkelijke stoel. Voor de 30+ betekent dit na de lunch een pauze waarin deelnemers gaan wandelen in het bos of even roken en gewoon even zitten.

Voor de kinderen is er een afwisselend programma van intensieve activiteiten en speelmomenten.

Een geïnterviewde cliënte in het boek ‘De Zorgboerderij’ (Termaat, 2010, p.105) zei: “Het werk is hier goed voor mijn lichaam, omdat ik dan lekker moe word en dan kan ik goed slapen.”

De activiteiten op een boerderij kunnen wel vermoeiend zijn, maar dit kan een positief effect hebben als deelnemers daarvan beter kunnen slapen.

Tijdens de weekendopvang hebben de kinderen vaste bedtijden. Doordat de kinderen bij elkaar op de kamer liggen, kan het wel eens een tijdje duren voor ze daadwerkelijk gaan slapen. Hier wordt door de begeleiding wel op toegezien en in ieder geval wordt voorkomen dat ze over de gang gaan lopen naar andere kamers. Met de structuur wordt geprobeerd om te zorgen dat de kinderen voldoende slaap krijgen, al is het in de praktijk soms logisch dat dit anders uitpakt.

Krijgen de deelnemers wel regelmatig goed eten en drinken?

Bij 't Paradijs is veel aandacht voor gezond eten en drinken. 't Paradijs is een biologische boerderij en vrijwel al het eten en drinken is biologisch.

- De dag wordt altijd begonnen met koffie en thee en tijdens het werk of andere activiteiten krijgen de deelnemers wat fris te drinken aangeboden.

- Voor de ouderen wordt elke dag gekookt met groenten uit de tuin (vers of zelf ingemaakt) en vlees van eigen varkens en runderen.

- Op de 30+groep wordt op een aantal dagen een lunch voorbereid, waar deelnemers voor een kleine bijdrage kunnen mee-eten. Dit is een gevarieerde lunch met gebakken eitjes, salade en vers brood.

- In de weekendgroepen is op dezelfde manier aandacht voor eten en drinken. En in het weekend is altijd voldoende fruit beschikbaar.

Krijgen de deelnemers voldoende beweging in de frisse lucht?

De meeste activiteiten op 't Paradijs zijn buiten, de deelnemers komen daardoor veel buiten in de frisse lucht. De 30+groep is veel buiten aan het werk.

Ouderen die thuis vaak binnen blijven, gaan op de boerderij wel naar buiten. Een van de medewerkers op de ouderengroep verteld:

We hebben een vrouwtje en die woonde, achteraf in een bakhuisje en die zit nu in het verzorgingshuis en die komt hier nog één dag en dat noemt ze ‘mijn buitendag’. Ze zit in een verzorgingshuis, alles intern, ze zitten binnen in een heel gezellige koffiekamer, maar ze komen gewoon niet buiten. Dit noemt ze dus haar buitendag, ook al is ze maar tien minuten buiten, dit is toch een buitendag voor haar. (M2.9)

Voor de ouderen is het heel fijn om een dagbesteding te hebben waarbij ze zoveel buiten kunnen zijn.

Ouders van de kinderen geven aan dat het zo fijn is dat kinderen op 't Paradijs buiten komen, want thuis blijven ze meestal binnen, omdat voor een kind met autisme het buiten spelen heel spannend is. (M9.7)

't Paradijs biedt een plaats waar de deelnemers dus weer buiten in beweging zijn in de frisse lucht.

Voelen de deelnemers zich wel veilig?

Zijn deelnemers angstig?

Soms zijn er deelnemers met angsten voor bepaalde dieren. Hier wordt dan aandacht aan besteed om te kijken of ze deze angsten kunnen overwinnen. In een van de interviews vertelde een medewerker over een meisje die bang was voor alle dieren, een van de begeleiders is elk logeerweekend met dat meisje gaan oefenen met het aanraken en oppakken van dieren, waardoor ze uiteindelijk haar angst kon overwinnen en nu zelf kippen durft op te pakken en een paard in de wei kan zetten. (M9.8)

Worden de eisen en de verwachtingen niet te hoog of te laag gesteld?

“Het vormt een basisopdracht voor de zorgboer(in) en de begeleiders om in de verhouding van bescherming en uitdaging een gezond evenwicht te vinden en te bewaren.” (Termaat, 2010, p.106)

In onze interviews zagen we dat elke medewerker op zijn eigen manier probeert om dit evenwicht te vinden.

Een medewerker vertelt:

Ik vind dat je deelnemers soms best mag prikkelen. Ik doe het liefst net iets meer dan ze aankunnen. Dan zit je soms op het kantje van een grens. Aan de andere kant kan je wel goed over die grens praten. Natuurlijk ga je niet te ver, maar het geeft wel een gezonde spanning. Als alles gewoon goed gaat, proef je niet waar de uitdaging zit. En zit je tegen een grens aan, dan is het veel interessanter om dat te bespreken. Als kinderen over hun grens heengaan, dan heb je echt wat te bespreken. En daar kun je vervolgens ook op ingaan. (M6.9)

Een andere medewerker vertelt dat ze hierin experimenteert, om te kijken wat iemand aankan. Ze probeert taken afwisselend aan te bieden of iemand ingewikkelder taken te bieden zodat de verwachtingen niet te laag worden gesteld. (M7.13)(M7.14)

“Op een zorgboerderij worden normale, maatschappelijk aanvaarde eisen gesteld aan de kwaliteit van het dagelijks leven. De cliënt wordt op een zorgboerderij meer aangesproken op zijn rol als werknemer dan als cliënt.” (Driest, 1997, p.18)

De deelnemers worden dus aangesproken op wat ze kunnen, niet op wat ze niet kunnen.

Hebben de deelnemers voldoende eigens?

Termaat (2010, p.95) zegt:

De sterkste kwaliteit van de zorgboerderij is zonder meer dat cliënten er zichzelf kunnen zijn (...) Er wordt nu gefocust op hun kwaliteiten, op wat ze wel kunnen. Ze mogen er weer zijn, ze horen erbij, hun aanwezigheid is niet tot last maar wordt op prijs gesteld.

Hierdoor wordt de eigenheid van de deelnemer gestimuleerd. Zo werkt dit ook op 't Paradijs.

Een geïnterviewde medewerker zei:

En net moest ik nog lachen want dan rijdt er een volwassen iemand op een skelter met zo'n aanhanger, zo'n kinderaanhangter erachter. Maar bijna niemand kijkt er meer van op of om, want dat hoort hier, iedereen doet hier zijn eigen ding. (M3.12)

Op 't Paradijs mag iedereen zichzelf zijn, zoals ook blijkt uit dit voorbeeld.

Kunnen de deelnemers zich redden?

Kunnen de deelnemers zich redden met aanraken?

Op 't Paradijs zijn allerlei situaties waardoor deelnemers leren om te gaan met aanraken. Deelnemers die zich niet kunnen redden met aanraken, kunnen door situaties die op 't Paradijs voordoen, zich hierin ontwikkelen.

Op 't Paradijs zijn veel dieren, zowel grote als kleine. Deze dieren doen een appél op deelnemers om geaaid te worden. Bijvoorbeeld Sacha de hond komt naar een deelnemer

toe en legt zijn kop op zijn of haar schoot. Verder kun je bij sommige taken, zoals een dier voeren niet altijd voorkomen dat je een dier aanraakt.

In de weekendgroep zijn een aantal standaardrituelen, zoals een hand geven aan de begeleiders, aan het begin en het einde van een weekend. Door dit elk weekend te herhalen leren de kinderen dat je iemand kan begroeten met een hand.

Bij het paardrijden is het soms onvermijdelijk dat de begeleider de deelnemer aanraakt, door hem op het paard te helpen en/of vast te houden. Doordat het paardrijden iets is wat een deelnemer graag wil, kan hij daardoor gewend raken aan het aanraken.

Kunnen de deelnemers zich redden met verzorgen?

Op een zorgboerderij zijn we veel bezig met het verzorgen. Het verzorgen van de dieren, bijvoorbeeld door te voeren of een paard te borstelen. Daarnaast wordt er gewerkt in de tuin, waar de planten worden verzorgd. Hierdoor leren de deelnemers zich redden met verzorgen.

Kunnen de deelnemers zich redden met spelen?

Naast dat er op de boerderij allerlei taken gedaan moeten worden is er veel ruimte voor spelen. Er is allerlei speelmateriaal beschikbaar en daarbij tijd ingepland om te spelen. Hierdoor wordt het spelen gestimuleerd.

Kunnen de deelnemers zich redden met vieringen en andere rituelen?

Op 't Paradijs worden een aantal bijzondere gebeurtenissen gevierd, zoals Sinterklaas, Kerst en de jaarwisseling. Ook aan verjaardagen wordt aandacht besteed, doordat bijvoorbeeld de jarige trakteert en een cadeautje krijgt. Doordat deze dingen steeds terugkomen (naast thuis ook op 't Paradijs) leren deelnemers hier beter mee om te gaan.

Kunnen de deelnemers zich redden met eropuit trekken?

Deze vaardigheid wordt vanuit 't Paradijs niet veel geoefend, omdat de activiteiten vrijwel allemaal op 't Paradijs plaatsvinden. 't Paradijs is juist de plek waar men er op uit trekt.

Er wordt veel gewandeld met de ouders en met de kinderen gaan ze vaak het bos in of naar het landgoed met natuurgebied 'Otelaar' waar de koeien van 't Paradijs lopen.

Verder gaan de weekendkinderen op zondag naar de kerk en af en toe een keer naar het zwembad of de bioscoop. Dit doen ze met de kinderen die zich hiermee kunnen redden.

De 30+groep is een keer een dagje weggeweest om op twee andere zorgboerderijen te gaan kijken. Deze vaardigheid wordt uiteindelijk dus wel geoefend door alle deelnemers.

Kunnen de deelnemers zich redden met werken?

Op 't Paradijs is veel werk te doen omdat er een agrarisch bedrijf draaiende gehouden moet worden. Deelnemers hebben hier een belangrijke functie in. Wel is dit per doelgroep verschillend.

Bij de ouderengroep is de mentaliteit 'niets moet, alles mag'. (M9.7) Dit houdt in dat ze mogen helpen met dingen als ze dat willen, maar dat dit niet verplicht is. Deze mensen hebben vaak al een leven lang werken achter zich en zijn nu in een fase dat ze zich hier niet meer mee hoeven te redden.

Voor de 30+groep is het werken belangrijk. Sommige van hen hebben een burn-out. Zij werken naar een betaalde baan toe en kunnen langzaam weer terugwerken naar de maatschappij door eerst lichte werkdruk te ervaren. (M9.13)

Het agrarisch bedrijf moet ook als de kinderen er zijn doorgaan. Zo moeten de dieren gevoerd worden, de stallen uitgemest, eieren ingepakt en in de tuin moeten bijvoorbeeld de aardbeien worden geplukt. De kinderen hebben een vaste taak in het weekend waardoor ze weten welk werk ze moeten doen.

Kunnen de deelnemers zich redden met leren?

"Het werken op een zorgboerderij gaat uit van het algemene beginsel dat mensen vooral leren door zelf te ervaren. Zelf ervaren is bij uitstek een manier om vaardigheden en kennis

op te doen.” (Driest, 1997, p.13) Deelnemers worden dus aangezet tot leren door middel van zelf ervaren.

Een geïnterviewde medewerker zei hierover:

Ik denk dat dat de kracht is van de boerderij en ook wel de kracht van deze mensen, dat ze op deze manier goed kunnen leren. Juist deze mensen zullen ook niet optimaal kunnen leren in een gewone reguliere zorginstelling denk ik, omdat ze dan teveel het gevoel hebben: ik moet iets en er wordt iets van me verwacht. Terwijl dat hier eigenlijk heel open ligt. (M4.10)

't Paradijs biedt dus een andere manier van leren, wat bij de deelnemers past.

Op 't Paradijs zijn ze bezig met het ontwikkelen van werkbladen*, waardoor de deelnemers kunnen leren een activiteit uit te voeren. Dit is een mooi middel waardoor de deelnemers zelfstandig dingen kunnen leren.

Kan de deelnemer zich redden met praten?

Op de boerderij zijn middelen die helpen een kind te laten praten, bijvoorbeeld een cavia. Een van de medewerkers vertelde dat wanneer een kind een cavia op schoot heeft daar hele verhalen tegen verteld terwijl hij bijna niet met mensen praat. De medewerker maakt hiervan gebruik door op zo'n moment in gesprek te gaan met zo'n kind en terwijl het kind de cavia aan het aaien is gaat hij ineens wel praten. (M3.6)

Hebben de deelnemers de tijd?

Mag de deelnemer zijn eigen tempo volgen?

Op de boerderij wordt gekeken naar het eigen tempo van een deelnemer. Wanneer iemand bijvoorbeeld een concentratieboog van maar tien minuten heeft, dan wordt daar rekening mee gehouden.

“Tot rust komen, niets moeten, een pas op de plaats, dat is vaak de eerste behoefte van mensen die uit een turbulente levensfase komen.” Schrijft Termaat in zijn boek ‘De Zorgboerderij’. (2010, p.102) Vervolgens beschrijft hij dat in de huidige maatschappij veel van mensen en voornamelijk veel van jongeren wordt verwacht. “Voor zulke jongeren kan het leven en werken op een zorgboerderij een adempauze betekenen. Een plek die op natuurlijke wijze rust, regelmaat en ritme biedt.” (Termaat, 2010, p.102)

3.3 De omgeving

Ter Horst stelt bij dit onderdeel de vraag: "Wat kan en moet er aan de omgeving gebeuren om uit de problemen te geraken?" (2002, p.13) Wij betrekken dit op zorgboerderij 't Paradijs als omgeving.

Hoe staat het met de volheid van de omgeving?

Zijn er mensen?

Op een zorgboerderij lopen allerlei doelgroepen door elkaar. Zo zijn er mensen met psychische problematiek, kinderen met autisme en/of ADHD, ouderen met of zonder dementie.

Daarnaast zijn er verschillende medewerkers, vrijwilligers en stagiaires met ieder hun eigen karakter en kwaliteiten. Dit maakt dat de zorgboerderij een maatschappij in het klein is. Wat betreft mensen is er zeker volheid in de omgeving.

Is God er?

't Paradijs is een Christelijke zorgboerderij, waar medewerkers en vrijwilligers christen zijn. Er wordt aan tafel gelezen, gebeden en gedankt. Met twee van de drie weekendgroepen gaan ze naar de kerk. De begeleiding doet wel deze activiteiten, maar zijn niet evangeliserend bezig. Een van de geïnterviewden zei: "God is gewoon de constante aanwezige. Ik voel hem niet altijd, (...) Maar ik weet gewoon dat Hij er altijd is. In alles." (M9.25)

Zijn er dieren?

"Het is niet de bedoeling om opvoeders aan te praten dat alleen natuurliefhebbers gelukkige mensen zijn, met perspectief in hun leven. Het is wel de bedoeling er op te wijzen dat een opvoeding helemaal zonder dieren arm is en het kind noodzakelijke ontdekkingen onthoudt." (Ter Horst, 1978, p.150)

Op de zorgboerderij zijn dieren in overvloed. Van kleine huisdieren tot paarden en koeien. 't Paradijs heeft de volgende dieren:

30 koeien	10 konijnen
10 varkens	2 cavia's
6000 kippen	1 hond
4 geiten	2 katten
7 paarden	

Al deze dieren hebben hun eigen kwaliteiten en waarde voor deelnemers op de zorgboerderij.

Kenmerken van landbouwhuisdieren

Koe: Groot dier, straalt rust en warmte uit

Geit: Op de mens gericht, aaibaar, maar ook eigenzinnig, springerig, onvoorspelbaar

Varken: Op de mens gericht, intelligent, vrolijk, geduldig

Paard: Groot dier, veelzijdig dier, vluchtdier, schrikachtig

Kip: Koppel kippen brengt sfeer, leuk om naar te kijken, meer op afstand

Schaap: Kwetsbaar dier, niet zo aaibaar, vooral leuk vanwege de lammetjes in het voorjaar.

(Hassink, 2002, p.29)

Zijn er planten?

Ter Horst zegt: "Want als de mens het contact met deze natuur kwijt raakt, raakt hij los van de grondslagen van zijn eigen bestaan". (1978, p.15)

Planten, bomen, gras is het decor van de zorgboerderij. De zorgboerderij ligt midden in de natuur, aan de rand van het bos en omgeven door weilanden.

Zijn de elementen er? (aarde, water, lucht en vuur)

Ook de elementen zijn volop aanwezig. Vuur bijvoorbeeld in de kachel in het dagverblijf. Lucht is overal te vinden, overal om ons heen. Planten krijgen water en staan in de aarde.

Is de omgeving geordend voor de deelnemers?

Is de ruimte in orde?

Op de boerderij is heel veel ruimte, dit wordt door deelnemers als prettig ervaren. Er is altijd wel een rustige plek te vinden om jezelf even terug te trekken.

Medewerkers geven aan dat door de ruimte het mogelijk is om verschillende doelgroepen tegelijk op de boerderij te laten werken.

Op de boerderij heeft alles zijn eigen plek, in de ene stal zijn de varkens, in de schuur staan aan de ene kant de paarden en aan de andere kant de koeien. Elke schuur of stal heeft zijn eigen kleurmerk op het gereedschap.

Deelnemers ervaren dit ook positief, ze kunnen vinden wat ze nodig hebben en anders vragen ze het aan iemand. Een van de deelnemers zei: "Het is duidelijk in oppervlakte, maar het is ook duidelijk in indeling". (D2.16)

Is de tijd in orde?

Elke doelgroep heeft zijn eigen duidelijke tijdsindeling (zie hoofdstuk 4). Bij de weekend- en woensdagmiddaggroepen wordt dit beeldend weergegeven met pictogrammen. En elk kind heeft zijn eigen douche- en bedtijd. Hierdoor weten de deelnemers waar ze aan toe zijn.

"Veel van de hulpvragers missen structuur in hun leven. Zorgboerderijen kunnen die structuur bieden. De gang van zaken op een boerderij kent meestal een vast verloop en er is vast dagritme". (Driest, 1997, p.13)

Is de omgeving uitdagend genoeg voor de deelnemers?

Op de boerderij wordt er veel gekeken naar wat deelnemers wel kunnen en proberen ze nieuwe dingen aan te leren. Er zijn taken op allerlei niveaus, zodat er voor iedereen iets is te vinden wat bij hem past. (Zie ook onderdeel B, of de verwachtingen naar deelnemers niet te hoog worden gesteld).

In het boek 'De Zorgboerderij' (Termaat, 2010, p. 82) zegt een geïnterviewde het volgende:

Een landbouwbedrijf is zo levendig in zichzelf. Je komt nooit in een verstarring want die wordt steeds doorbroken. Wel elke dag de stal uitmesten maar dat doe je nooit de hele dag. In het voorjaar is het zaaien, wieden, schoffelen, oogsten en daarna wordt er weer gespit, geploegd of wat dan ook. De mensen gaan daarin mee, moeten daar ook in mee. Zo gaat dat ook met autistische mensen, je moet altijd weer naar een heel gestructureerde activiteit, zodat ze het kunnen behappen, maar daar komt een eind aan en dan komt er weer iets nieuws. Een boerderij doet zo'n sterk appèl om beweeglijk te zijn, dat ligt in de dingen voorhanden.

3.4 De werkelijkheid achter de omgeving

Ter Horst stelt bij dit onderdeel de vraag: "Wat kan en moet er aan de werkelijkheid achter de omgeving gebeuren om uit de problemen te geraken?" (2002, p.13) Wij betrekken dit op de werkelijkheid achter 't Paradijs als omgeving.

Zijn er indirecte, (opvoedings) belemmerende factoren vlak achter de omgeving?

Hoe is de samenwerking in het team?

De medewerkers geven aan dat de samenwerking in het team goed verloopt, (M7.1) (M7.2) (M8.1) (M9.1) We denken niet dat op er dit gebied belemmerende factoren zijn.

Zijn er verder liggende, indirecte (opvoedings) belemmerende factoren?

Economie, Opvattingen en Structuur.

Economie

De huidige economische crisis zorgt voor de bezuinigingen, waardoor er minder geld beschikbaar is voor de zorg aan deelnemers. Vooral op de Persoonsgebonden Budgetten* (PGB) wordt bezuinigd, waardoor mensen met een lichte hulpvraag geen PGB meer kunnen aanvragen of kwijt raken. Dit zorgt voor extra stress en kan een belemmerende factor zijn.

Over de invloed van de economie op deelnemers van 't Paradijs en van zorgboerderijen algemeen valt veel te zeggen. Wij gaan hier niet uitgebreid op in, maar wij adviseren een nieuw onderzoek naar de invloed van de economie op de zorgboerderij.

Opvattingen

Mensen die niet kunnen werken, worden soms gezien als zwakken van de samenleving. Ouderen worden afgeschreven, als onnuttig voor de maatschappij.

Vanuit de algemene opvattingen zijn er dus belemmerende factoren, maar 't Paradijs probeert mensen een zinvolle dagbesteding te geven, waardoor ze ook nuttig zijn voor de maatschappij. Dus dat kan het enigszins opheffen.

Structuur

Sommige kinderen lopen op school vast, en komen dan op een zorgboerderij terecht. Hiervoor worden de bestaande structuren doorbroken, omdat een kind eigenlijk leerplichtig is. We zien hier verder geen belemmeringen.

3.5 Conclusie

De vragen die ter Horst in het boek 'Het herstel van het gewone leven' stelt, hebben we beantwoord voor zorgboerderij 't Paradijs. Hiermee hebben we gekeken of 't Paradijs een goede omgeving is om te kunnen ontwikkelen en/of herstellen.

Omdat bijna alle vragen positief beantwoord kunnen worden vinden wij zorgboerderij 't Paradijs een **goede ontwikkelomgeving** voor de deelnemers. We hebben vanuit dit stuk drie aandachtspunten:

- De verhouding tussen de zorg en het agrarisch bedrijf moet in de gaten gehouden worden zodat medewerkers voldoende tijd hebben voor de deelnemers.
- Medewerkers moeten voldoende vrij/vakantie nemen om bij te tanken.
- De economie kan een belemmering zijn voor deelnemers, omdat er wordt bezuinigd op de zorg. Hiervoor zou vervolgonderzoek gewenst zijn.

Hoofdstuk 4. Hoe kijkt Bruininks naar zorgboerderij 't Paradijs?

In dit hoofdstuk is het orthopedagogisch methodiekmodel toegepast (bijlage B) op 't Paradijs. Dit model is ontworpen door A.C. Bruininks. Het model laat zien waar groepswork om gaat. Op 't Paradijs wordt gewerkt met verschillende groepen en daardoor kan dit model goed worden toegepast. Aan de hand van het model is een beschrijving van 't Paradijs gegeven, om te komen tot praktijktheoretische uitgangspunten voor 't Paradijs.

Het model bestaat uit vier delen. Het eerste deel bestaat uit de overallvisie. Hierin wordt gekeken naar de doelgroepen en de uitgangspunten van 't Paradijs.

Het tweede deel bestaat uit organisatorische gegevens.

Het derde deel bestaat uit de basisaanpak. In het stuk is beschreven hoe de 18 thema's zich afspelen op 't Paradijs.

Het vierde deel over de ondersteunende aanpak is niet beschreven want dit is niet van toepassing op 't Paradijs. Er is afgesloten met een conclusie.

4.1 Overallvisie

4.1.1 Doelgroepinventarisatie

Op zorgboerderij 't Paradijs komen drie verschillende doelgroepen. Dit zijn de ouderen, de 30+groep en de kinderen.

Ouderen

De ouderen die op 't Paradijs komen, hebben een vorm van dementie of niet aangeboren hersenletsel e.d. Dit kan tot gevolg hebben dat ze ander gedrag vertonen. Bijvoorbeeld weglopen, onrustig zijn, dag en nacht ritme omdraaien, vergeetachtig zijn en zich niet meer kunnen uitdrukken. De leeftijd varieert van 50 tot 100 jaar.

De meeste ouderen wonen nog thuis met hun partner. De partner zorgt voor zijn of haar zieke man of vrouw, dit kan een zware belasting zijn. Wanneer de oudere naar de dagopvang gaat, wordt de partner hierin ontlast. (M2.19)

Andere ouderen wonen in een verzorgingshuis. Daar zijn veel activiteiten binnen. Mensen die in hun leven gewend zijn geweest om veel buiten te zijn, vinden het prettig om op de zorgboerderij te komen en daar tussen de dieren en in de natuur te zijn.

Veel van de ouderen zijn vroeger boer of tuinder geweest en daarom sluit de zorgboerderij aan bij hun interesse.

De begeleiding van de dagopvang biedt structuur en ritme aan de ouderen. De begeleiding en de ouderen werken samen op de boerderij. Ze doen taken zoals het eten klaarmaken, dieren voeren of eieren inpakken. Daarnaast wordt er gewandeld in het bos of op het terrein. Tijdens het werk of het wandelen, kunnen de ouderen vertellen over hoe zij vroeger hun werk deden. Hier kan de zorgboer weer van leren.

Sommige ouderen zijn erg onrustig en willen weglopen, de begeleiding probeert ze gerust te stellen en bezig te houden met activiteiten.

30+groep

“Deze groep is bestemd voor mensen rond de dertig en ouder met psychische of psychiatrische klachten, burn-out en mensen die een re-integratieproject volgen.” (De 30plus-groep, z.d.) Door hun klachten of problemen, stellen zij hoge eisen aan zichzelf, werken te hard, raken depressief of hebben stemmingwisselingen.

De thuissituatie van de deelnemers van de 30+groep verschilt per persoon. Sommigen wonen zelfstandig of beschermd/begeleid. Anderen zijn getrouwd en/of hebben kinderen.

“De groep is vooral gericht op het actief bezig zijn op de boerderij en men heeft daardoor een positieve daginvulling. Deelnemers kunnen meehelpen in de tuinderij, op het land, in de

winkel of bij de verzorging van dieren. De begeleiding staat klaar voor de deelnemers zowel op het gebied van praktisch werken op de boerderij, als op het gebied van persoonlijke begeleiding.” (De 30plus-groep, z.d.) Dit houdt in dat de begeleiding zorgt dat sommige deelnemers niet te hard werken en voldoende rust nemen. Andere deelnemers worden juist gemotiveerd om aan het werk te gaan en actief te worden.

De deelnemers van de 30+ zoeken een plaats waar ze zichzelf mogen zijn en niet aan de eisen van de maatschappij hoeven te voldoen en nuttig bezig kunnen zijn. Voor sommige mensen kan de boerderij een tijdelijke dagbesteding zijn om daarna weer te re-integreren naar een betaalde baan in de maatschappij.

Kinderen

Op de boerderij zijn verschillende groepen met kinderen. Er is woensdagmiddagopvang, weekendopvang, zaterdagopvang en jeugdzorg. De woensdagmiddagopvang bestaat uit groepen van zes kinderen, in de leeftijd van 6 t/m 9 jaar, 9 t/m 12 jaar en 12+. De weekendopvang bestaat uit groepen van negen of tien kinderen in de leeftijd van 6 t/m 9 jaar, 9 t/m 13 jaar en 13 t/m 16 jaar.

De zaterdagopvang bestaat uit een groep kinderen vanaf 12 jaar. De groep van Jeugdzorg is van 6 t/m 18 jaar. Sommige groepen bestaan uit alleen jongens en in sommige groepen zijn jongens én meisjes.

De meeste kinderen die op de boerderij komen hebben een autistische stoornis en/of ADHD. Ook zijn er kinderen die andere beperkingen hebben. Door hun beperking laten de kinderen bepaald gedrag zien, zoals negatief aandacht vragen, druk zijn, moeite hebben met sociaal contact en niet goed om kunnen gaan met veranderingen.

De kinderen van de opvang wonen nog bij hun ouders thuis. De kinderen die via jeugdzorg op de boerderij komen wonen nog thuis of soms in een instelling of pleeggezin. Wanneer de kinderen op de boerderij zijn wordt het gezin waaruit het kind komt ontlast.

Kinderen komen graag naar de boerderij om bezig te zijn met de dieren, paard te rijden, de boer te helpen en te spelen met andere kinderen. De begeleiding biedt de kinderen structuur en duidelijkheid tijdens activiteiten. Hierdoor kunnen de kinderen een fijne middag hebben, maar ook kunnen ze leren samen spelen en werken met andere kinderen.

4.1.2 Praktijktheoretische uitgangspunten

Het doel van dit onderzoek is de praktijktheoretische uitgangspunten van 't Paradijs op te stellen. De praktijktheoretische uitgangspunten staan in hoofdstuk 9.

In het kwaliteitsonderzoek van 't Paradijs staan de volgende uitgangspunten beschreven.

- Een plek om tot rust te komen en vrijheid om te beleven, daarbij jezelf te zijn/worden.
- Structuur, duidelijkheid en regelmaat
- Praktische werkzaamheden en zinvolle dagbesteding met activiteiten die vaak een economisch gericht doel hebben, zoals de agrarische werkzaamheden.
- Gezelligheid en ontmoeting. Het opdoen en ontwikkelen van sociale contacten.
- Seizoensgebonden activiteiten. Bewustwording van verzorging, groei en resultaat.
- Persoonlijke aandacht. Iedereen wordt gezien voor wie hij/zij is en wat de mogelijkheden en talenten van die persoon zijn.
- Persoonsgerelateerde doelen en werkzaamheden. Wij bieden de werkzaamheden die bij de persoon past en goed zijn voor haar/zijn proces.
- Gelijkwaardigheid: een ieder doet er toe en mag zijn zoals hij/zij is.
- Positieve benadering. De nadruk wordt gelegd op de mogelijkheden in plaats van de beperkingen van de persoon.

(Zorgboerderij 't Paradijs, 2010, p.43)

4.1.3 Doelgroepdefinitie

De ouderen

De dagopvang is bestemd voor mensen een vorm van dementie of niet aangeboren hersenletsel e.d. Dit kan tot gevolg hebben dat ze ander gedrag vertonen. Zoals weglopen,

onrustig zijn, dag en nachtritme omdraaien, vergeetachtig zijn en zich niet meer kunnen uitdrukken.

De ouderen op de boerderij krijgen begeleiding tijdens hun aanwezigheid op de boerderij. Sommige ouderen willen weglopen en moeten dan afgeleid worden. Ook is er begeleiding tijdens het ritme van de dag. Ouderen maken tijdens hun verblijf op de boerderij onder andere wandelingentjes, maken het middageten klaar, doen een middagdutje of helpen bij het voeren van de dieren of helpen in de tuin.

30+groep

“Deze groep is bestemd voor mensen rond de dertig en ouder met psychische of psychiatrische klachten, burn-out en mensen die een re-integratieproject volgen.” (De 30plus-groep, z.d.) Door hun klachten of problemen, stellen zij hoge eisen aan zichzelf, werken te hard, raken depressief of hebben stemmingwisselingen.

“De groep is vooral gericht op het actief bezig zijn op de boerderij en men heeft daardoor een positieve daginvulling. Deelnemers kunnen meehelpen in de tuinderij, op het land, in de winkel of bij de verzorging van dieren. De begeleiding staat klaar voor de deelnemers zowel op het gebied van praktisch werken op de boerderij, als op het gebied van persoonlijke begeleiding.” (De 30plus-groep, z.d.)

Kinderen

Op de boerderij zijn verschillende groepen met kinderen, in de leeftijd van 6 t/m 18 jaar. De meeste kinderen die op de boerderij komen hebben een autistische stoornis en/of ADHD. Ook zijn er kinderen die andere beperkingen hebben. Door hun beperking laten de kinderen bepaald gedrag zien, zoals negatief aandacht vragen, druk zijn, moeite hebben met sociaal contact en niet goed om kunnen gaan met veranderingen.

De begeleiding is gericht op het geven van duidelijkheid en structuur en het leren omgaan met andere kinderen. Daarnaast is het doel dat de kinderen een fijne middag, dag of weekend hebben.

4.1.4 Methodiekdoelen

De methodiekdoelen moeten worden geformuleerd om de methodiek te kunnen toetsen op haar kwaliteit. De methodiekdoelen hebben we overgenomen uit het kwaliteitssysteem.

- Het benadrukken van de mogelijkheden van de persoon,
- Het opdoen en ontwikkelen van sociale contacten.
- Bewustwording van verzorging, groei en resultaat
- Een plek om tot rust te komen en vrijheid om te beleven, daarbij jezelf te kunnen zijn/worden.
- Positieve benadering naar de deelnemers toe.
- Een ieder doet er toe en mag zijn zoals hij/zij is.
- Structuur, duidelijkheid en regelmaat bieden aan de deelnemers.

(Zorgboerderij 't Paradijs, 2010, p.43)

4.2 Organisatorische gegevens

Organisatorische gegevens geven aan op welke wijze de beschikbare middelen kunnen en mogen worden ingezet om de overallvisie in de dagelijkse praktijk te concretiseren in een basisaanpak en een ondersteunende aanpak.

4.2.1 Externe gegevens

We beschrijven kort de wet- en regelgeving en financiering waarmee 't Paradijs te maken heeft. Medewerkers van 't Paradijs vallen onder de CAO Zorg en Welzijn. Hierin staan onder andere de salarisschalen voor de medewerker en zaken betreffende verlof, pensioen en werktijden. (FCB, 2011)

Verder heeft 't Paradijs te maken met de kwaliteitwet en de wet op de medezeggenschap. Vanuit de agrarische kant hebben ze te maken met wet op de ruimtelijke ordening. Door middel van de reconstructiewet wordt dit wettelijk bepaald. Daarnaast is er een streekplan en zijn er provinciale wetten. Ook is er een bestemmingsplan en gemeentelijk beleid.

De boerderij heeft ook te maken met vergunningen. Een gebruiksvergunning en milieuvergunning (Overheid, z.d.) via de Hinderwet. Ook heb je te maken met de hygiëne wetten vanwege de biologische kippenschuur. Daarnaast moet alles brandveilig zijn. (M6.14)

't Paradijs krijgt vanuit drie takken geld binnen, vanuit de zorg-, de agrarische- en vanuit de kennistak. De meeste deelnemers die op 't Paradijs komen, betalen vanuit hun PGB. Voor andere deelnemers wordt er via 'Zorg in Natura' betaald vanuit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten* (AWBZ) (Zorgboerderij 't Paradijs, 2010, p.46). De jeugdzorg wordt gefinancierd door de provincie Gelderland.

Vanuit de agrarische tak komt er geld binnen, door het verkopen van de biologische producten vanuit eigen tuin en dieren. Zoals groenten, zacht fruit, eieren, vlees. (Missie, doelstelling, visie, z.d.)

De kennistak levert geld op door middel van het verkopen van kennis. Het adviesbureau geeft andere mensen en instellingen advies over bijvoorbeeld het opzetten van een zorgboerderij.

4.2.2 Interne gegevens

Alle deelnemers hebben met 't Paradijs een overeenkomst. Hierin staat in welke groep zij ingedeeld zijn. Vanaf wanneer zij op de boerderij gaan werken, op welke dagen zij gaan werken en hoe de financiering verloopt.

Ook de medewerkers, stagiaires en vrijwilligers moeten een contract ondertekenen waar alle afspraken in staan rondom, werktijden, werkzaamheden en financiën. (Zorgboerderij 't Paradijs, 2010, bijlage 2.6.1a,c)

4.3 Basisaanpak

In de basisaanpak komen drie hoofdgroepen naar voren. Klimaat creëren, situaties hanteren en relatie presenteren. We beschrijven wat voor invloed deze hoofdgroepen hebben op de mensen.

4.3.1 Klimaat creëren

Wij beginnen met klimaat creëren. Bruininks beschrijft het klimaat als volgt: “Datgene wat je ervaart in de omgeving waarin je verkeert.” (Bruininks, 2006, p.71). We bevinden ons continu in omgevingen die een bepaalde sfeer kennen. Deze sferen geven een indruk op ons als medewerkers en deelnemers.

Ruimte

Wanneer je naar 't Paradijs rijdt, kom je vanaf de verharde weg op een 600 meter lange onverharde weg. Aan het eind van deze weg ligt Zorgboerderij 't Paradijs. 't Paradijs heeft veel ruimte en grenst aan het bos. (M1.16) Op het terrein heb je verschillende gebouwen. Daartussen heb je brede paden. Dit geeft een open gevoel. (M6.17) Ook geeft de ruimte rust en veiligheid. Er is ruimte om je even af te zonderen als je dat nodig hebt, maar ook om mensen op te zoeken wanneer je daar behoefte aan hebt.

In de stallen is de ruimte geordend ingedeeld. Aan de ene kant van de stal staan de koeien, aan de andere kant van de stal staan de paarden. Bij elk diersoort staan de spullen die je voor dat dier nodig hebt. Zo is het overzichtelijk wat je voor dat dier moet gebruiken. Dus het eten van de paarden staat bij de spullen van de paarden en het eten van de koeien staat bij de spullen van de koeien.

Ook op het erf is alles geordend ingedeeld. De kuil- en maisbalen staan netjes op een rij en het tuingereedschap staat in het tuinhuis. Zo weet iedereen waar hij of zij de spullen moet zoeken. Deelnemers gaven aan dat spullen goed te vinden zijn. Wanneer ze iets niet kunnen vinden, vragen ze dit aan medewerkers of andere deelnemers. (D3.20)

Basisregels

Op 't Paradijs worden de onderstaande regels gehanteerd. Deze regels zijn voor deelnemers, partner en/of vertegenwoordiger.

Medicijnen

U bent zelf verantwoordelijk voor het beheer van de aan u voorgeschreven medicijnen. Mocht u hiertoe niet (meer) in staat zijn of het noodzakelijk vinden dat wij ze voor u bewaren dan kunt u dit melden aan de begeleider.

Mening

U hebt de vrijheid van mening en gevoelens in woord en geschrift te uiten, tenzij fundamentele mensenrechten zich daar tegen verzetten. De medewerkers werken en handelen vanuit een christelijke geloofsovertuiging.

Radio(en televisie)

In overleg met de directie of begeleider en waar nodig eventueel de overige gasten wordt het gebruik van radio (en televisie) toegestaan.

Telefoon

Het gebruik van de telefoon wordt niet toegestaan, tenzij er dringende redenen zijn. Het is aan de directie en/of begeleider om dit te bepalen.

Eigen huisdieren

Het wordt niet toegestaan om eigen huisdieren mee te nemen naar de dagopvang (bij hoge uitzondering in overleg met directie en/of begeleiding).

Roken

Op de zorgboerderij geldt zowel in de verblijfsruimte als in de stallen een rookverbod. Buiten deze gebouwen is het wel toegestaan om een sigaret of sigaar te roken (op de aangegeven plaatsen), mits u daarmee anderen niet hindert.

Privacy

Het privé gedeelte van de zorgboerderij is niet toegankelijk voor onbevoegden.

Hygiëne

Handen wassen wordt bij voorkeur in de was/kleedruimte gedaan, niet in de keuken.

Tijdens een activiteit in de keuken (bakken of creatieve activiteit) is handen wassen in de keuken wel toegestaan.

Voor de pauzes altijd de handen wassen en de laarzen, klompen of werkschoenen uitdoen.

Niet met de laarzen, klompen of werkschoenen in de dagopvangruimte komen. In de kantine mag werkschoeisel aangehouden worden.

Tijdens de lunch en tijdens huishoudelijke werkzaamheden altijd de overall, of werkjas uitdoen.

Melden bij de directie of begeleider als het toilet bevuild is. In onderling overleg wordt afgesproken wie het toilet schoon zal maken.

Twee keer in de week worden de verblijfsruimtes door een interieurverzorgster schoongemaakt.

Gedragsregels

Kom op tijd: tussen 09.00 en 10.00. Indien dit om één of andere niet kan, dan worden wij graag telefonisch op de hoogte gebracht.

Als iedereen binnen is en aan tafel zit beginnen we met koffie/theedrinken of eten. Vooraf aan het eten nemen wij een om gezamenlijk te bidden.

Altijd een taak afmaken (eventueel hulp vragen), het gebruikte materiaal opruimen.

Als u klaar bent met een opdracht of werkje, altijd naar de begeleider gaan voor een eventuele volgende opdracht (met uitleg). Geen opdrachten van andere deelnemers aannemen.

Niet iemand anders iets uit handen nemen, maar pas als hij/zij daar om vraagt.

Respect hebben voor onze christelijke normen en waarden.

Elkaar uit laten praten en luisteren naar elkaar.

Veiligheid

Niet naar een rijdende tractor lopen.

Niet ongevraagd aan machines komen.

Niet zwaaien met een hooivork of riek, schep et cetera.

De begeleider op de hoogte brengen waar je bent/gaat werken (in welke ruimte/plaats op de boerderij).

Nooit alleen tussen de geiten, paarden, koeien en stieren et cetera werken.

Niet zonder toezicht de paardenstallen ingaan.

Niet tussen of achter de koe, paarden gaan lopen, alleen als de begeleider erbij is.

Altijd doorgeven en hulp komen halen als er iemand is gevallen of zich bezeerd heeft.

Altijd melden als u in de omgeving wilt gaan wandelen (eventueel met begeleiding). (Zorgboerderij 't Paradijs 2010, bijlage 4.5.1)

Voor de kinderen zijn er speciale huisregels opgesteld.

Regels voor binnen:

Niet schreeuwen, buiten mag het wel.

Tijdens het eten blijf je aan tafel zitten. Als je klaar bent mag je een Donald Duck lezen.

Je mag praten maar niet schelden.

Je mag een half uur op de computer en dat 2 keer per dag.
We doen elkaar geen pijn (schoppen en slaan).
De auto's mogen alleen op de vloer rijden.
Aan tafel heeft iedereen zijn eigen plek.
We houden ons aan de bedtijden.

Regels voor buiten:

We botsen niet met de skelters.
We gaan met z'n 2en of 3en op de hooizolder (afhankelijk per weekendgroep).
We mogen schreeuwen en rennen.
We gaan met z'n 2en op de trampoline en doen onze schoenen uit.
We gaan alleen op de kindershooizolder en niet op de koeienhooizolder.
Je mag samen met de leiding naar de werkplaats, niet alleen.
Kom niet te dicht bij de vijver.
Het privé terrein is van de zorgboer en boerin, daar mag je niet komen.
We blijven op het terrein van de boerderij.

Regels voor bij de dieren:

We komen alleen bij de dieren als er leiding bij is (afhankelijk per groep).
We gaan alleen in de hokken van de dieren als er leiding bij is.
We doen geen dieren pijn maar aaien ze.

Algemene regels:

We luisteren naar de leiding.
Iedereen heeft een corveetaak, die verandert 1 x in het half jaar.
Iedereen voert een half jaar lang dezelfde dieren.
Vier kinderen mogen mee om patat op te halen.
Als je wilt spelen kies je iets wat je wilt doen en plak je jouw foto erbij, en als je weer iets anders wilt doen verplaats je de foto naar een andere activiteit.
We komen alleen aan onze eigen foto dus niet aan die van een ander.
We zeggen aardige dingen over elkaar.
(Zorgboerderij 't Paradijs 2010, bijlage 5.8.1.1)

Aan deelnemers van de 30+groep hebben we gevraagd, of er regels zijn op 't Paradijs. Twee deelnemers gaven aan dat er geen regels zijn. De normen en waarden, zoals niet schelden of onbeschoft zijn, gelden wel op 't Paradijs. De deelnemers voelen de normen en waarden niet als regels maar als een vanzelfsprekendheid. (D2.18)

Eén deelnemer gaf aan dat de regels duidelijker mogen zijn. Dat er meer structuur en duidelijkheid is. De regels betreffende ongewenste intimiteiten mogen wat haar betreft duidelijker en strenger gehandhaafd worden. (D1.14)

Ritme

Op 't paradijs neemt ritme een belangrijke plaats in. Op alle groepen is er elke dag hetzelfde tijdsschema. Op hetzelfde moment koffiedrinken, lunchen en pauze houden. Doordat er een dagstructuur is weten de deelnemers wat er die dag gaat gebeuren. Voor de kinderen is dit ook belangrijk. Zij hebben regelmaat nodig en het geeft ze rust. Door te werken aan een vast dagschema weten ze waar ze aan toe zijn. (O2.5)

De ouderengroep heeft de volgende dagindeling:

Om 10.00 uur wordt iedereen verwelkomd met een kopje koffie of thee. Hierna is het mogelijk om mee te helpen met activiteiten op de boerderij, zoals het voeren van de dieren, eieren verpakken, een wandeling maken, handwerken, hout bewerken of helpen bij het voorbereiden van de maaltijd.

Om 12.30 uur wordt er een gezamenlijke warme maaltijd gegeten. Daarna is er een mogelijkheid om te rusten of verder mee te helpen met de activiteiten op de boerderij.

Om 14.30 wordt er koffie of thee gedronken. En om 15.30 wordt de dag afgesloten en gaat iedereen naar huis. (Zorgboerderij 't Paradijs 2011, ouderenopvang)

De 30+groep heeft de volgende indeling:

10.00 uur aankomst
10.00 – 10.30 uur Koffie/ werkzaamheden verdelen
10.30 – 12.30 uur Werken
12.30 – 13.15 uur lunchen
13.15 – 14.00 uur pauze/ wandelen
14.00 – 15.30 uur werken
15.30 - 16.00 uur koffie
16.00 uur naar huis

De middagopvang voor de kinderen heeft de volgende indeling:

14.00 – 14.15 uur Aankomst van de kinderen. Er wordt wat gedronken en het programma voor de middag wordt bekeken.
14.15 – 15.30 uur De paarden en pony's worden geborsteld. Ook wordt er paard gereden en op de hooizolder gespeeld.
15.30 – 15.45 uur Er wordt gezamenlijk wat gedronken.
15.45 – 16.15 uur Iedereen mag lekker spelen. Bijvoorbeeld op de trampoline, de schommel of skelteren.
16.15 – 17.00 uur Alle dieren worden gevoerd.
17.00 uur Iedereen gaat naar huis.
(Zorgboerderij 't Paradijs 2011, Woensdagmiddagopvang kinderen)

Voor de weekendopvang is de volgende indeling gemaakt:

Vrijdag:

19.00 uur aankomst, koffie voor ouders, limonade voor de kinderen
± 19.30 uur vertrek ouders, tas en spullen op kamer inruimen
20.00 uur spelletje/tv kijken o.i.d.
Vanaf 20.30 uur naar bed

Zaterdag:

08.30 uur uit bed en aankleden
09.00 uur ontbijten
09.30 uur corveetaak
09.45 uur dieren voeren
10.00 uur limonade/koffie drinken
10.15 uur spelen
12.30 uur lunch
13.00 uur corveetaak
13.30 uur boerderijactiviteit

15.30 uur limonade/thee drinken

15.45 uur spelen
17.00 uur samen koken
18.00 uur warme maaltijd
18.30 uur corveetaak
18.30 uur spelletjes, lezen
Vanaf 19.15 uur douchen
20.00 uur dvd samen kijken
Vanaf 20.30 uur naar bed

Zondag:

08.00 uur uit bed
08.30 uur ontbijten
09.00 uur naar de kerk
11.30 uur limonade/koffie drinken
11.45 uur dieren voeren
12.30 uur fruit en chips eten
13.00 uur corveetaak
13.30 uur spelen
15.30 uur limonade/thee drinken
15.45 uur tas inpakken

16.00 uur spelen
17.00 uur samen koken
18.00 uur warme maaltijd
18.30 uur corveetaak
19.00 uur ouders komen, samen koffie/limonade drinken en de kinderen gaan naar huis
(Zorgboerderij 't Paradijs 2011, Weekendopvang kinderen)

Materiaal

Het aanschaffen van de materialen is een natuurlijk proces geweest. (M6.18) Over sommige materialen is goed nagedacht, wat betreft praktisch en functioneel te gebruiken, maar ook qua sfeer.

Zo is de boerderij met de dagopvang als eerst vernieuwd. De oude stijl heeft men behouden, o.a. door de balken niet af te timmeren en een houtkachel te plaatsen. Daarnaast is er gekozen voor meubels die bij deze oude stijl passen. Dit zijn o.a. stoelen waar je languit in kunt liggen, waardoor de ouderen een middagdutje kunnen doen. De ruimte is sfeervol ingericht met blauwe gordijnen, kaarsjes en kussens passend bij de kleuren van de ruimte. Een kleurspecialist heeft hierbij geholpen. Zo passen de kleuren bij elkaar en is het één geheel. (M9.17)

Boven de dagopvang zijn de slaapkamers voor de kinderen die in het weekend komen. Op de bedden liggen leuke, vrolijke kinderdekbedden en geen standaard witte effen dekbedden. Dit geeft een huiselijke sfeer. De kinderen voelen zich er goed bij. (Zorgboerderij 't Paradijs 2010, p.54-55) Tijdens de weekenden wordt de inrichting van de dagopvang veranderd, de eettafels worden verschoven, zodat er in twee groepen gegeten kan worden. Dit is om de rust aan tafel te bewaren.

De ruimte voor de 30+groep is als kantine ingericht. Er staan lekker zittende stoelen, maar er is niet de huiselijke sfeer van de dagopvang. Dit is omdat de deelnemers van de 30+groep komen om actief buiten te zijn. Er hangen mooie landschapsfoto's voor de landelijke sfeer.

Ook is er goed nagedacht over de plaatsing van materialen. De materialen en gevaarlijke spullen waar deelnemers niet bij mogen komen, worden in een gesloten trapkast bewaard. Gevaarlijke machines moeten door middel van een sleutel opgestart worden. Andere gevaarlijke spullen staan in de hobbyschuur die op slot zit. De zorgboer heeft al de sleutels. Op deze manier worden de deelnemers beschermd voor gevaarlijke situaties. (Zorgboerderij 't Paradijs 2010, p.53)

In de bedrijfsvoering wordt rekening gehouden met de beperking van deelnemers. Zo staan de aardbeien op stellingen, waardoor zowel jong als oud kunnen aardbeien plukken. Ze hoeven niet te bukken, maar kunnen op goede hoogte werken. (M6.19)

Verder is er voor de deelnemers aangepast materiaal als de persoon in kwestie een beperking heeft. Zo is er een deelnemer die halfzijdig verlamd is. Daardoor kan hij een arm niet gebruiken. Hij heeft een speciaal bord zodat hij zelf zijn brood kan smeren en het eten kan snijden.

4.3.2 Situaties hanteren

Vrijtijdssituaties

Bruininks (2006, p.113) geeft de volgende definitie van vrijetijdssituaties: "Vrijtijdssituaties zijn situaties waarin activiteiten, verplicht of vrijwillig, al dan niet in overleg, met of zonder groepsleiding, in de tijd tussen de vaste onderdelen van de dag of als vast onderdeel van de dag worden ondernomen."

Zoals in de dagindeling van de groepen staat beschreven zijn er volop vrijetijdssituaties.

Bij de ouderen is dit na de koffie 's ochtends. Ze mogen zelf weten wat ze willen gaan ondernemen. Ook 's middags hebben ze vrije tijd. Ze kunnen meehelpen bij activiteiten op de boerderij, een spelletje doen of gaan rusten.

Bij de 30+groep hebben ze in de pauze vrije tijd. Dus van 13.15 tot 14.00 uur mogen ze zelf weten wat ze gaan doen in plaats van werken. De meeste mensen gaan in deze tijd onder begeleiding wandelen in het bos.

De kinderen komen in hun vrije tijd naar de boerderij. Op de boerderij zijn activiteiten waar ze aan mee moeten doen, maar er is ook vrije tijd die zij zelf mogen invullen met spelen. Omdat sommige kinderen moeite hebben met hun vrije tijd zelf in te delen, is er een systeem waarbij een kind zijn foto plaatst bij een spelactiviteit die hij wil doen.

Spelsituaties

Bij elke groep komen spelsituaties voor. Bij de ouderen doen ze regelmatig een spelletje. Bijvoorbeeld sjoelen, een balspel of rummikub.

Bij de 30+groep worden af en toe spelletjes gespeeld, zowel binnen als buiten.

Bij de kinderen is spelen één van de belangrijkste activiteiten. Door de spellen leren ze onder andere samen te spelen. Ook leren ze zich uiten of hoe ze met situaties om moeten gaan. (O1.20) Er worden binnen bordspellen gedaan of andere spellen. Ook buiten worden er spelsituaties gecreëerd. Er worden wedstrijds hardrennen gehouden of er wordt gevoetbald.

Eetsituaties

Alle groepen hebben te maken met eetsituaties. Meestal spelen deze situaties zich binnen af. Wanneer het mooi weer is, wordt er ook buiten gegeten.

De ouderen eten tussen de middag een warme maaltijd. 's Morgens kunnen ze de kok helpen met het klaarmaken van het eten. (M2.12)

De 30+groep hebben tussen de middag een broodmaaltijd. Er is de mogelijkheid om mee te eten, of eigen brood mee te nemen. Omdat de ruimte aan tafel beperkt is, mogen de deelnemers als eerste aan tafel. Daarna wordt gekeken of de mensen die mee willen eten er nog bij kunnen. De rest van de groep (vrijwilligers, stagiaires en kinderen) zit aan de zijkant of in de winkel.

In de weekendgroep wordt er aan twee tafels gegeten, om de rust te bewaren. Ieder kind heeft zijn eigen plek. Tijdens het eten blijf je aan tafel zitten. Als je klaar bent mag je een Donald Duck lezen.

Werksituaties

Op de boerderij zijn veel taken voor de deelnemers. Voor iedereen is er iets te doen. De ouderen hoeven niets en mogen alles. (M9.7) Zij mogen helpen met het eten klaarmaken. Ook helpen ze bij kleine klusjes zoals de koeien eten geven.

Bij de 30+groep is er sprake van werken. Zij worden geacht (in hoeverre dat mogelijk is) mee te werken in het agrarisch bedrijf. Werken in onder andere de tuin, bij de kippen, in de winkel of bij de overige dieren. (M9.22)

Er wordt per deelnemer gekeken welke activiteit een deelnemer kan doen. Wat vindt hij of zij leuk om te doen. Daar worden passende werkzaamheden bij gezocht. Wanneer een deelnemer van dieren houdt, dan kan hij bijvoorbeeld de dieren voeren. En als iemand niet van dieren houdt zijn er in de tuin of in de winkel allerlei taken.

Er zijn groepsactiviteiten, maar als een deelnemer liever alleen werkt, is dat ook mogelijk. Zo zijn de begeleiders flexibel zijn in het aanbieden van werk. (M1.8)

Verder zijn de eisen die de zorgboerderij stelt laag, in vergelijking met de eisen die de maatschappij stelt. Daardoor hebben deelnemers minder werkdruk en kunnen ze op hun eigen tempo aan het werk.

Er is nog wel een aandachtspunt. In een interview gaf een deelnemer van de 30+groep aan dat hij het leuk zou vinden om tijdens de winter creatief bezig te zijn. (D2.14)

De kinderen komen vooral voor ontspanning naar de boerderij. (O1.1) Maar ook zij hebben taken. Corveetaken zoals het voeren van de dieren.

Een kwaliteit van de boerderij is het werken met werkbladen. Deze zijn nog in ontwikkeling, maar de eerste resultaten zijn positief. De werkbladen bevorderen de zelfstandigheid van de kinderen.

Een andere kwaliteit is het feit dat er veel werksituaties zijn. Voor iedereen is een leuke activiteit te vinden.

Gespreksituaties

De dag begint op de boerderij met gespreksituaties. Wanneer iedereen binnenkomt, staat de koffie of ander drinken klaar en wordt er een praatje gemaakt met elkaar. Dit gebeurt in alle groepen. Ouderen, kinderen en de 30+groep.

Verder wordt er met elkaar onderling tijdens het werk gesproken. Diepgaande gesprekken, maar ook over koetjes en kalfjes. Ook gesprekken met de maatschappelijk werkster of andere medewerkers komen regelmatig voor.

Een van de kwaliteiten van de zorgboerderij is dat men door middel van de dieren in gesprek kan komen met de deelnemers. Sommige deelnemer praten makkelijker tegen een dier dan tegen mensen. Door middel van een dier kun je een gesprek gaan voeren met de deelnemer. (M3.6)

Een andere kwaliteit is dat er tijdens het werk veel gesprekken tussen deelnemers en medewerkers zijn. Wanneer men aan het werk is, hoeven ze elkaar niet in de ogen te kijken en kan er in een, meestal, ontspannen sfeer een "hulpverleningsgesprek" plaatsvinden.

Ook de medewerkers onderling hebben overleg met elkaar. Dit gebeurt op verschillende manieren. De medewerkers van de groepen onderling hebben tijdens of na het werk contact met elkaar om de dag te evalueren of om dingen te bespreken. Grotere overleggen met alle medewerkers van één groep komen niet structureel voor. Een medewerker geeft aan dat het goed is om dat wel te doen. (M1.6)

Twee andere medewerkers geven aan verder geen behoefte te hebben aan meer overleg met "naaste" collega's van de groep. Zij hebben genoeg overlegmogelijkheden voor vragen en evaluatie. (M7.6) (M8.2)

Twee keer per jaar is er een personeelsoverleg met al het vaste personeel.

Lichamelijk contactsituaties.

Ook lichamenlijk contact komt voor op de boerderij. Bij de kinderen komt dit regelmatig aan de orde. (M9.10) Een kind wordt boos en kan gaan slaan. In dat geval wordt hij/zij naar de gang of naar buiten gestuurd. Daar kan hij/zij afkoelen. (M9.11) Verder is er een protocol hoe om te gaan met agressie. (Zorgboerderij 't Paradijs 2010, bijlage 4.6.1)

Bij de 30+groep komt er zelden tot nooit agressie voor. Woordenwisseling kan wel aan de orde zijn. De begeleiding zorgt dat de desbetreffende personen uit elkaar worden gehaald of niet met elkaar samen werken. Sommige deelnemers kunnen niet goed met elkaar samen werken en worden daarom uit elkaar gehouden. (M8.7)

Bij de ouderen komt er soms ook agressie voor. In een interview werd verteld dat twee mannen niet goed met elkaar overweg konden en daardoor niet meer bij elkaar in de groep mogen. Zij komen nu niet meer tegelijk op de boerderij, maar tijdens verschillende dagdelen. (M9.12)

Ander lichamenlijk contact dat bij de ouderen naar voren komt is het ondersteunen van de ouderen, omdat zij moeilijk ter been zijn.

Bijzondere situaties.

Er is sprake van verschillende bijzondere situaties op de boerderij.

Als eerste zijn er gevaarlijke situaties. Caroline vertelde in een interview dat er laatst een jongen met een vork door het gebouw gooide. (M9.11) Gelukkig raakte niemand gewond. Iedereen schrok ervan. Hier is verder over doorgepraat met de kinderen, zodat ze van deze situatie konden leren. Vooral bij de kinderen komen gevaarlijke situaties voor tijdens ruzies onderling.

Andere bijzondere situaties zijn overgangssituaties of nieuwe situaties. Op de boerderij komen deze geregeld voor. Zo kreeg de hond laatst puppy's. Dit was voor veel deelnemers spannend. Iedereen werd van tevoren hiervan op de hoogte gebracht. Toen de puppy's geboren waren, werden ze aan iedereen getoond.

Ook van de bouw van de kippenschuur is iedereen op de hoogte gebracht. Vooraf toen er nog niets stond is er verteld wat er stond te gaan gebeuren. Tijdens de bouw werd men op de hoogte gehouden. Toen de bouw klaar was konden de mensen er gaan kijken en werken. Iedereen werd er op die manier op voorbereid en bij betrokken. (O2.9)

Onverwachte situaties vind je ook op de boerderij. Soms komt er onverwachts bezoek op de boerderij. Een groep mensen komt langs om op de boerderij te kijken. Of de koeien zijn

uitgebroken. De begeleiding zorgt ervoor dat men hiermee kan omgaan en begeleid hen hier bij.

4.3.3 Relatie presenteren

Jezelf blijven

Uit de interviews kwam naar voren dat alle medewerkers kijken naar de mogelijkheden van de deelnemers, niet naar wat zij niet kunnen. Daarnaast verwerkt iedereen een stuk van zichzelf in zijn of haar handelen. De basis is bij iedereen hetzelfde, maar elke medewerker heeft een thema dat hij of zij extra belangrijk vindt.

Een medewerker gaf aan dat zij plezier maken erg belangrijk vindt. (M3.4) Daar stemt zij haar keuzes op af. Een andere medewerker geeft juist aan dat gelijkwaardigheid erg belangrijk is binnen de begeleiding. Gelijkwaardigheid tussen medewerker en deelnemer. (M5.4) Ook wordt aangegeven dat men het positief benaderen van de kinderen en deelnemers belangrijk vindt. (M1.8) Verder wordt aangegeven dat werken vanuit de christelijke levensovertuiging van belang is. (M2.8)

Een voorbeeld dat laat zien dat mensen zichzelf blijven, gaat over een medewerker die tijdens oud en nieuw een wijntje ging drinken met de ouderen. Dit was zij vanuit thuis gewend te doen, maar op de boerderij waren ze dit niet gewend. De ouderen vroegen zelfs of het van de boerin mocht. Zij vond het een leuk idee. Het geeft aan dat de medewerker zich vrij voelde om dit te doen. (M9.3)

Accepteren van de persoon achter het gedrag

Ook op 't Paradijs komt regelmatig gedrag naar voren die in de "normale" wereld niet geaccepteerd wordt. Terwijl dit op 't Paradijs wel geaccepteerd wordt. Bijvoorbeeld dat een volwassen man rond rijdt op een skelter. Iedereen accepteert dit en vindt het niet raar. (M3.12)

Ook gaf een medewerker gaf aan dat ze vroeger moeite had wanneer een kind haar uitschold. Het raakte haar. Nu ze meer ervaring en kennis heeft over kinderen met autisme, raakt het haar minder. Ze begrijpt dat dat hun beperking is en het niet tegen haar persoonlijk is bedoelt. (M9.23)

Mensen zijn ook waardevol om wie ze zijn. Men accepteert de persoon achter het gedrag. (M2.13)

Vriendelijk-zakelijk/persoonlijk

Bruininks (2006, p.173) beschrijft in zijn boek dat het hier gaat om een persoonlijke houding. Het vertrouwen hebben van de deelnemers. Op de boerderij lopen verschillende deelnemers rond. Bij sommige duurt het een tijdje voor ze je vertrouwen. Een manier hoe medewerkers deelnemers op hun gemak stellen, is door te laten merken dat er gelijkwaardigheid is. Medewerker en deelnemers staan naast elkaar en niet boven elkaar. (M5.4)

Men moet hierbij wel in de gaten houden dat de medewerker professioneel blijft. Dat hij/zij op een professionele manier blijft handelen.

Zorg

Het gaat hier niet om zorg zoals, eten maken, de was doen of schoonmaken. Het gaat hier om de moeite waard te zijn om voor te zorgen. (M2.13) Bijvoorbeeld om de zorg van het geestelijk welzijn van de deelnemers.

Deelnemers geven aan dat ze voor rust op 't Paradijs komen. Ze ervaren rust en stabiliteit. (D2.1) Door deze rust in hun hoofd kunnen ze in de maatschappij beter functioneren.

Ook hebben deelnemers gesprekken met de maatschappelijk werkster op 't Paradijs. Bij haar kunnen ze hun verhaal kwijt. Verder kunnen ze aangeven als ze zich niet goed voelen. Er wordt dan gekeken naar een oplossing.

Deelnemers kunnen niet altijd voor al hun problemen geholpen worden op 't Paradijs. Bijvoorbeeld iemand met verslaving kan je hier niet helemaal helpen tegen de verslaving. Daarvoor moet een persoon naar een verslavingskliniek. De boerderij wil deze mensen niet

weren, omdat ze door de normale dingen te doen hen ook kunnen helpen. Daar genieten de deelnemers ook van. (M6.8)

Stellen van grenzen

Vooraf bij de weekendgroepen worden grenzen gesteld. Er zijn regels opgesteld waar de kinderen zich aan moeten houden. (Zorgboerderij 't Paradijs 2010, bijlage 5.8.1.1)

Het stellen van grenzen is voor kinderen erg belangrijk. In een interview kwam het volgende citaat naar voren:

Ik vind dat je deelnemers soms best mag prikkelen. Ik doe het liefst net iets meer dan ze aankunnen. Dan zit je soms op het kantje van een grens. Aan de andere kant kan je wel goed over die grens praten. Natuurlijk ga je niet te ver, maar het geeft wel een gezonde spanning. (M6.9)

Sommige kinderen zoeken zelf de grens op of doen dit juist nooit. Dan is het goed om af en toe de grens op te zoeken, zodat het kind grenzen leert verleggen.

Helderheid in handelen

De deelnemers gaven aan dat het duidelijk was wat zij moeten doen op een dag. Er wordt helder uitgelegd wat hun taak is. (D2.21)(D3.12) Om 10.00 uur, wanneer de deelnemers komen, worden de taken bij de 30+groep verdeeld. Op het bord komen de namen en de taken van de deelnemers te staan. Zo weten de deelnemers wat hun taken zijn voor die dag. Voor de weekendgroep wordt er veel gewerkt met pictogrammen en lijsten. Voor heel het weekend is een schema opgesteld met wat er gedaan moet worden. Ook voor de corveetaken is er een lijst waarop staat wie wanneer zijn of haar corveetaak moet uitvoeren. Voor de kinderen is dus voor heel het weekend helder wat zij moeten doen. (O2.5)

Het volgen en bevestigingen van initiatieven

Op 't Paradijs worden initiatieven serieus genomen. Wanneer de ouders tips hebben over bijvoorbeeld het oogsten van de groente wordt hier naar geluisterd. Men gaat in gesprek met deze ouders om informatie in te winnen. Samen wordt gekeken of ze het advies gaan uitvoeren.

Ook als de kinderen of mensen van de 30+groep ideeën hebben wordt gekeken of dit uitvoerbaar is. Door middel van in gesprek gaan met elkaar wordt gekeken wat de motivatie is en hoe een deelnemer het voor zich ziet. Wanneer het mogelijk is, wordt het idee uitgevoerd.

4.4 Conclusie

In dit hoofdstuk is 't Paradijs vanuit het orthopedagogisch methodiekmodel van Bruininks beschreven.

In de overallvisie is beschreven welke doelgroepen er op 't Paradijs aanwezig zijn. De deelnemers van de 30+groep komen op de boerderij om te werken. Zij helpen mee in het arbeidsproces van de boerderij. De ouderen komen op de boerderij voor de opvang. Bij hen is de slogan "niets moet, alles mag". De kinderen komen op de boerderij voor ontspanning en om de ouders te ontlasten.

In het gedeelte over de organisatorische gegevens is er kort stil gestaan bij de wet- en regelgeving van 't Paradijs. Hieruit blijkt dat ze te maken hebben met veel verschillende wetten, omdat ze zowel een agrarische- als zorg kant hebben.

Verder is beschreven waaruit 't Paradijs geld binnen krijgt. Voor de zorg komt geld binnen vanuit de AWBZ (PGB en Zorg in Natura), de provincie Gelderland en de WMO*.

De agrarische tak van 't Paradijs levert geld op, door het verkopen van de biologische producten uit eigen productie. Daarnaast komt er geld binnen vanuit de kennistak, door het verkopen van kennis en geven van advies aan andere mensen of instellingen.

Als laatste is de basisaanpak besproken. Door de beschrijving van de 18 thema's is geprobeerd een beeld van 't Paradijs neer te zetten. De thema's zijn onderverdeeld in 3 groepen. Klimaat creëren, situaties hanteren en relatie presenteren. We hebben thema's besproken zoals: ruimte, materiaal, spelsituaties, werk-/taaksituaties, bijzondere situaties, jezelf blijven, zorg en helderheid in handelen. Er is beschreven hoe al deze thema's zich op 't Paradijs voordoen. Hieruit is gebleken dat al de 18 thema's terug te vinden zijn op 't Paradijs. Dit betekent dat de basisaanpak duidelijk ontwikkeld is.

Door het model te beschrijven is een beeld geschetst van 't Paradijs, waaruit blijkt wat de methodiekdoelen zijn en hoe de aanpak is.

Hoofdstuk 5. Hoe moeten de bedrijfsmatige kant en de zorgkant zich tot elkaar verhouden?

Dit hoofdstuk gaat over de verhouding tussen de bedrijfsmatige kant en de zorgkant van de zorgboerderij. Met de bedrijfsmatige kant wordt het agrarisch bedrijf bedoeld.

Allereerst wordt er gekeken wat de literatuur hierover zegt, hierbij worden de voor- en nadelen van een bedrijfsmatige zorgboerderij beschreven. Vervolgens wordt beschreven wat de geïnterviewden hierover zeggen. Er wordt afgesloten met een conclusie en richtlijnen voor medewerkers.*

5.1 Resultaten vanuit literatuur

Termaat geeft in zijn boek 'De Zorgboerderij' aan dat het een zoektocht is naar de juiste verhouding tussen de bedrijfsmatige kant en de zorgkant.

Een van de centrale thema's in de combinatie van landbouw en zorg is ontegenzeggelijk de zoektocht naar een goed evenwicht en de juiste balans tussen de beide pijlers van de combinatie. De afzonderlijke doelstellingen van deze pijlers vallen niet automatisch met elkaar samen. Het is de kunst een samenvoeging te vinden waarin de eigen aard en doelstelling van de landbouw en die van de zorg goed tot hun recht komen. Op het moment dat één van beide ten koste gaat van de andere doelstelling zal de samenwerking niet lang stand houden. Uiteindelijk moet de combinatie leiden tot meerwaarde voor beide onderdelen.

Voor het vinden en vaststellen van de juiste balans bestaat geen blauwdruk. Wat vooraf wel vaststaat, is dat de motivatie om een zorgboerderij te starten moet voortkomen uit interesse en betrokkenheid bij de landbouw én de zorg. Zorgboer en zorgboerin, of ze nu op hun eigen bedrijf werken of op een instellingszorgboerderij, moeten van binnenuit belangstelling hebben voor het werken met planten, dieren en mensen. Ze moeten de drive hebben om met toewijding een landbouwbedrijf te runnen en om dit te doen met mensen met problemen of een beperking. Niet primair om economische redenen als een overlevingsstrategie voor het bedrijf, maar ook niet alleen vanuit de idealistische visie dat een zorgboerderij maatschappelijk erkend werk creëert voor hulpvragers.

Het zoeken naar de juiste combinatie, de juiste balans tussen zorg en landbouw moet gedragen worden door de wil om uit beide het beste te halen en de overtuiging dat de samenwerking voor beide een belangrijke meerwaarde heeft. (Termaat, 2010, p.122)

5.1.1 Voordelen/kwaliteiten van een bedrijfsmatige zorgboerderij

Een bedrijfsmatige zorgboerderij* heeft een aantal voordelen voor de ontwikkeling van deelnemers in vergelijking met een zorgboerderij zonder agrarische tak. In het onderzoek van Marjolein Elings 'Boer zorg dat je boer blijft' (2004) vinden we de volgende voordelen / kwaliteiten van een bedrijfsmatige zorgboerderij.

De boer

De boer is op een bedrijfsmatige zorgboerderij een belangrijk figuur. De boer is voor de cliënten de baas op de boerderij en hij heeft de kennis en de kunde van de landbouw. Cliënten ervaren de boer als een rolmodel, zij identificeren zich met de boer. Daarnaast is de boer een ondernemer bij uitstek. Hij is gewend risico's te nemen in zijn bedrijf. Ondernemerschap komt goed van pas op de zorgboerderij, bijvoorbeeld in het maken van aanpassingen voor de cliënten.

De bedrijfsvoering

Een bedrijfsmatige zorgboerderij is een echt bedrijf waar agrarische productie plaatsvindt. Cliënten werken samen met de zorgboer en begeleiders aan een kwaliteitsproduct. Het verrichten van noodzakelijke en nuttige werkzaamheden geeft cliënten waardering en voldoening. De meeste bedrijfsmatige zorgboerderijen bieden kleinschalige opvang van cliënten. Cliënten ervaren in het werk veel aandacht.

Cliënten komen in aanraking met alle aspecten van een boerderij. Een bedrijfsmatige zorgboerderij kan daardoor een goede opstap bieden voor het doorstromen van cliënten naar een regulier landbouwbedrijf.

Sociaal netwerk

Cliënten komen op de zorgboerderij in contact met verschillende mensen. Dit verbreedt hun sociale netwerk. Belangrijk daarbij is het contact met het boerengezin. Op een zorgboerderij zijn cliënten vaak bezig met werkzaamheden die je samen moet doen. Dit zorgt voor saamhorigheid tussen cliënten, zorgboer en begeleiders. Het gevoel 'samen de klus te klaren' ervaren cliënten als stimulerend om mee te werken. Samenwerken vindt vaak plaats in koppels. Daarin kunnen cliënten elkaar aanvullen en leren van elkaar.

Werken op een bedrijfsmatige zorgboerderij betekent voor de meeste cliënten dat er een scheiding is tussen wonen en werken. Cliënten zijn hierdoor tijdens de werkdag even in een andere setting.

Begeleiding

Op een bedrijfsmatige zorgboerderij hebben de meeste zorgboeren en begeleiders kennis van de landbouw. Zorgboeren en begeleiders geven aan dat kennis van de landbouw belangrijk is in de begeleiding van cliënten. Alleen dan kunnen er kwaliteitsproducten worden voortgebracht. Landbouwkundige kennis en ervaring is ook een voorwaarde om flexibel te kunnen inspelen op onverwachte omstandigheden. De landbouwkundige kennis maakt het mogelijk aan te sluiten bij de mogelijkheden van een cliënt.

Echt werk

Een cliënt wordt op een bedrijfsmatige zorgboerderij aangesproken op zijn mogelijkheden en niet op zijn beperkingen. Sommige werkzaamheden brengen een bepaalde werkdruk met zich. Cliënten ervaren dit meestal als uitdagend en prettig, en soms ook – zoals nu eenmaal met echt werk het geval is – als vermoeiend. (Elings, 2004, p.5-6)

Hassink, van Dijk & Bramel beschrijven in hun rapport 'Waarden van landbouw en zorg' de volgende sociaalpsychologische functies van werk voor mensen met of zonder psychische problemen.

Werk geeft structuur aan de dag; het zorgt voor contrast in tijdsbeleving tussen verschillende dagdelen en geeft betekenis aan zaken als vrije tijd en vakantie.

Werk geeft een sociale identiteit en status, sociale contacten en steun.

Het verbreedt je horizon.

Het geeft de mogelijkheid vaardigheden te ontwikkelen en het voorkomt secundaire vormen van beperking.

Het laat zien dat mensen elkaar nodig hebben en dat ze een gezamenlijk doel hebben.

Het dwingt mensen om actief te worden; het geeft een gevoel dat je iets bereikt, het geeft de mogelijkheid fysiek moe te worden en het leidt tot een betere fysieke gezondheid.

Werk is iets dat je doet voor anderen. Dit in tegenstelling tot vrijetijdsactiviteiten die je meestal voor jezelf doet.

(Hassink, van Dijk & Bramel, 2010, p.14-15)

IJsbrand Snoeij (opdrachtgever) noemt nog een voordeel van een bedrijfsmatige zorgboerderij.

Er zijn ook ondernemende redenen om landbouw en zorg te combineren. Er is sprake van een onderneming en niet een instelling, die afhankelijk is van betalingen vanuit de overheid. Deze staan bovendien onder druk (bezuinigingen, begeleiding gaat naar de WMO).

Wanneer een zorgboerderij meerdere inkomstenbronnen heeft wordt de kans op voortbestaan, ondanks alle bezuinigingen vergroot.

5.1.2 Nadelen van een bedrijfsmatige zorgboerderij

Naast de verschillende voordelen, komen we in de literatuur ook nadelen tegen voor deelnemers van een bedrijfsmatige zorgboerderij.

“Maar ook bedrijfsmatige aspecten kunnen nadelen met zich meebrengen. De belangrijkste zijn het vasthouden van de ‘betere’ cliënten, omdat zij voor de boerderij productief zijn en het beperken van de toelating van cliënten die minder kunnen.” (Elings, 2004, p.6)

Op zorgboerderijen zijn over het algemeen voldoende activiteiten aanwezig om aan te sluiten bij de wensen en mogelijkheden van cliënten. Uiteraard moet de interesse van een cliënt wel bij het boerenleven liggen. Daarnaast moet de cliënt de werkzaamheden die zijn verbonden aan de hoofdactiviteit zien zitten.
(Elings, 2004, p.31)

Het kan zijn dat de agrarische productietak op sommige bedrijfsmatige zorgboerderijen voor slechts een beperkt aantal werkzaamheden zorgt of voor eenzijdige werkzaamheden.
(Elings, 2004, p.41)

Een werkdruk die maakt dat er bij grootschalige particuliere bedrijven weinig experimenteerruimte is en die vraagt om een gedisciplineerde werkhouding en prestatiecapaciteit van de cliënten. Als hulpvragers in staat zijn met deze druk om te gaan kan dit besef extra motiveren, het verantwoordelijkheidsbesef vergroten en de eigenwaarde bevorderen. Ze gaan dan tenslotte voor ‘het echie’ en er is dan nog maar weinig wat hen van een boer zonder hulpvraag onderscheidt.

Het risico echter dat de druk te hoog oploopt en de hulpvragers afhaken is ook aanwezig. Dat risico zal door de zorgboer of bedrijfsleider goed ingeschat moeten worden om te voorkomen dat de hulpvragers de verbinding met de bedrijfsvoering verliezen en zich gebruikt voelen. (Termaat, 2010, p.128)

Cliënten krijgen op een bedrijfsmatige zorgboerderij geen financiële beloning. Sommige cliënten vinden dit geen probleem, een enkeling zou graag betaald worden voor het werk.

(Elings, 2004, p.5-6)

5.2 Resultaten vanuit interviews

In de interviews hebben we gevraagd naar het doel van de zorgboerderij. Of de agrarische tak of de zorgtak het doel is. Hier krijgen we verschillende reacties op, vier van de vijf medewerkers, aan wie we deze vraag gesteld hebben, geven aan dat het agrarisch bedrijf het doel is. Iedereen heeft hier zijn eigen argumenten voor. Hieronder drie reacties op deze vraag.

Geïnterviewde medewerker 9

Het agrarisch bedrijf is het doel. Iedereen helpt op zijn of haar manier mee in dat bedrijf en ik zie absoluut een meerwaarde daarin. De ouderen ook, die hebben vaak een agrarische achtergrond. En ik ben er van overtuigd, (...) dat je gewoon een zinvolle dag wil hebben, hoe oud je ook bent. En dat je het gevoel hebt dat je van betekenis bent. Al doe je alleen maar hooi opstrooien voor de koeien, of de eieren poetsen. Het is wel, de koeien geven straks weer lekker vlees, de eieren worden weer verkocht. (...) Je ziet ook zoals bij de 30 plussers, daar zitten mensen bij die burn-out zijn en die weer toewerken naar betaald werk, dat je bij hun iets meer druk kunt opleggen. Het mooie is ook dat de boeren zeggen, hup jongens we moeten aardbeien inplanten, of die schuur of de kas moet leeg. En dan weten de begeleiders van de 30+; 'die mensen moeten even dimmen'. Maar het is wel goed dat ze weer een beetje de druk voelen, die in de maatschappij nog veel groter is. Dat je het zeg maar weer een beetje opbouwt. Maar je kijkt naar de mensen, van wat kunnen ze aan. En een aantal mensen reageert daar ook helemaal niet op hoor. Die denken, ik hoef dat niet te doen. Laat mij maar een stalletje uitmesten en verder niks. Maar het agrarisch bedrijf is absoluut het doel.

En de mensen hebben dan ook niet het idee dat ze hier verzorgd worden, (...) Dat is het, een zinvolle dag hebben en niet het idee hebben dat je verzorgd wordt. (M9.13)

Geïnterviewde medewerker 8

Ja,... we zijn agrarisch bedrijf, zo willen we ons ook presenteren, ook naar gemeente toe. Dus dat is voor mijn beleving - en dan spreek ik echt persoonlijk - het doel. En het middel is daarom, om die mensen die met een zorgvraag hier komen, daarop in te zetten. (...)

En dat is wat deelnemers vaak ook zeggen, ik ga naar de boerderij, ik ga niet naar de instelling, maar ik ga naar de boerderij. Dus hun beleving is dan ook dat ze naar hun werk gaan. En dat geeft denk ik juist die meerwaarde van agrarisch bedrijf. Dus ik wil de zorg als middel voor het doel van het agrarisch bedrijf inzetten. (M8.8)

Geïnterviewde medewerker 7

Er ligt een agrarische bestemming op dit bedrijf, dus we zijn agrarisch bedrijf, maar we zijn ook zorgboerderij. Ik denk, ik weet het wel zeker eigenlijk; de zorg gaat niet ten koste van het agrarisch bedrijf. Ik denk eerder dat het agrarische bedrijf ten koste gaat van de zorg. Soms als je zegt, ik heb een aantal bedden die gewied moeten worden, maar drie deelnemers komen niet opdagen omdat ze niet lekker in hun vel zitten, dat onkruid wordt niet gewied, het groeit harder dan het gewas en het gewas raakt overwoekerd. Dat komt voor. (M7.16)

Is het een meerwaarde dat het agrarisch bedrijf het doel is? (vervolgvraag interviewer)

Ja absoluut, daarom zijn we ook een zorgboerderij. En anders kan je ook mensen in vaste dienst aannemen. Dan kan je een nog grotere productie krijgen. Kan je een hoge omzet draaien. Maar dat is niet de visie. En het werkt ook.

En er is bijvoorbeeld ook één deelnemer die hoofdzakelijk de kas doet, en dat is echt zijn ding, ongeveer zijn kindje. Hij is echt heel trots als het allemaal groeit en bloeit. Dat geeft hem zoveel voldoening, zo'n invulling van zijn leven. En dan zie ik wel eens iets door de vingers. Als dingen anders gaan dan ik misschien gepland heb. Hij is tevreden en het kan zo ook. Ik wil de lat ook niet te hoog leggen. (M7.18)

Één van de vijf medewerkers die we dezelfde vraag hebben gesteld ziet het iets anders:

Het agrarisch proces is natuurlijk wel een heel belangrijk deel, waardoor mensen zich nuttig voelen, en het gevoel hebben van 'hé, ik kan iets'. En ook wel weer langzaam toewerken naar werk in de maatschappij zoeken en weer vol kunnen houden.

Maar je zorg, dat is eigenlijk waar je je op toespitst, waar je de taken van het agrarische gedeelte ook weer op verdeelt. Dus ik kijk zelf vanuit de zorg, nou wat heb ik te bieden op de boerderij, wat daarbij past. En het is denk ik niet andersom, van nou wij hebben een kippenshuur en mensen die daarbij passen en die via die kippenshuur zorg kunnen krijgen die mogen bij ons komen. Zo zit het niet in elkaar volgens mij. Juist dat maakt ons denk ik zo anders, dan de reguliere zorgboerderijen, omdat het daar juist wel vanuit de agrarische kant wordt verworven en de deelnemers worden aangetrokken. Terwijl hier is het meer zo van: mensen komen hier met een vraag: en wij gaan kijken, we hebben konijntjes, we hebben paarden, we hebben kippen; wat wil je, wat kan je? En in gesprek kan dat ook nog weer veranderen, dus niks ligt vast. En mensen hebben ook niet het gevoel dat ze moeten presteren en dat ze aan die eisen moeten voldoen om die productie op gang te houden. Dus wat dat betreft is dit toch wel veel meer gericht op de zorg, dan op het agrarische gedeelte. Naar hoe ik het zie. (M4.26)

Ik denk wel dat er een verschuiving gaat plaatsvinden, want ze zijn hier op de boerderij gestart met alleen de zorg, tenminste als hoofdtak, daarnaast hadden ze wel een aantal kippetjes en 'ach, dat was leuk'. Maar nu gaan ze toch wel veel meer ook het bedrijfsmatige, boerderijleven in denk ik. Ook vanwege het verspreiden van financiën, dus dat je uit verschillende kanten geld binnen krijgt. Ik weet niet zozeer of het een waardevermeerdering gaat worden voor de deelnemers, wanneer het heel groot wordt. Maar ik kan me ook voorstellen dat iemand als R, die loopt hier al geruime tijd en die heeft hier nu ook een baan en die ziet die kippenshuur komen en die is in het begin heel enthousiast, maar uiteindelijk wordt het hem teveel omdat er toch wel zoveel bij komt kijken en de werkdruk is best wel hoog. En ik denk dat dan nog steeds de zorg voorop moet staan. Dus dat een R. bijvoorbeeld nog steeds mag zeggen, nu even niet, en dat wij dat op kunnen pakken. Dus in die zin, je kunt de zorg maken of breken met je agrarische bedrijf en hoe je dat indeelt eigenlijk. Want als je genoeg mensen hebt, genoeg personeel, die deze kippenshuur draaiende kunnen houden, dan is het juist weer een waardevermeerdering, omdat deelnemers dan kunnen zeggen, nou ik wil wel meewerken. En dan voelen ze zich echt even gelijkwaardig aan het personeel, wat hier werkt en hebben ze een lekker voldaan gevoel, want ze hebben hard gewerkt. En de vrachtwagen met eieren kan bij wijze van spreken morgen de deur uit. Dus dat geeft een heel lekker bekrachtigend gevoel. Maar ja, als je het personeel niet hebt en de productie is aangewezen op de deelnemers, dan is dat weer heel anders natuurlijk. En dan kun je juist weer mensen ook echt de put in helpen, denk ik. Als die werkdruk weer te groot wordt en ze hebben juist het idee, van de zorgboerderij is de enige kans voor mij om het gevoel te hebben, van ik hoef niet hard te werken. En als dat hier ook het geval gaat zijn, waar moeten die mensen dan nog heen? (M4.27)

Ik denk dat dat wel iets is waar we over na moeten denken, dat we niet teveel productiegericht gaan worden. Want zoals de zorgboer bijvoorbeeld, je merkt aan de zorgboer dat hij anders is geworden. Dat hij drukker in zijn hoofd is, haastiger, hij heeft zoveel te doen op een dag, dat hij het eigenlijk niet bol kan werken. En deelnemers gaan dat ook voelen en die gaan zeggen: oh de zorgboer heeft het zo druk, die arme man. En dan denk ik; 'dat is niet de bedoeling', natuurlijk mogen ze zien dat wij ook ons best doen en dat wij ook mensen zijn, die ziek kunnen worden.

Maar ze moeten niet het idee krijgen dat zij ons moeten gaan helpen. En op dat punt zitten we nu een beetje merk ik.

En misschien is dat ook wel een mooie richtlijn voor jullie methodiek, dat we de deelnemers daar ook wel te allen tijde in beschermen en dat we de personeelskant goed draaiend hebben en dat de zorg dan optimaal besteed kan worden aan de deelnemers. (M4.28)

In een van de interviews benoemt een medewerker het belang van het agrarisch bedrijf:

Nou ik denk omdat je en agrarisch bedrijf hebt, daar moeten gewoon dingen gebeuren en daar kunnen jong en oud gewoon samen aan werken. En dan is het juist de meerwaarde dat je elkaar tegen komt. Voor de ouderen is het niks moet, alles mag en voor de 30+ groep is het misschien net andersom, die komen hier juist omdat ze anders niks meer te doen hebben en om wat harder te werken. En de ouderen hebben hun hele leven hard gewerkt en die willen het nog wel, maar die kunnen het niet meer, die probeer je er dan ook nog bij te betrekken. Samen met elkaar moet je het bedrijf draaiende houden. Als je het ook op die manier brengt bij de ouderen, er wordt verwacht dat u hier komt. Dat is denk ik wel een meerwaarde dat er een bedrijf achter staat wat draaiende moet blijven. (M2.16)

5.3 Conclusie

Het is belangrijk dat de zorgboerderij een agrarische of andere bedrijfsmatige kant heeft. (bijvoorbeeld een winkel of theeschenkerij). Omdat het belangrijk is voor de ontwikkeling en het welbevinden van deelnemers.

In de theorie en in de interviews worden verschillende voordelen genoemd. Wij vinden de volgende twee voordelen het belangrijkste:

- Zinvol bezig zijn, de activiteiten zoals dieren voeren of in de tuin werken, zijn belangrijk voor het bedrijf. De koeien en varkens worden geslacht voor de vleesverkoop en de groenten worden verkocht in de winkel. Het is 'echt werk'.
- De activiteiten hebben zichtbaar resultaat, wat deelnemers motiveert om een taak uit te voeren. Wanneer de planten geen water krijgen gaan ze slap hangen, wanneer dieren onvoldoende eten krijgen, groeien ze niet goed.

Voor de ene doelgroep is de bedrijfsmatige kant belangrijker dan voor de ander doelgroep. Daarom hebben we per doelgroep beschreven hoe de verhouding zou moeten zijn.

Ouderen

De ouderen komen op de boerderij voor een ontspannen dag. Voor de ouderen geldt het motto: "Niets moet, alles mag." Want zij hebben vaak hun leven lang hard gewerkt en kunnen niet meer hard werken. Wel is het belangrijk voor hen om betrokken te worden bij het bedrijf, zodat ze zich nuttig voelen.

De nadruk ligt voor de medewerkers op de zorgkant, maar door de taken van het agrarische bedrijf, voelen de ouderen niet dat ze verzorgd worden, maar ervaren ze een zinvolle dag.

30+groep

Voor de 30+ is het goed om geactiveerd te worden om echt aan het werk te gaan. Er wordt verwacht dat ze meewerken in het agrarisch bedrijf. Een ieder kan dat op zijn eigen manier doen. Voor sommigen is het echter opletten dat ze niet overvraagd worden en zich te verantwoordelijk voelen voor hun werk en daardoor druk en stress ervaren.

De 30+deelnemers zijn de belangrijkste krachten in het agrarisch bedrijf. Er moeten voldoende medewerkers of vrijwilligers zijn die ervoor zorgen dat het bedrijf ook draaiende blijft op het moment dat een deelnemer een slechte dag heeft en daardoor niet kan werken.

Verder is het belangrijk dat deelnemers niet teveel druk voelen en dat ze ervaren dat ze niet eindverantwoordelijk zijn.

Ook deelnemers die geen grote bijdrage kunnen leveren aan het agrarisch bedrijf moeten wel hun plaatsje kunnen krijgen op de zorgboerderij. Dan moet er gekeken worden welke activiteiten zij toch kunnen uitvoeren. Mensen moeten wel interesse hebben in het werk op de zorgboerderij. Als deelnemers naar de zorgboerderij komen om mensen te ontmoeten en onder de mensen te zijn, vinden wij dat ze ook een (kleine) bijdrage moeten leveren aan het agrarisch bedrijf. Dit houdt in dat ze bijvoorbeeld de winkel uitvegen of een konijn voeren.

Kinderen

De kinderen komen op de zorgboerderij voor ontspanning en sociale contacten. De belangrijkste bijdrage van de kinderen aan het agrarisch bedrijf bestaat uit het voeren van de dieren. Daarnaast zijn er ook kinderen die helpen in de winkel, in de tuin of bij het eieren sorteren.

De nadruk ligt voor de medewerkers op de zorgkant, maar door de taken van het agrarische bedrijf, kunnen kinderen ervaringen op doen en leren dat zinvolle dingen ook leuk kunnen zijn. Bijvoorbeeld het eieren sorteren. Dat geeft kinderen waardering en voldoening.

Conclusie

Wij vinden dat de bedrijfsmatige kant en de zorgkant zich gelijkmatig tot elkaar moeten verhouden. De bedrijfsmatige kant kan niet zonder de zorg en de zorg kan niet zonder het agrarisch bedrijf. Beide takken moeten het doel van de medewerkers zijn. Wanneer het doel alleen de zorg is, mis je de kwaliteiten van het agrarisch bedrijf. Wanneer het agrarisch

bedrijf het doel is en het alleen draait om de productie, kan het voor deelnemers te groot of onwerkbaar worden. Het belang van de bedrijfmatige kant is voor de 30+groep het grootst, omdat zij het meeste werk verrichten. Voor de andere groepen heeft het echter wel een belangrijke meerwaarde.

5.4 Wat betekent dit voor het handelen van de medewerkers?

Het is belangrijk dat medewerkers kennis hebben van het agrarische bedrijf en van de zorg. Zo kunnen zij zorg en het agrarisch bedrijf combineren en inzetten.

In de keuzes die gemaakt worden moet rekening gehouden worden met beide kanten. Bijvoorbeeld als het agrarisch bedrijf groeit, moet dit ook een meerwaarde zijn en geen belemmering voor de deelnemers vormen.

Anderzijds moet er kennis zijn van de zorg zodat deelnemers niet overvraagd worden.

Verder is het belangrijk dat de boer aanwezig is op het bedrijf om te kijken bij deelnemers, om samen te werken en om complimenten te geven aan deelnemers. De boer is namelijk een rolmodel voor de deelnemers.

Medewerkers bij de ouderengroep

Het is belangrijk dat medewerkers ouderen betrekken bij het agrarisch bedrijf. Dit kunnen ze doen door samen met de ouderen taken uit te voeren of te kijken bij anderen die taken uitvoeren. Zoals het voeren van de dieren, het werken in de tuin of het schoonmaken van de stallen.

Medewerkers bij de 30+groep

Medewerkers moeten de mensen activeren om aan het werk te gaan. Dit kunnen zij doen door het belang aan te geven van de taken en enthousiast erover te praten.

Als een deelnemer niets te doen heeft, moet de medewerker zoeken naar een taak binnen het agrarisch bedrijf in plaats van de deelnemer bezig te houden door middel van een spelletje.

Medewerkers moeten erop letten dat deelnemers voldoende uitdaging hebben in hun taak en voldoende rust krijgen. Dit kunnen ze doen door pauzemomenten in te lassen of bijvoorbeeld langs te lopen bij het werk en te vragen hoe het met hen gaat.

Ook moet de medewerker per deelnemer kijken naar de leerdoelen. Zo kunnen de eisen op de deelnemers afgestemd worden. Wanneer deelnemers als leerdoel hebben om sociale contacten te ontwikkelen, kan de medewerker de taken zo verdelen dat de deelnemers moeten samenwerken.

Wanneer de deelnemers een taak niet af krijgen, moeten de medewerkers dit afmaken of aangeven dat de taak kan blijven liggen tot de volgende dag.

Omdat wij vinden dat alle deelnemers die graag op de zorgboerderij willen komen een plekje moeten hebben, moeten deelnemers bij de aanmelding niet geselecteerd worden op de hoeveelheid werk dat zij kunnen verzetten.

Medewerkers bij de kinderen

Het is goed dat medewerkers benadrukken dat het werk wat de kinderen doen heel belangrijk en nuttig is. Omdat anders dieren en planten dood gaan of anders groeien de dieren niet genoeg om geslacht te kunnen worden en mist de boerderij inkomsten.

Hoofdstuk 6. Wat is het belang van contact met natuur, dieren, en tuin?

Dit hoofdstuk gaat over het belang van contact met natuur, dieren en tuin voor deelnemers. Allereerst wordt er gekeken wat de literatuur en interviews zeggen over het belang van contact met de natuur. Daarna wat de literatuur en interviews zeggen over het belang van contact met dieren en als laatste over het belang van contact met de tuin. Er wordt afgesloten met een conclusie en richtlijnen voor medewerkers.

6.1 Resultaten vanuit literatuur en interviews

6.1.1 Natuur

Om te kijken naar het belang van contact met de natuur, kijken we eerst naar de eigenschappen van natuur.

Wat we in de literatuur veel tegenkomen is dat de natuur rust geeft. Termaat schrijft in zijn boek 'De zorgboerderij':

Natuur betekent rust, inkeer, tot jezelf komen. Natuur betekent fascinatie voor het meesterwerk van de schepping en het vertrouwen dat jouw wereld ondanks zijn kleinheid en beperking ook een fractie van die grootsheid in zich draagt. Het is deze sfeer van respect en bewondering voor de natuur, voor planten en dieren, die veel hulpvragers op de zorgboerderij aanspreekt. Een sfeer die aansluit bij hun heroriëntatie en zoeken naar nieuw perspectief. (Termaat, 2010, p.117)

Hassink en Elings vullen dit aan vanuit hun stuk 'Verbondenheid op de zorgboerderij'.

Voor een deel van de deelnemers is het buiten zijn en het beleven van de natuur belangrijk. Ze worden geraakt door de schoonheid van een bloem, het onverwacht langs vliegen van een mooie vlinder, de enorme groei van een pompoen en de verandering van de seizoenen. De natuur zit vol metaforen, processen van leven en dood. Sommige deelnemers gebruiken deze oerprocessen om inzicht te krijgen in hun eigen leven. (Hassink, Elings, z.d., p.2)

Termaat schrijft ook over functie die de natuur heeft voor persoonlijke processen.

Deze kwaliteiten zien we ook terug in het contact tussen hulpvragers en de groene omgeving van planten en bomen. We kennen allemaal het tot rust komen in de natuur.

De natuur absorbeert en relateert als het ware je persoonlijk problematiek en plaatst die in een hoopvol perspectief. De natuurlijke levenskracht, de terugkerende cyclus bij planten van ontkiemen, groei en afsterven, bieden hoop en perspectief voor je eigen levensproces. (Termaat, 2010, p.115)

Ter Horst zegt dat wij met planten in diepere levenslagen verwant zijn, ze horen bij ons bestaan, bij de volle werkelijkheid. Hij zegt dat er planten in de omgeving moeten zijn. Het gaat hierbij niet alleen om kamerplanten, maar ook om het gras, de bomen en andere gewassen. (Ter horst, 1994, p.84)

Naast deze kwaliteiten willen wij ook kijken hoe wij als mens ons verhouden tot de natuur. Both schrijft hier het volgende over in 'Naar een groene pedagogiek'.

Wij mensen behoren tot de natuur (naturzugehörigkeit, Gopfert, 1988), naar lichaam, ziel en geest. We kunnen dan ook niet zonder. Niet alleen met het oog op eten, drinken, ademen en andere lichamelijke behoeften, maar ook in geestelijk opzicht: het genieten van schoonheid, mentale gezondheid, spirituele verdieping, een harmonische ontwikkeling van kinderen.

Zonder natuur zijn we nergens. (Both, 2007, p.3)

Termaat zegt:

Het wonen en werken op de boerderij staat dicht bij de kringloop van het leven. De seizoenen, de natuurlijke ritmes van groei en afsterven, van geboorte en dood in de levenscyclus van planten en dieren bepalen niet allen de structuur en de ritmes van fysieke arbeid, maar vormen ook de geest. Het maakt de geest bewust van de eigen ritmes en wetmatigheden van de natuur. Bewust ook van de kracht en het herstellend vermogen van de natuur. Dit bewustzijn biedt vertrouwen voor periodes van tegenslagen. Wanneer een oogst dreigt te mislukken of de gezondheid van de dieren te wensen overlaat. Dit bewustzijn dwingt respect af en maakt geduldig en nederig. De ritmes van de natuur kennen een eigen tempo en laten zich uiteindelijk niet dwingen. Dit besef zal cliënten misschien leren om op een andere wijze naar hun eigen processen te kijken. Ze leren op een andere wijze naar de wereld te kijken. Ze leren dat er meer is dan direct bevrediging van alle wensen, meer dan maakbaarheid, controle en voorspelbaarheid. Ze leren dat niet alles te koop is of snel is op te lossen. Dit besef en deze houding kan rust scheppen in een hectisch en stressvol bestaan waarin mensen de verbinding met zichzelf en de grond van hun bestaan hebben verloren. Het schept ruimte tot acceptatie van tekorten en beperkingen en leidt tot bezinning en verandering. (Termaat, 2010, p.117)

Kinderen en jongeren op de boerderij

Naast bovenstaande redenen waarom mensen naar een zorgboerderij komen, zijn er voor kinderen en jongeren nog een aantal specifieke kwaliteiten. Kees Both benoemt dit als volgt in zijn stuk: Naar een groene pedagogiek.

De boerderij als veilige, vertrouwde plek, ook vanwege de zich herhalende ritmes van het werk en van de seizoenen, van cyclische levensprocessen, de aanwezigheid van de dieren en van de boer als spil van het werk. Kinderen kunnen zich door de relatief intensieve contacten hechten aan de boerderij.

De boerderij als spannende plek, door de afwisseling van het werk en de onvoorspelbaarheid die ook eigen is aan levensprocessen bij planten en dieren. (Both, 2007, p.8)

Both schrijft in de volgende paragraaf over de ontwikkelingsstimulansen van kinderen op een zorgboerderij. Kinderen kunnen hun creativiteit ontwikkelen, gezondheidseffecten zijn waar te nemen en ook de identiteitsontwikkeling vindt plaats. (Both, 2007, p.8)

Even verderop schrijft hij hier verder over. “Er zijn nogal wat onderzoeken die laten zien dat de leerresultaten in de breedte ook verbeteren door het leren in en aan de natuur voor diverse vakgebieden, met name doordat het leren als betekenisvol ervaren wordt.” (Both, 2007, p.8)

“Samenvattend kan gesteld worden dat de emotionele-, intellectuele-, sociale- en waardeontwikkeling en de verbeeldingskracht sterk worden gestimuleerd door gevarieerde, herhaalde en blijvende contacten met relatief natuurlijke settings en processen.” (Both, 2007, p.9)

Ook andere onderzoeken laten zien dat kinderen het fijn vinden op de boerderij.

“Jongeren geven aan dat ze rust en ruimte op de boerderij enorm belangrijk vinden. Ze ervaren op de boerderij minder prikkels dan op school of in de reguliere jeugdzorg.” (Hassink, Elings, Ferwerda, & Rommers, 2007, p.9)

De boerderij omgeving zit vol levensprocessen die jongeren inzicht kunnen geven in hun eigen leven. Een mooi voorbeeld is Marokkaanse jongens die op de boerderij leren dat weliswaar de haan de baas is bij een koppel kippen (en heel herkenbaar trots rondloopt), maar dat diezelfde haan zich ook kapot vecht om de kippen te beschermen als er gevaar is van een vos. (Hassink, Et al., 2007, p.10)

Hassink schrijft in zijn boek "Gezond door landbouw en groen" dat de natuur bij kinderen trekt. Een aantal redenen zijn:

- Er is een evenwicht tussen je veilig voelen op de vertrouwde plek en het spannende, avontuurlijke, gevaarlijke.
- Er wordt een beroep gedaan op alle zintuigen.
- Door het onvoorspelbare en verrassende van gebeurtenissen wordt een beroep gedaan op het kind als onderzoeker.
- Het prikkelt de verbeeldingskracht in hoge mate.

(Hassink, 2006, p.179)

Een medewerker van 't Paradijs vertelt hoe zij door middel van de natuur kinderen dingen aanleert.

Hoe ga je om met de natuur, leer je de kinderen. Ga je volledig over de natuurwetten heen en dram je door, want jij wil toch iets en dat moet gebeuren? Of zeg je van: nou ik wil juist zorg dragen voor de natuur en hoe doe ik dat en zet ik mezelf daar volledig voor opzij, of maken we een combinatie van beide. (M4.6)

Effecten van natuur op gezondheid

Er is veel onderzoek gedaan naar de effecten van natuur op de gezondheid. Both schrijft: "De laatste decennia zien we een verandering van perspectief, onderbouwd door onderzoek: Ervaringen met natuur zijn belangrijk voor het welzijn en een gezonde ontwikkeling van kinderen." (Both, 2007 p.1)

Hassink, van Dijk en Klein Bramel (2010) schrijven in hun essay op bladzijde 18:

Er is steeds meer bewijs voor de positieve relatie tussen groen en gezondheid. De kernboodschap is dat contact met de natuur de psychische gezondheid bevordert doordat het stress vermindert, de stemming verbetert en het een herstellende omgeving biedt die ook beschermt voor toekomstige stress (Kaplan en Kaplan, 1989; Kaplan, 1995; Hartig e.a. 1991)

Hassink en Ketelaars (2003) schrijven dat de mens een aangeboren liefde heeft voor de natuur. Ze schrijven:

Volgens de theorie die met de term "Biofilia" wordt aangeduid, heeft de mens een aangeboren liefde voor natuur. (Wilson, 1984, Ulrich, 1993). Het psycho-evolutionaire model van Ulrich (1983) neemt de schoonheidsbeleving als uitgangspunt voor het verklaren van de gezondheidsbaten van de natuur. Wanneer we een bepaalde omgeving mooi of aantrekkelijk vinden, houdt dit onze aandacht vast zonder dat het ons totaal in beslag neemt. Negatieve gedachten worden hierdoor geblokkeerd of gereduceerd waardoor we tot rust kunnen komen. (Hassink, Ketelaars 2003 p.10-11)

Ook bij ouderen heeft de natuur een positief effect. Uit onderzoek blijkt ook dat de eetlust bij ouderen toeneemt, wanneer zij op een zorgboerderij dagbesteding volgen. (Sikkema, A. 2009)

Vanuit hun onderzoeken komen onderzoekers tot gezondheidsfuncties van de natuur. De uitkomst verschilt per onderzoek. Hieronder twee uitslagen.

Van den Berg en van den Berg (2001) komen tot drie gezondheidsfuncties van de natuur. (...) Het volgende onderscheid komt naar boven:

- Natuur als bron van rust en ontspanning (opknappen en uitrusten).
- Natuur als bron van geestelijke en lichamelijke weerbaarheid (leren van nieuwe vaardigheden in psychisch en sociaal-emotioneel functioneren).
- Natuur als bron van persoonlijke groei en betekenisverlening (ontwikkelen van een ander manier van in het leven staan).

De gezondheidsraad en Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek heeft 5 onderscheidingen.

De commissie onderscheidt vijf mechanismen via welke natuur een gunstige invloed kan hebben op de gezondheid van mensen. Deze mechanismen beschouwt ze als de onderzoeksthema's die maatschappelijk relevant zijn. Intermediaire effecten als herstel van stress en aandachtsmoeheid, stimuleren tot bewegen en vergemakkelijken van sociaal contact houden namelijk verband met belangrijke psychosociale- en gezondheidsproblemen. Effecten op de ontwikkeling van kinderen en op de persoonlijke ontwikkeling en zingeving bij volwassenen zijn vooral relevant omdat zij kunnen leiden tot gezonder gedrag en groter welbevinden op de lange termijn. (Gezondheidsraad en Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek, 2004, p.40)

Medewerkers geven aan dat zij genieten van de natuur. Maar geven ook aan dat zij een stukje verantwoordelijkheid hebben, zodat zij ervan kunnen blijven genieten. (M1.15) "Het is voor iedereen goed." (M2.9)

Een medewerker zegt:

Ik denk dat dat ook een stukje ontspanning is. Mensen komen vaak uit een heel drukke situatie. Die de frisse lucht hier opsnuiven of even de ruimte hebben om over het weiland rond te kijken. Verse dennenbomen te ruiken. Dat is het stukje bewustwording. (M1.16)

6.1.2 Dieren

Wij komen nu bij de vraag wat het belang is van contact met dieren. Eerst zullen wij naar het contact met de dieren algemeen kijken en later wat specifiek per dier literatuur bespreken. Als eerste schrijven Hassink, van Dijk en Bramel over het zorgen van dieren.

De filosoof Vorstenbosch (2005) concludeert dat zorgen voor iets levends van belang is voor mensen; 'je wordt mens door voor iets om iemand te zorgen'. We zorgen voor planten, dieren en onze dierbaren. Vorstenbosch stelt dat je jezelf ontwikkelt door voor andere levende wezens te zorgen. Volgens Mc Nicholas en Collis (2006) kan sociale steun door dieren een alternatief bieden voor de steun door mensen. (Hassink, van Dijk & Bramel, 2011, p.17)

Hassink schrijft in zijn onderzoek "De betekenis van landbouwhuisdieren in de hulpverlening" het volgende:

Met name dieren brengen levendigheid. Door het contact met planten, dieren, het onderdeel zijn van een gemeenschap van mensen en het ervaren van primaire levensprocessen (geboorte, groei en dood) wordt de leefwereld verrijkt. (Hassink, 2002, p.15)

Verder (...) kwam naar voren dat de aanwezigheid van landbouwhuisdieren een cliënt de kans geeft een verbinding aan te gaan met een levend wezen. Je met iets verbinden betekent dat je in contact treedt, je aangesproken of gezien voelt. De verbinding van de cliënt met het dier wordt gezien als de basis van het 'werkzame effect' van het dier. (...) Dieren zijn bij uitstek geschikt om een verbinding mee aan te gaan omdat het dier verwant is aan de mens. Dieren hebben vergelijkbare lust- en onlustgevoelens, driften, instincten en hartstochten; kortom ze hebben menselijke trekken. (Hassink, 2002 p.16)

Hassink zet alle kwaliteiten op een rijtje in zijn onderzoek "De betekenis van landbouwhuisdieren in de hulpverlening".

Kwaliteiten die een appèl doen op het zorgen en bieden van veiligheid

- Dieren spreken je gevoel aan (vooral jonge dieren), ze zijn herkenbaar, ze lijken op mensen.
- Dieren kunnen troost, warmte en veiligheid bieden.
- Dieren zijn wie ze zijn: ze hebben geen verborgen agenda, ze zullen niet achter je rug om over je roddelen.
- Dieren spreken je aan op je verantwoordelijkheidsgevoel: een dier is voor zijn welzijn en overleven afhankelijk van een goede verzorging; als een dier honger heeft zal het dat duidelijk laten merken.
- Dieren nodigen uit tot verzorgen. Een cliënt die gewend is om verzorgd te worden gaat nu zelf verzorgen. Je bent daardoor minder gericht op je eigen problemen. Zorg voor het dier stimuleert de zorg voor jezelf.
- Werkzaamheden met dieren geven veel structuur aan de dag en aan het bedrijf.

Kwaliteiten die samenhangen met het bieden van uitdaging

- Dieren kunnen je aanspreken op je moed: bv. als je een paard of koe naar je wilt laten luisteren, vergt dat kracht en moed.
- Doordat je met levende wezens werkt die verzorging nodig hebben moeten sommige werkzaamheden gebeuren, of je nu wel of geen zin hebt. Dit trekt je over een drempel.
- Dieren kunnen onverwachte dingen doen (dier dat plotseling een andere kant oploopt; dieren die door elkaar lopen). Dit vraagt om een snelle reactie.

Kwaliteiten die samenhangen met het 'gewone' leven en het ervaren van levensprocessen

- Dieren maken levensprocessen aanschouwelijk en bespreekbaar: seksualiteit, dood, rang- en pikorde in de groep en leven. Dit bevordert openheid over gevoelens en ervaringen.
- Dieren zijn onderdeel van alledaagsheid en het gewone leven, ze bieden ontspanning en aanknopingspunten voor gesprekjes. Dit bevordert een ontspannen sfeer.
- Dieren zijn levende wezens, ze prikkelen al je zintuigen: ze maken geluid, ze hebben een speciale geur, ze bewegen en elk dier voelt weer anders aan. Dit bevordert je eigen gevoel van levendigheid. (Hassink, 2002, p.17)

Kenmerken van landbouwhuisdieren

Koe: Groot dier, straalt rust en warmte uit

Geit: Op de mens gericht, aaibaar, maar ook eigenzinnig, springerig, onvoorspelbaar

Varken: Op de mens gericht, intelligent, vrolijk, geduldig

Paard: Groot dier, veelzijdig dier, vluchtdier, schrikachtig

Kip: Koppel kippen brengt sfeer, leuk om naar te kijken, meer op afstand

Schaap: Kwetsbaar dier, niet zo aaibaar, vooral leuk vanwege de lammetjes in het voorjaar.

(Hassink, 2002, p.29)

Naast kwaliteiten zijn er ook aandachtspunten voor het gebruik van dieren.

Ter horst zegt hier het volgende over. Hij stelt de vraag of er dieren zijn in de omgeving van kinderen. (Ter Horst, 1994, p.84) Hij geeft aan in zijn boek "Natuur en Kind" dat een dier zoiets heeft als een bewustzijn. Dat betekent dat het in staat is pijn en angst te voelen. Je moet dus goed voor de dieren zorgen en zorgen dat ze geen pijn hebben.

Verdere aandachtspunten beschrijft Hassink (2002) in zijn onderzoek "De betekenis van landbouwhuisdieren in de hulpverlening".

Sommige cliënten vinden de paarden of de koeien groot en beangstigend. In dat geval kun je pony's inzetten.

Een ander aandachtspunt dat Hassink beschrijft zijn de karakters van de dieren. Die kunnen erg verschillen met elkaar. Zowel bij koeien als bij paarden of andere dieren.

Ook is het belangrijk om alert te zijn op de stemming van het dier en op onverwachte bewegingen. Een trap van een paard of pony kan dodelijk zijn. Ook bij stieren of vrijlopende pinken moet je oppassen.

Als laatst beschrijft Hassink dat het contact op een zorgboerderij tussen mens en dier intensiever en frequenter is dan op een gangbaar bedrijf. Bovendien heeft een deel van de cliënten weinig kennis over de risico's van dierziekten, en neemt het niet altijd zo nauw met de hygiëne. Daarnaast heeft een deel van de cliënten verminderde weerbaarheid. Hierdoor lijkt de kans op het optreden van zoönosen op een zorgboerderij groter. (Hassink, 2002, p.38)

In de interviews met de medewerkers hebben wij gevraagd hoe zij dieren inzetten in het werk met de deelnemers. De volgende antwoorden kregen wij van hen.

Geïnterviewde medewerker 1

Dieren hebben allemaal hun eigen kwaliteiten. Wat wel algemeen is, dat dieren niet oordelen. Mensen komen vaak uit een situatie van scheidingen, rechtszaken, weer teveel gedronken, weer niet je bed uit gekomen. Dieren zullen dat niet zeggen. Van, wat heb jij een lelijke jas aan. Of, wat zit jou haar verschrikkelijk stom. Maar ze zijn wel heel eerlijk tegen je. Paarden bijvoorbeeld. Als je te wild op ze afkomt en je gaat ruw met ze om, dan zullen ze ook hierop reageren; het is allemaal leuk wat je wilt, maar ik heb hier geen zin in. Ze zullen zich omdraaien en schrikken ervan. Dat is ook actie reactie. En koeien bijvoorbeeld, die zijn een stuk rustiger. We waren een keer

een jongentje kwijt met ADHD. Het is niet de bedoeling dat je in het hok van de koeien gaat. Maar hij lag ondanks zijn drukke gedoe en ADHD te slapen bij die koeien. Koeien hebben een lage hartslag en kijken op een bepaalde manier. En zijn ook rustig als je ze ook rustig benaderd. En daarin kun je ze ook gebruiken. Want als je achter een kip aanrent, zal die kip alleen maar harder rennen. Zo kunnen ze een spiegel voorhouden. Dieren zijn daar gewoon heel eerlijk in. (M1.17)

Geïnterviewde medewerker 4

Ze zijn mijn cotherapeut, zo noem ik ze. Eigenlijk doen zij het werk voor mij en ik vertaal dat naar het kind. Ja, het is mijn middel, zonder de paarden zou ik niet kunnen doen wat ik nu doe. Dan zou ik me een andere manier van werken moeten aanleren en dan ga je toch weer meer op de educatieve begeleiding zitten en nu ga ik eigenlijk een laag dieper, doordat die paarden gedrag laten zien, waarop ik kan inspelen en waarop ik het kind dus weer kan leren hoe zij zich gedragen, hoe ze zich anders kunnen gedragen. Zo kun je spelenderwijs eigenlijk heel leuk, in het moment het kind iets leren, waar ze misschien in het dagelijks leven ook iets aan hebben. (M4.7)

Geïnterviewde medewerker 3

Je merkt dat de kinderen heel veel rust vinden bij de dieren. Het dier stelt geen vraag terug, die stelt ook geen eisen vooraf. Maar ze merken wel dat de dieren afhankelijk van ze zijn, op het moment dat die kinderen de dieren voeren. Er is een verschil of ze wel of niet gevoerd worden. Dus de kinderen voelen zich belangrijk en hebben zoiets van, ik heb echt een taak te doen, het is belangrijk dat ik dit doe. En aan de andere kant, het zijn ook duidelijke taken, het zijn niet heel ingewikkelde taken. Dus weet je, je hebt het voer erin gedaan en dan is het ook wel klaar, dus dan hebben ze ook echt een goed gevoel van hé dat heb ik vandaag gedaan. Je kunt ze dan ook uitleggen als ze dat dan niet doen, wat de gevolgen daarvan zijn. Dus zo krijgen ze een klein beetje... ja invoelingsvermogen is voor kinderen met autisme heel erg moeilijk, maar dan leer je ze ook een klein beetje, door de dieren van hoe belangrijk het is dat je oog voor elkaar hebt. Kijk en dan is het in eerste instantie voor hun oog voor die dieren, maar je wil dat ze uiteindelijk ook oog hebben voor elkaar. En soms probeer ik ook dat ze gaan samenwerken. Dan gaan we de koeien voeren, de vraag is dan; wie mag de brokken doen en wie mag het hooi geven bijvoorbeeld. Dat moet je afspreken want anders sta je het alle twee te doen. Het lijkt heel simpel maar dat zijn dingen die voor hen al moeilijk zijn, dus ook dat is al iets wat ik heel erg gebruik zeg maar in het werken met deze kinderen.

Maar het contact wat ze hebben met dieren, ja dat is gewoon uniek. Er zijn dit weekend foto's gemaakt van een jongentje, dat komt op een of ander blad voor landbouw en weet ik veel wat. Nou die foto, ik krijg gewoon kippenvel daarvan. Hij had een kip vast, helemaal bij zijn gezicht, waarvan ik dacht dat zou ik niet eens durven, heel dichtbij, vol vertrouwen, en hij keek ook nog recht in de camera, met een blik waarvan ik dacht, vaak kijk je niet zo open naar mij, weet je wel. Hij was ZO, zo één zeg maar met dat dier, daar voelt hij zich veilig bij. En dat benoemen ze vaak ook, zo van, dat paard kan me niks maken, ja want die kan me hoogstens een beuk verkopen, maar ja die oordeelt niet of ik iets goed of slecht doe. En dat idee hebben ze toch wel heel erg vaak, dus je ziet ze vaak ook helemaal opbloeien en dan gaan ze hele verhalen houden tegen die cavia, terwijl ik denk, tegen mij zeg je bijna niks. En dat vind ik dan leuk want dan ga ik juist even met zo'n kind één op één werken, want terwijl hij die cavia aan het aaien is kan ik vragen stellen en dan gaat hij ineens wel praten. Dus ik gebruik het ook als middel om een beetje af te leiden.

Ja duizend en één manieren om het in te zetten eigenlijk. (M3.6)

6.1.3 Tuin

Als laatste proberen we een antwoord te krijgen op het belang van de tuin voor mensen.

Ter Horst schrijft in zijn boek over de tuin, dat het de plaats is waar God ons wilde hebben.

“Volgens de traditie van het Bijbelse Genesis verhaal, woonden de eerste mensen in het paradijs. In een tuin, hof, een paradijs. Dit leven had de schepper de mens eigenlijk toebedacht.” (Ter Horst, 1978, p.166)

In andere boeken komt het belang van tuinieren aan de orde. Termaat schrijft:

Ook planten vragen verzorging, bescherming en onderhoud. In de eerste fase van zaaien, ontkiemen en groei, moet dit heel zorgvuldig en voorzichtig gebeuren, anders zal het fragiele plantgoed knakken of overwoekerd raken. Wanneer de zaailingen door die kwetsbare fase heen komen en uitgroeien tot stevige en goedgewortelde planten, zal dat bij de cliënt een gevoel van trots en misschien ook herkenning oproepen. Zoals bij jezelf heeft ieder levend organisme bescherming en verzorging nodig. Doorloopt ieder organisme de cyclus van pril en kwetsbaar naar wasdom en kracht om uiteindelijk vanuit rust en schijnbare stilstand de kiem te vormen voor nieuw leven. Het levensproces van planten en dieren vormt zo een spiegel en leerschool voor je eigen levensproces. Door deze herkenning zal de hulpvrager zich sterker gaan verbinden met de dieren en plantenwereld en hij zal willen zien welke vruchten hij straks mag oogsten van zijn verzorging. (Termaat, 2010, p.115-116)

Ook de tuinbouw wordt in hoge mate bepaald door cyclische groeiprocessen. Misschien nog sterker dan in de veehouderij wordt het groeiseizoen van groenten en gewassen bepaald door de weersomstandigheden van de vier seizoenen. Dit is zeker het geval in de biologische tuinbouw, waar relatief weinig sprake is van verwarmde glastuinbouw. (...) Deel uitmaken van dit groeiproces en hierin zelf een scheppende en ordende rol in spelen geeft hulpvragers vaak een gevoel van eigenwaarde en zelfvertrouwen.

Dat zij deze natuurlijk groeiprocessen kunnen volgen, leiden en beschermen, plaatst ze in een heel andere relatie tot het leven dan de relatie van afhankelijkheid en onzekere hulpvrager. In die zin zijn de groeiprocessen in de natuur een spiegel voor de levensprocessen van de hulpvragers zelf.

Kwetsbare, soms geknakte mensen zien in de fragiele jonge plant een sterke groeikracht die haar staande houdt inde grillige weersomstandigheden van maart en april. Ze kunnen daar moede uit putten voor hun eigen toekomst. Het besef dat groei een proces is dat niet lineair, maar cyclisch verloopt, een proces waarin steeds opnieuw periodes van kwetsbaarheid en kracht elkaar afwisselen, maakt hun eigen situatie hoopvol.

Het ritme van de seizoenen geeft eveneens houvast en richting aan het werken en leven op de boerderij. Het vraagt een duidelijk dagritme, maar brengt ook ritme en structuur door het jaar heen. Op drukke periodes van grondbewerking, snoeien, zaaien, poten en onkruidbestrijding volgen rustiger periodes van groei. Na een drukke tijd van oogsten, opslag en verkoop volgt een tijd van rust, onderhoud en voorbereiding. (Termaat, 2010 p.103)

Hassink (2006 p.124)vult hierbij aan in zijn boek ‘Gezond door landbouw en groen’:

De ontwikkeling van planten zit vol metaforen die inzicht kunnen geven in processen in je eigen leven. Zo is de compostering een proces waar afgestorven plantenresten gaan broeien en worden omgevormd tot voedsel voor nieuw leven. Je kunt het zien als rottigheid in je eigen leven die moet verteren voordat er weer iets nieuws kan groeien. Bij het snoeien gaat het erom nieuwe bloei en evenwichtige groei te krijgen. Dit heb je soms ook in je eigen leven nodig. (Markvoort, 2000; Hassink & Oomen, 2004)

Hassink haalt in een van zijn onderzoeken Lewis aan. Hij zegt:

Volgens Lewis (1996) is werken met planten effectief omdat planten en mensen een levensritme delen. Beide veranderen ze, en reageren ze op voeding, verzorging, klimaat en sterven ze uiteindelijk. Deze biologische binding zorgt ervoor dat een cliënt emotioneel investeert in een plant. Tegelijkertijd is de investering in een plant veilig. De commitment is eenzijdig; als de cliënt zich terugtrekt zijn er geen repercussies. (Hassink, 2002, p.123)

Jan Hassink heeft voor zijn boek 'Gezond door Landbouw en Groen' onderzoek gedaan naar de kwaliteiten van gewassen en werkplekken. Hij noemt de volgende voorbeelden:

Voorbeelden van kwaliteiten van gewassen en werkplekken.

Vruchtstruiken: Kwetsbare producten, omgeving met veel vliegende insecten, vrolijke kleuren zoals van aardbeien en bessen.

Kruiden/bloemen: geuren en kleuren, besloten ruimte

Groenteteelt in een kas: besloten, warme ruimte, intieme werksfeer

Vollegrondsgroente: open ruimte, veel weersinvloeden

Bol- en knolgewassen: Fysiek werk met de handen in de natte en koude grond

Boomteelt: Beschutte omgeving

Bosonderhoud: Fysiek werk; verschillende bomen hebben eigen sfeer: een beuken- of dennenbos is donkerder en doodser dan een bos met berken of sparren.

Persoonlijke ervaringen met specifieke gewassen:

Kamille: rustgevend, maakt mensen vrolijk

Veldsla: maakt mensen vrolijk

Aardbeien: maakt mensen vrolijk

(Hassink, 2002, p.124)

Een medewerker die wij geïnterviewd hebben gaf het volgende antwoord op onze vraag hoe zij tuinieren inzet bij deelnemers.

Tuinieren is ook gewoon een hele snelle reactie. Als jij een plant geen water geeft gaat hij dood. Maar als jij voor een plant zorgt en geregeld gaat kijken dan zul je zien dat daar tomaten aan komen. En bij ons in de winkel komen ze om die tomaten te eten. En die klanten willen echt onze tomen. En dat vraagt om verantwoording maar geeft ook waardering. Want iemand vindt jouw tomaten het lekkerst en wil gewoon jouw tomaten hebben. Jij hebt eraan meegewerkt, je steentje aan bij gedragen. Dat is heel belangrijk voor mensen. Maar het is ook iets blijvends. Die plant moet ook water blijven hebben. En dan is de vraag niet te veel en niet te weinig. Maar het heeft veel effect op wat jij voor een plant doet of omgeving. Dat vraagt vaak ook een stuk flexibiliteit. (M1.18)

6.2 Conclusie

Het contact met natuur, dieren en tuin brengt vele voordelen met zich mee. De natuur, dieren en tuin kunnen bewust ingezet worden voor de deelnemers. Wij vinden dat dit ook ingezet moet worden op de zorgboerderij. Hier volgen de belangrijkste conclusies per onderdeel:

Natuur

Het belangrijkste van de natuur is de rust die deelnemers ervaren. Deelnemers kunnen tot zichzelf komen, omdat de natuur dichtbij hen staat.

Mensen staan tegenwoordig ver van de natuur af, omdat ze in de stad of dorpskern wonen. Alles gaat tegenwoordig binnenshuis. Men zit achter de computer, achter de televisie en men is weinig buiten. Het is voor de mens gezond om in de buitenlucht te zijn. Het is goed voor de psychische gezondheid.

Dieren

Het belang bij het contact met dieren is dat dieren niet oordelen. Ze zeggen niet dat je lelijk bent of dat je anders bent. Wel houden ze een spiegel voor en geven feedback op je gedrag. Bijvoorbeeld wanneer je naar een paard toe rent, zal hij weglopen of zich afwenden.

Verder nodigen dieren uit tot verzorgen, waardoor deelnemers gaan zorgen voor een ander, en daarmee ook zichzelf verzorgen.

Tuin

De tuin is rustgevend. Wanneer je in de tuin werkt, ben je zintuiglijk bezig. Je ruikt de geur van de aarde, je voelt de planten en hoort de bomen ruizen.

Ook laat de tuin processen zien die deelnemers kunnen herkennen in hun eigen leven. Een plant wordt gezaaid, gaat groeien, maar hangt soms slap omdat hij te weinig water heeft. Bij een mensenleven kan dit ook gebeuren. Een persoon krijgt te weinig liefde en voeding, waardoor hij moe en slap wordt.

Wij komen tot de conclusie, dat het belangrijk is voor deelnemers om in contact te zijn met natuur, dieren en tuin. Activiteiten moeten gericht zijn op één van deze onderdelen.

6.3 Wat betekent dit voor het handelen van de medewerker?

Het is goed om de natuur, dieren en tuin te betrekken bij de begeleiding van deelnemers. Activiteiten op de zorgboerderij moeten zoveel mogelijk één van deze onderdelen bevatten.

Dus je gaat wat met de dieren doen, zoals de dieren voeren, paardrijden of met een konijn op schoot zitten.

Je kunt de natuur inzetten door bijvoorbeeld door het bos te wandelen. De tuin kun je inzetten door het onkruid te gaan wieden of planten te gaan poten.

Hoofdstuk 7. Hoe verhouden de mensen zich tot elkaar?

Dit hoofdstuk gaat over de hoe de mensen op de zorgboerderij zich tot elkaar verhouden. Het gaat om deelnemers naar elkaar toe, maar ook om medewerkers onderling en medewerkers naar deelnemers toe.

Allereerst wordt er gekeken wat de literatuur hierover zegt hierbij wordt beschreven hoe de deelnemer worden benaderd en wat de bijzondere rol van de zorgboer hierin is. Vervolgens wordt beschreven wat de geïnterviewden hierover zeggen. Er wordt afgesloten met een conclusie en richtlijnen voor medewerkers.

7.1 Resultaten vanuit literatuur

Termaat zegt in zijn boek 'De Zorgboerderij':

De sterkste kwaliteit van de zorgboerderij is zonder meer dat cliënten er zichzelf kunnen zijn.

(...) Jezelf kunnen zijn: het zijn deze mensen die aangeven dat ze zich op de zorgboerderij veilig, geborgen, geaccepteerd en vooral gewaardeerd voelen. Als redenen hiervoor noemen ze dat hun beperking of probleem hier niet op de voorgrond staat, maar juist hun gezonde, sterke kanten. Hun verstandelijke beperking, lichamelijke of psychische problemen die vaak lange tijd hun leven hebben gedomineerd treden naar de achtergrond. Er wordt nu gefocust op hun kwaliteiten, op wat ze wel kunnen. Ze mogen er weer zijn, ze horen erbij, hun aanwezigheid is niet tot last maar wordt op prijs gesteld. (...)

Dat gevoel van erbij horen, gewaardeerd worden, is essentieel voor hulpvragers. Het moet ook een onvoorwaardelijk uitgangspunt voor de zorgboer(in) vormen en vraagt om een bejegening die overeenstemt met dat uitgangspunt. (Termaat, 2010, p. 95-96)

De rol van de zorgboer, waar Termaat het over heeft, wordt in verschillende stukken literatuur besproken. Hassink & Ketelaars schrijven over de boer als rolmodel het volgende.

De boer is voor veel cliënten het boegbeeld op de boerderij. Een groot deel van de cliënten identificeert zich met de boer en gaat zichzelf boer voelen. De boer is de intermediair tussen de cliënt, de werkzaamheden, de gewassen, de dieren en het bedrijf. Zijn enthousiasme, liefde en kennis voor en van de dieren en het boerenbedrijf zijn zijn gereedschap. Zijn rust en kennis geven cliënten vaak vertrouwen en veiligheid. De boer heeft ook een andere rol dan een begeleider, de boer is in eerste instantie deskundig op een terrein waar de cliënten deskundigheid en ervaring missen. Hierdoor heeft de boer een natuurlijke autoriteit en ontstaan er minder (machts)conflicten over alledaagse werkzaamheden. (Hassink & Ketelaars, 2003, p. 5)

Hassink en Elings maken een vergelijking met de reguliere zorg, over de rol van de boer.

Verder vinden ze het belangrijk dat het contact met de boer persoonlijk is en dat er aandacht voor je is. De ervaring is dat je op de boerderij meer van elkaar ziet dan in de reguliere zorg. Boeren houden minder afstand met deelnemers dan activiteitenbegeleiders in de reguliere zorg. Ze werken samen met deelnemers en laten hen deelnemen aan een deel van hun leven. Daarnaast is de boer elke dag aanwezig. In de reguliere zorg hebben deelnemers te maken met wisselende begeleiders die zich soms meer als procesbegeleider opstellen dan met ze meewerken. (Hassink & Elings, z.d., p.2)

“Deelnemers geven aan dat ze met respect worden behandeld en in hun waarde worden gelaten. Ze vinden het belangrijk dat een zorgboer op deze wijze met hen omgaat”.

(Hassink & Elings, z.d., p.2)

IJsbrand Snoei (opdrachtgever) voegt hieraan toe

Als kwaliteit van de boer(in) wordt vaak ook nog de nuchterheid genoemd. Problemen bij zorgvragers worden uiteraard niet gebagatelliseerd, maar relativeren is wel van belang. Interessant is dat boeren ook omgaan met het leven zoals het komt. Je hebt alles niet altijd onder controle, denk bijvoorbeeld aan het weer of omgaan met dood en leven. Boeren leven dicht bij de natuur. Veel cliënten ervaren dat en komen zodoende ook dichterbij hun eigen 'natuur'.

In Meerwaarde Landbouw en Zorg wordt per doelgroep de kwaliteiten van de zorgboerderij besproken. Hieronder een stukje over jongeren, maar je kunt het woord jongeren ook vervangen door volwassenen met psychiatrische verslavingsachtergrond.

Op de boerderij werkt de jongere samen met de boer en ben je onderdeel van het leven van het boerengezin. Hierdoor ontstaat een sfeer van gelijkwaardigheid. Doordat je samen werkt en de jongere soms ook op de boerderij woont, zie je veel meer van elkaar dan in de reguliere hulpverlening. Je krijgt zo een persoonlijker verhouding dan in een instelling. Dit sluit aan bij onderzoek in de jeugdzorg. Kinderen en jongeren vinden tijd en aandacht van begeleiders, echt luisteren, serieus nemen, open en eerlijk zijn, vertrouwen en samen gewone dingen doen belangrijk. (Hassink, Elings, Ferwerda, & Rommers, 2007, p.8)

Veel boeren hebben duidelijke waarden en normen. Deze hangen vaak samen met de plattelandscultuur. Deze normen kunnen botsen met die van de jongere. De ervaring is dat als de boer voldoende een band kan opbouwen met de jongere en er wederzijds respect is, de jongere zich aan deze normen houdt. Omdat de jongere te gast is op de boerderij en deelgenoot is van het werken en het leven van de boer en het gezin, is het ook vanzelfsprekender dat de jongere de normen en waarden accepteert. De meeste jongeren hebben behoefte aan dit soort duidelijkheid. Voor hulpverleners in een instelling is vaak lastiger eenduidige normen en waarden te hanteren, er zijn verschillende begeleiders met elk hun eigen normen en waarden en daarnaast zijn er regels van de instelling. (Hassink, Et al., 2007, p.8)

De boer is trots op zijn bedrijf, op wat hij bereikt heeft. Het boerenleven is zijn identiteit. Dit straalt van hem af. Hierdoor kan de boer een voorbeeld zijn voor jongeren die met hun identiteit worstelen.

(...) De ervaring is dat jongeren de boer makkelijker autoriteit toekennen dan een begeleider in de jeugdzorghulpverlening, omdat hij een vakman is en de jongeren van hem kunnen leren. (Hassink, Et al., 2007, p.8)

Naast dat de boer een rolmodel is, is saamhorigheid ook een thema wat een aantal keer besproken wordt.

Saamhorigheidsgevoel komt op een zorgboerderij onder andere tot stand door samen de klus te klaren en een team te vormen. Dit teamgevoel is op sommige zorgboerderijen beter te creëren dan op andere. Kleinschalige opvang voor cliënten kan het saamhorigheidsgevoel stimuleren, je leert je collega's snel kennen en dit kan ervoor zorgen dat je beter op elkaar ingespeeld bent. Als begeleiding heb je meer tijd om individuele aandacht te geven aan cliënten of om samen te werken in plaats van een oogje in het zeil te houden. Dit schept een band tussen cliënt en begeleiding. (Elings, 2004, p.38)

Saamhorigheid is een punt wat Hassink en Elings ook benoemen.

"Deelnemers geven aan dat ze zich op de zorgboerderij onderdeel voelen van een gemeenschap. Dat ze erbij horen en niet als patiënt gezien worden. Zij voelen saamhorigheid en onderlinge betrokkenheid. Dit is voor hen een belangrijke kwaliteit". (Hassink, Elings, z.d., p.1)

Er hangt ook een andere sfeer op de zorgboerderij in vergelijking met een zorginstelling schrijven Hassink en Ketelaars.

Op een zorgboerderij hangt, in vergelijking met een zorginstelling, een andere sfeer. Er gelden andere regels en er zijn andere rollen. De boerderij is een plek waar mensen samen werken, samen pauzeren, samen eten en waar men zich onderdeel voelt van een sociale gemeenschap. Kortom een plek die lijkt op het gewone leven. Een cliënt wordt er minder geïdentificeerd met zijn cliënt rol maar is veel meer een mens die ergens komt werken. De boer is ook geen therapeut of hulpverlener maar iemand met agrarische kennis en ervaring. Doordat cliënten samen met de boer of begeleider aan het werk zijn, ontstaat er al snel een basishouding van gelijkwaardigheid en vertrouwen. Althans sneller dan in een medische setting, zo is de ervaring. De gesprekken gaan ook niet zozeer over ziekte en gebrek maar over het werk, de gewassen, de dieren, het weer en de boerderij. (Hassink, Ketelaars, 2003, p.4)

Deelnemers ervaren dat ze welkom zijn op de boerderij.

De ervaring dat ze welkom zijn op de boerderij en de boer zijn nek voor hen uitsteekt is heel belangrijk. Deelnemers uit de verslavingszorg zijn gewend dat ze met de nek worden aangekeken en worden behandeld als een paria. Deelnemers vertellen dat zij het prettig vinden dat zij zichzelf kunnen zijn op de boerderij. Dit komt doordat zij onder lotgenoten werken of doordat medewerkers de achtergrond van de deelnemers kennen en het accepteren zoals ze zijn. Op de boerderij werken ze gewoon mee en zijn ze nuttig bezig. Hierdoor gaat ook de buitenwereld anders tegen hen aankijken sinds ze op de boerderij werken. (Hassink, Et al., 2007, p.25)

Beide groepen zijn het erover eens dat het werk op een zorgboerderij, een goed oefenterrein is tussen hun ziekte of verslaving en de stap naar eventueel regulier-, vrijwilligerswerk of de maatschappij in het algemeen. Dat het een goed oefenterrein is komt doordat er vaak samengewerkt wordt met deelnemers die dezelfde achtergrond hebben of deelnemers van een andere doelgroep. Deelnemers geven aan dat zij het prettig vinden dat collega's ook niet allemaal even "normaal" zijn. Daarnaast biedt de zorgboerderij mogelijkheden nieuwe contacten op te bouwen. (Hassink, Et al., 2007, p.25)

Een deel van de deelnemers noemt verder dat het belangrijk is dat er verschillende doelgroepen zijn.

De diversiteit wordt als verrijkend ervaren. Ze vinden het belangrijk nieuwe contacten op te bouwen. Een deel van hen krijgt via de zorgboerderij nieuwe vrienden die ze ook buiten de zorgboerderij ontmoeten. (Elings, van Erp & van Hoof, 2005)

In 'Een Ploeg van goud' wordt over de verschillende doelgroepen het volgende geschreven.

Een mix van doelgroepen is ook een mogelijkheid. Hiermee zijn op veel boerderijen goede resultaten behaald. Mensen gaan zich bijvoorbeeld verantwoordelijk voelen voor elkaar. Of onverwachte combinaties van mensen blijken voor iedereen wonderwel uit te pakken.

(...)

Wel vereist een doelgroepenmix extra aandacht. Niet iedereen voelt zich meteen happy bij een ander en sommige combinaties vragen extra begeleiding. Soms zijn de personen die verantwoordelijk zijn voor de deelnemer niet meteen gelukkig met een combinatie, bijvoorbeeld de ouders van iemand met een verstandelijke beperking. Maar in de praktijk blijken veel boeren heel inventief te zijn in het combineren van deelnemers. (Ganzewinkel van, 2005, p.35)

7.2 Resultaten vanuit interviews

In de interviews vertellen de medewerkers hoe zij met de deelnemers omgaan, hoe de samenwerking onderling met de deelnemers is en hoe de samenwerking met de medewerkers onderling is.

Geïnterviewde medewerker 1:

Wij zelf werken voornamelijk voor de kinderen met de methode 'Geef me de vijf'. Daarin heb ik zelf in mijn stageperiode geleerd van te kijken, wat gaat wel goed. Door niet te benoemen; niet binnen schreeuwen jongen, maar door te zeggen; ga buiten schreeuwen. Benoemen hoe het anders kan. Gedrag dat je liever anders wilt, wat is het alternatief. Hoe zie je het dan wel. Dat geeft een heel andere stemming. Je benadert iemand op een heel andere manier, je kraakt niemand af. De sfeer blijft gewoon veel positiever, een beetje gemoedelijker en ook wel rustiger. Dat geeft voor mij ook wel meer dat ik in de groep daarover iemand kan aanspreken. We bieden ook groepsbegeleiding en in plaats van te zeggen niet schreeuwen, dat is niet positief en geen fijne sfeer en als je zegt ga buiten schreeuwen is dat heel anders. Zelf spreek ik daarin iemand makkelijker aan in de groep.

Daarnaast heb je hier verschillende activiteiten en manieren van handelen. Elke dag is anders. Je hebt verschillende klussen en werkzaamheden. Daarin kan je ook schuiven en aanpassen wat kan iemand wel. Het is wel de bedoeling dat als iemand hier voor dagbesteding komt en eigenlijk wat ik belangrijk vind, zelfwaardering krijgen. Van dit heb ik toch zelf gedaan en dat is gelukt. Dat probeer ik ook zo vaak mogelijk naar voren te brengen. Dat succes verhalen komen.

Omdat, je heel flexibel kunt zijn hoe je een activiteit aanbiedt. En als je al een cliënt leert kennen of je zet een aantal cliënten bij elkaar die elkaar kunnen aanvullen dan kunnen zij toch zo zelfstandig mogelijk een klus doen, waardoor ze ook resultaten zien. En daardoor kan je je makkelijk aanpassen op de deelnemer zelf en de behoefte of doelen van hem.

Ik probeer daar ook op te letten om het makkelijk mogelijk te maken, of gewoon mogelijk maken om een taak uit voeren. (M1.8)

Ik denk, iedereen neemt zichzelf mee. Veel mensen hebben als doel sociale contacten te hebben of gezien te worden. Daarin kan je ook zien, als ze samen werken, de een is fysiek sterker dan de ander met net dat stukje spullen aangeven. Gewoon een stukje aanvulling op elkaar. En dat is altijd een beetje proberen. Want je kunt niet iedereen met elkaar samen laten werken. Maar op die manier kun je ze wel met elkaar en voor elkaar inzetten. Net als verschillende doelgroepen. Je hebt hier één terrein. En net als vandaag heb je de 30+groep en straks komen er kinderen en er is ook ouderen opvang. Voor gezamenlijke momenten proberen we die wel een beetje apart te houden, want het is voor de kinderen ook nodig dat ze leren omgaan met leeftijdsgenoten. Maar als iemand daar met een rollator langsrijdt en er ligt een blok hout voor de wielen, dan kan zo'n kind wel even het houtblok aan de kant halen en zo kan je elkaar aanvullen en houd je een kleine samenleving op het terrein. (M1.9)

Geïnterviewde medewerker 4:

Ik vind dat juist een kracht (dat er meerdere doelgroepen zijn), ik heb daar ook wel een leuk voorbeeld bij. Ik heb een autistisch jongentje wat ik begeleid met de paarden en die is helemaal gek van auto's en nou was hij laatst een man hier van de ouderenopvang tegen gekomen en die was vroeger automonteur geweest. Nou daar ontstaat dan uit het niets, een heel leuk gesprek, tussen die man en dat jongentje. En nu als ze elkaar tegen komen dan zeggen ze elkaar gedag. Wat voor dat jongentje heel bijzonder is, want hij is helemaal in zijn eigen wereldje. Maar op die manier leert hij dus kennismaken met ouderen, leert hij gesprekjes aanknopen, leert hij respect hebben van: 'Tjonge die meneer heeft dat toch maar vroeger gedaan'. (...) Het is

eigenlijk een minimaatschappijtje geworden, juist door die verschillende doelgroepen, die ook wel met elkaar in contact mogen komen, krijg je een heel natuurlijke samenleving eigenlijk, waarin ze gewoon kunnen leren van elkaar. En het is niet zoveel anders dan in het dagelijks leven, waardoor ze het ook misschien in het dagelijks leven kunnen herkennen en ook kunnen toepassen. (M4.15)

Geïnterviewde medewerker 4:

Het natuurlijke proces is gewoon onze kracht. Doordat wij heel normaal met de mensen omgaan, kun je sneller met hen een vertrouwensband opbouwen. En kun je het veel sneller maken om mensen te confronteren. En ze te sturen en te begeleiden. Omdat ze weten dat je gewoon het beste met hen voor hebt.

Dat merk ik wel, dat ik heel snel een vertrouwensband met de mensen heb. En dat ze het van mij pikken. En dat ik ook eerlijk teruggeef dat ik iets ook heel moeilijk vind af en toe. En dat kan jij veel beter dan ik. Ook een stukje openheid. Ik hoef niet een strakke rol van een hulpverlener in te nemen. Er is ook tijd genoeg voor de mensen. Ze kunnen ook ruim de tijd nemen om te wennen. En dat scheelt ook. Het is niet een hulpverleningstraject van zes gesprekken waar je doorheen moet. Sommige zijn hier gewoon drie jaar of langer. En hebben misschien een jaar de tijd nodig om een doel te behalen. Bijvoorbeeld om een activiteit zelfstandig uit te voeren. En kennis te maken met alle deelnemers. En daar hebben ze dan lekker een jaar voor. En na een jaar gaan ze zich misschien meer richten op het samenwerken met iemand. Of een nieuwe deelnemer meenemen aan de hand en diegene wat leren. En er zijn ook mensen die te snel willen, en die moet je dan afremmen. Dus het is heel divers. Iedereen is anders en dat maakt het ook leuk. Er is niet een specifieke doelgroep met alleen maar verslaafden. Dit is echt een groep met van alles en nog wat. Dus je komt heel veel soorten mensen tegen. En de groep heeft niet het gevoel dat ze in een gehandicaptengroep zitten of een verslavingsgroep of een burn-out groep. Iedereen heeft wat, maakt niet uit wat je hebt, hoef je ook helemaal niet te vertellen aan elkaar. Dat vind ik echt een waarde van de boerderij. (M5.21)

Geïnterviewde medewerker 3:

Ik denk dat er heel veel flexibiliteit bij alle medewerkers is, omdat ze iedere keer met allemaal heel verschillende individuen moeten werken en dat ze ook iedere keer kijken van wat kan jij nou hier op de boerderij doen. Of hoe kun jij nou de dag op de boerderij als een leuke dag hebben ervaren. Ik denk dat stuk voor stuk de mensen die op de boerderij werken daar heel erg hun focus op hebben liggen. En ook proberen dat voor elkaar te krijgen. En ik denk dat het geen van alle mensen zijn die strak op hun klok kijken, van het is vijf uur en ik moet nu rennend naar huis. Er is dus ook heel veel rust bij alle begeleiding. Dus rust en flexibiliteit maar ook vooral heel erg veel interesse naar welke persoon je mee te maken hebt. Want als je dat een beetje in de gaten hebt dan weet je ook wat je met zo iemand kan doen. En dan komen er soms hele spontane initiatieven naar voren zeg maar. (...) Ik denk dat respect voor elkaar hier heel groot is. Ik bedoel er komt hier echt van alles en iedereen, het zijn juist niet de reguliere mensen die hier komen, het zijn allemaal mensen waar wat mee is. En net moest ik nog lachen want dan rijdt er een volwassen iemand op een skelter met zo'n aanhanger, zo'n kinderaanhangen erachter. Maar bijna niemand kijkt er mee van op of om, want dat hoort hier, iedereen doet hier zijn eigen ding. En dat maakt niet zoveel uit, wat je ook hebt. En of je nou vergeetachtig bent of dat je autistisch bent, of dat je gewoon wat minder verstandelijke vermogens hebt. Iedereen kan... dat is zo handig op een boerderij, iedereen kan hier wel wat. (...) En hier kun je dan een keer een aardbei laten vallen, a la, dat is dan vervelend maar het is ook niet meer dan dat. Dat zeggen ze ook vaak bij een intake hier, er is altijd wel iets te vinden wat je leuk vind. Er is altijd wel een taak, en dan kun je een taak van a tot z uitvoeren, maar je kunt ook een heel klein stukje van een taak doen en dan heb je toch iets

gedaan. Dus er is altijd wel iets voor iemand te vinden natuurlijk, wat je kunt doen. (M3.12)

Geïnterviewde medewerker 5:

De positieve benadering is heel belangrijk. Dat we als collega's een eenheid zijn en dat stralen we uit naar de mensen. Dat we elkaar respecteren, deelnemer of collega. Dat we als gelijken naar elkaar zijn. Dat we van elkaar kunnen leren. Dus niet een houding van wij staan boven jullie of we gaan jullie eens wat leren hier, of we zetten jullie even aan het werk. Nee, echt een natuurlijk mogelijk proces bieden voor de mensen waar zij zich op hun gemak bij voelen. En dat zij zich gelijk waardig voelen aan ons. Niet patiënt voelen. Ik ben altijd in mijn achterhoofd bezig met de doelen van de mensen. Maar dat wil ik er niet dik bovenop leggen. Dus aan ons is de taak om dat zo natuurlijk mogelijk over te brengen en zo subtiel mogelijk dat wij bijvoorbeeld, situaties organiseren voor de mensen waar ze van leren, zonder dat ze in de gaten hebben dat ze aan het leren zijn. (M5.4)

Geïnterviewde medewerker 7:

Het is heel gezellig met het team. We hebben veel lol met elkaar. Belangrijk. We steunen elkaar. We zullen elkaar nooit in het openbaar afvallen. (M7.2)

7.3 Conclusie

Hier volgen de belangrijkste conclusies per onderdeel:

Deelnemers onderling

Als wij kijken naar de deelnemers onderling is het van belang dat zij elkaar respecteren om wie ze zijn. Medewerkers zijn hierin een voorbeeld.

Verder zijn doelgroepen goed te combineren op de boerderij, omdat ze van elkaar kunnen leren. Mits ze een eigen plaats of ruimte hebben voor bijvoorbeeld pauze momenten.

Medewerkers en deelnemers

De verhouding tussen medewerkers en deelnemers is gebaseerd op gelijkwaardigheid. Het werk op de boerderij wordt door medewerkers en deelnemers samen gedaan. Ook eten ze samen en hebben gezamenlijke pauzes. Dit maakt dat deelnemers zich op gelijk niveau voelen met de medewerkers en zich geen patiënt of cliënt voelen. Dit vormt met elkaar een sociale gemeenschap. En lijkt daarmee op het gewone leven.

Medewerkers begeleiden deelnemers in hun proces zonder dat ze dat nadrukkelijk benoemen.

De zorgboer heeft een speciale rol op de zorgboerderij. Hij is namelijk een rolmodel en deskundige van het agrarisch bedrijf. Hierdoor heeft hij natuurlijke autoriteit en willen deelnemers graag met hem samenwerken. Een compliment van hem kan extra waarde hebben voor een deelnemer.

Medewerkers onderling

Wij vinden het belangrijk dat medewerkers elkaar steunen en een eenheid zijn, omdat zij een voorbeeld zijn voor de deelnemers.

Wij komen tot de conclusie dat op de zorgboerderij de deelnemers zichzelf moeten kunnen zijn. Dat de deelnemers worden geaccepteerd zoals ze zijn en dat er wordt gekeken naar wat ze kunnen. Hun beperking moet niet op de voorgrond staan.

7.4 Wat betekent dit voor het handelen van de medewerkers?

Voor alle medewerkers geldt dat zij de deelnemers in hun waarde moeten laten. Dat zij hen accepteren zoals ze zijn. Dit kunnen zij doen door te kijken naar de persoon achter het gedrag.

Gelijkwaardigheid tonen kan door aan deelnemers te laten zien dat er voor jou, als medewerker, ook dingen zijn die je nog moet leren.

Medewerkers moeten aansluiten bij de deelnemer door taken te zoeken die ze ook uit kunnen voeren en taken die aansluiten bij de leerdoelen van de deelnemer. Zo kan de medewerker de deelnemer begeleiden in zijn proces zonder dat de deelnemer hiervan bewust is. Bijvoorbeeld iemand die moet leren samenwerken, indelen bij een taak die je niet alleen kan uitvoeren. Zodat hij wel hulp moet vragen en samen moet gaan werken.

Verder is het goed als de zorgboer op het bedrijf aanwezig is en bij alle deelnemers langs gaat om te kijken bij de werkzaamheden, zo nodig helpen en complimenten te geven.

Voor het werken onderling is het goed dat medewerkers elkaar niet afvallen in het openbaar. En meningsverschillen bespreken op een plaats waar deelnemers niet bij zijn.

Bovenstaande geldt voor alle doelgroepen. Voor de kinderen is er een uitzondering op bovenstaande wat betreft het punt over de gelijkwaardigheid.

Namelijk dat kinderen in sommige situaties wel iemand nodig hebben die boven hen staat om hen aan te sturen.

Hoofdstuk 8. Hoe verhoudt zorgboerderij 't Paradijs zich tot de samenleving en de reguliere zorg?

Dit hoofdstuk gaat over de verhouding tussen de zorgboerderij en de samenleving. Hiermee bedoelen we de samenleving op allerlei gebieden. Bijvoorbeeld betaald werk, school of het winkelcentrum. Allereerst wordt er gekeken wat de literatuur over deze verhouding zegt. Vervolgens wordt beschreven wat de geïnterviewden hierover zeggen. Er wordt afgesloten met een conclusie en richtlijnen voor medewerkers.

8.1 Resultaten vanuit literatuur

In het boek 'Een Ploeg van Goud' staan een aantal bijdrages beschreven die een zorgboerderij kan leveren aan het leven op het platteland en aan de samenleving.

(Ganzewinkel van, 2005, p.72)

Duurzame aanpak

Duurzaamheid wordt steeds belangrijker in de moderne samenleving. Willen we met z'n allen de wereld gezond blijven bewonen, dan moet er worden gezocht naar duurzame manieren van leven en werken. Op een zorgboerderij wordt duurzaamheid vertaald in kleinschalige werkzaamheden met zo veel mogelijk handarbeid.

Cultuurhistorisch erfgoed

Technieken die ook wel worden gezien als oude ambachten, worden op de zorgboerderij opnieuw geleerd en gebruikt. Niet alleen geeft dit deelnemers de kans om hun eigen handigheid en hun mogelijke vakmanschap te ontdekken, ook de kennis van oude technieken blijft leven onder de mensen van nu. Op deze manier levert de zorgboerderij een bijdrage aan het behoud van cultuurhistorisch erfgoed.

Landschapsbeheer

Van oudsher hebben boeren een duidelijke taak in het beheer van de groene ruimte. Het Nederlandse coulisselandschap, groene weiden omzoomd door houtwallen, een opgeruimd boerenerv, monumentale boerderijen, mensen vinden het allemaal even vanzelfsprekend. Maar al dat moois moet wel worden onderhouden en in stand gehouden. Een arbeidsintensieve klus, waarvoor vele handen nodig zijn. Op de zorgboerderij is men juist op zoek naar klussen voor de vele aanwezige handen. De zorgboerderij vervult hiermee een functie in het landschapsbeheer.

Betekenis voor de regio

Hoe verschillend de bedrijven in de sector landbouw en zorg ook zijn: geen enkele zorgboerderij is een afgesloten geheel. Zorgboerderijen staan, ook al liggen ze vaak afgelegen, midden in de maatschappij. Ze onderhouden op allerlei manieren contact met andere sectoren in de samenleving, zoals met zorginstellingen, zorgkantoren en vooral met andere mensen op het platteland. Ook voor de veehandelaar, de dierenarts of de leverancier van veevoerders kan het positief werken om te maken te krijgen met een bont gezelschap van deelnemers op de boerderij. Integratie is immers geen eenrichtingsverkeer. Mensen leren kennen die anders zijn, kan je beeld van de medemens ingrijpend veranderen.

Ontmoeting

Kleine kernen die hun vitaliteit dreigen te verliezen, kunnen van zorgboerderijen een revitaliserend effect verwachten. Sommige zorgboerderijen hebben een winkel op het erf, terwijl andere winkels allang verdwenen zijn. Ook bieden zorgboerderijen vaak recreatiemogelijkheden waaraan op het platteland behoefte is, bijvoorbeeld een theehuis of een ontmoetingsruimte.

Kleine kernen hebben bovendien baat bij de dynamiek van uiteenlopende groepen mensen. De aanloop op de zorgboerderij voorziet hierin en vergroot de kansen op contacten tussen verschillende mensen.

Vernieuwend concept

Mensen van nu willen kunnen kiezen uit verschillende vormen van ondersteuning en zorg. De zorgboerderij komt tegemoet aan deze behoefte aan diversiteit: ten opzichte van andere zorginstellingen en ten opzichte van elkaar. Geen enkele zorgboerderij is gelijk aan een andere. De zorgboerderij is ook een antwoord op de vraag naar kleinschaligheid.

(Ganzewinkel van, 2005, p.73-75)

De zorgboerderij levert verschillende bijdragen aan de maatschappij in het algemeen. Maar de verhouding van de zorgboerderij tot de samenleving is ook bepalend voor de ontwikkeling van de deelnemers.

Marjolein Elings schrijft in haar onderzoek 'Boer zorg dat je boer blijft' over een 'sociaal netwerk',

Sociaal netwerk

De integratie van cliënten met de samenleving en andere mensen komt op zorgboerderijen zonder een agrarisch bedrijfsmatig karakter minder tot uiting. De integratie zou op deze boerderijen versterkt kunnen worden door ze meer te plaatsen in de samenleving. Dit soort zorgboerderijen bevindt zich nog wel eens op instellingsterreinen ver buiten de bebouwde kom of afgelegen in bossen, waardoor de drempel voor burgers om een kijkje te gaan nemen op de boerderij of een product te kopen groot is. Door de zorgboerderij te plaatsen in de buurt van bebouwing kan ervoor gezorgd worden dat cliënten zich meer in de samenleving voelen staan. Uiteraard kan dit niet altijd zomaar bewerkstelligd worden. In dat geval kunnen zorgboeren en begeleiders door bijvoorbeeld het geven van lessen of rondleidingen op de boerderij zorgen dat cliënten meer in contact komen met mensen van buitenaf. Zorgboeren en begeleiders geven aan dat je met het organiseren van lessen of rondleidingen twee vliegen in één klap slaat. Ten eerste levert het de cliënten meer contact op met andere mensen. Ten tweede is het geven van lessen of het verzorgen van rondleidingen ook een vorm van het produceren van een kwaliteitsproduct, namelijk een dienst. Cliënten kunnen hiervoor dezelfde waardering en voldoening ontvangen als van het produceren van een agrarisch product. Het praktische aspect aan het geven van bijvoorbeeld rondleidingen, is dat je ze zo kunt plannen dat de begeleiding van de cliënten er niet onder lijdt. We bevelen zorginstellingen en zorgboeren aan serieus aandacht te schenken aan dit soort mogelijkheden om de integratie van cliënten in de samenleving te bevorderen.

(Elings, 2004, p.42)

Verder schrijft Elings welke contacten mogelijk zijn op een bedrijfsmatige zorgboerderij.

Bedrijfsmatige zorgboerderijen bevinden zich meestal ook buiten de bebouwde kom maar staan toch meer in contact met de samenleving. Er komen bijvoorbeeld mensen vanuit het dorp eieren kopen en familie van de cliënt of een handelaar drinkt een kopje koffie mee. Cliënten komen daardoor op een bedrijfsmatige zorgboerderij meer in contact met verschillende mensen. Bedrijfsmatige zorgboerderijen zijn vaak familiebedrijven en de boer en zijn gezin en eventuele andere familie wonen op of vlakbij de boerderij. Dit komt ook voor bij instellingsboerderijen maar op een kleinere schaal.

Voor cliënten op een bedrijfsmatige zorgboerderij zijn er hierdoor meer kansen zich onderdeel te voelen van een sociaal netwerk dan cliënten op een instellingsboerderij.

(Elings, 2004, p.38)

Ook Hassink, van Dijk en Klein Bramel schrijven over het contact met de samenleving van de zorgboerderij.

Gewone leven

Veel boeren en zorgmedewerkers benadrukken dat de boerderij veel meer het gewone leven biedt dan reguliere zorgvoorzieningen. Op een boerderij hebben

deelnemers volgens hen meer contact met normale mensen en de samenleving dan binnen een zorginstelling. De gesprekken gaan over het werk en niet over de problemen van deelnemers. Sommige jeugdzorgboeren en jeugdzorgmedewerkers noemen dat een boerderij het echte leven is, dat je geen kunstmatige situaties hoeft te creëren om te leren, dat het back to basics is en een goed alternatief voor jongeren die vervreemden van de samenleving.

(Hassink, van Dijk & Klein Bramel, 2011, p.7-8)

In een onderzoek naar de meerwaarde van landbouw en zorg wordt genoemd dat de zorgboerderij beter toegankelijk is dan de reguliere zorg, omdat het meer past bij het gewone leven en dichterbij de samenleving staat.

Gewone leven

Net als bij jongeren, kleeft er voor ouderen een stigma aan de hulpverlening. Naar de boerderij gaan ervaart een deel van de ouderen meer als het gewone leven. Je doet er de dingen die iedere burger doet, zoals samen eten koken. In de reguliere zorg is er voor zoiets normaal als samen eten koken geen plek meer en wordt de maaltijd vanuit de centrale keuken in individuele porties klaar gezet. Het samen koken, het opdienen van de maaltijd in schalen zoals op de zorgboerderij gebeurt, past meer bij het gewone leven. Het leidt er ook toe dat er meer gesprekken zijn; je vraagt de ander of hij de schaal met aardappelen aan wil geven, of je vraagt wie de sla niet goed gewassen heeft. (Hassink, Et al., 2007, p.12)

Verder wordt in dit onderzoek gesproken over de integratie in de lokale samenleving en mensen die in een sociaal isolement komen.

Integratie in de lokale samenleving

Veel ouderen die voor dagbesteding naar de boerderij gaan, komen steeds minder het huis uit en verliezen sociale contacten. De boer en boerin nemen ouderen mee als ze boodschappen gaan doen. Zo komen ze weer onder de mensen in het dorp.

Sociaal netwerk

Sociaal isolement wordt genoemd als één van de belangrijkste problemen bij mensen met een psychische of psychiatrische problemen. Uit de gesprekken komt naar voren dat deelnemers op zorgboerderijen in contact komen met verschillende mensen. Met name het contact met 'normale' mensen is voor deelnemers erg belangrijk. (...) De deelnemers geven aan dat de zorgboerderij een goed oefenterrein is tussen hun ziekte of verslaving en de stap naar eventueel regulier-, vrijwilligerswerk of de maatschappij in het algemeen. Aan de ene kant werk je samen met 'normale' mensen maar aan de andere kant ook met collega's die dezelfde achtergrond hebben. Zo vertelt een deelnemer:

'Ik vind dat je hier minder opvalt met vreemd gedrag. Ze hebben hier zoiets van, oh ze heeft weer zo'n bui [...] daar zeurt niemand over. In de maatschappij zouden mensen zeggen, doe normaal of stel je niet aan.' (Hassink, et al., 2007, p.11&15)

In het Rapport 'Meerwaarde landbouw en Zorg' wordt geschreven over 'Community care'.

Sinds de laatste decennia van de vorige eeuw komen andere visies naar boven. De integratiegedachte komt centraal te staan. Deinstitutionalisering is de lijn die gekozen wordt. Het idee is dat cliënten niet meer in grote instellingen wonen, maar in de wijk, regulier onderwijs kunnen volgen en werk vinden buiten de zorginstelling al dan niet met ondersteuning.

(...)

Het wordt steeds duidelijker dat de doelstelling van community care niet wordt gehaald. De deinstitutionalisering verloopt stroef en waar mensen met een handicap in de samenleving wonen, mislukt de sociale integratie van mensen met een handicap in de samenleving vaak.

(Hassink et al. 2007, p.4)

Daarom wordt in dit rapport de volgende vraag gesteld:

Leveren zorgboerderijen een bijdrage aan de vermaatschappelijking van diverse doelgroepen en hoe ziet dit er in de praktijk uit? (Hassink Et al., 2007, p.15)

Het antwoord op deze vraag is:

Uit de gesprekken blijkt dat zorgboerderijen een bijdrage kunnen leveren aan de integratie van deelnemers in de samenleving. Het sociale netwerk van deelnemers kan op verschillende manieren worden uitgebreid of onderhouden. Dit lukt het beste als de deelnemer in de buurt van de zorgboerderij woont en op de zorgboerderij mensen ontmoet die hij ook in zijn leven buiten de boerderij tegen komt. Voor de deelnemers uit de psychiatrie en verslavingszorg kunnen we zeggen dat het werken op een zorgboerderij hen de mogelijkheid geeft om in een rustiger vaarwater te komen en meer stabiliteit in hun leven te krijgen. Deze stabiliteit biedt wellicht de mogelijkheid om het sociale netwerk te onderhouden en op te bouwen en meer actief te zijn binnen de samenleving, in de vorm van (vrijwilligers)werk dan wel andere activiteiten. De werkzaamheden en het samenwerken op de boerderij bieden de deelnemers ook de mogelijkheid tot zelfreflectie en wellicht een manier om tot concretere toekomstplannen te komen.

In het kort kunnen we zeggen dat de zorgboerderij deelnemers een omgeving biedt met diverse elementen waardoor het voor verschillende personen kan dienen als een veilig oefenterrein tussen ziekte en verslaving en de maatschappij in het algemeen. (Hassink et al. 2007, p.19)

8.2 Resultaten vanuit interviews

In de interviews hebben we niet rechtstreeks gevraagd hoe de zorgboerderij zich tot de samenleving verhoudt, toch hebben de geïnterviewden hier wel dingen over verteld.

In interview M2 werd een belangrijke functie van de zorgboerderij genoemd, namelijk de ontlasting van mantelzorgers.

Ik denk dat er meerdere redenen zijn, als je nou naar de ouderen kijkt, dan kan het ook gewoon zijn dat thuis de mantelzorgers overbelast raken, doordat iemand steeds meer zorg gaat vragen. Iemand gaat graag weer lopen en wordt onrustig en als iemand de ziekte van Alzheimer heeft, dan kunnen ze hun dag en nacht ritme nogal eens om gaan draaien. Overdag een beetje in de stoel gaan zitten suffen en 's avonds en 's nachts onrustig zijn. Dus ja dat houd je als mantelzorger niet vol. Dus dat kan ook puur zijn dat het een hulpvraag is van nou, ik wil mijn man of vrouw nog niet naar een verpleeghuis doen, wat kan ik doen. (M2.19)

Een andere medewerker vertelde hoe het contact met 'de samenleving' is op de zorgboerderij en dat deelnemers zich hierin ook ontwikkelen:

Toen we hier begonnen met de weekenden, als er dan iemand het erf op kwam lopen, (toen hadden we de winkel nog niet). Toen had ik echt zo iets van 'help' de kinderen, duidelijkheid, structuur, geen andere mensen. Dus de eerste keer flipte er ook eentje toen er mensen kwamen. Maar de maatschappij is ook zo, en dit is een veilige plek voor ze. En er komen nu mensen en dat jochie helpt nu klanten in de winkel. Dus dat is zo mooi om die ontwikkeling te zien. Je kunt wel zeggen we zitten in een hutje op de hei en dit is een veilige plek, maar dan help je niet mee in hun ontwikkeling. En in de maatschappij gebeuren ook onverwachtse dingen. Dus ik denk dat ze hier op een veilige plek dat ook meemaken en leren daarmee om te gaan. (M9.15)

En je ziet ook zoals bij de 30 plussers, daar zitten mensen bij die burn-out zijn en die weer toewerken naar betaald werk, dat je bij hun iets meer druk kunt opleggen, het mooie is ook dat de zorgboeren zeggen, hup jongens we moeten aardbeien

inplanten, of die schuur moet leeg, of de kas. En dan weten de begeleiders van de 30+, o die mensen moeten even dimmen, maar het is wel goed dat ze weer een beetje de druk voelen, die in de maatschappij nog veel groter is. Dat je het zeg maar weer een beetje opbouwt. (M9.13)

Een van de medewerkers noemt de rol van de ouderen in de samenleving.

Een andere belangrijke maatschappelijke ontwikkeling zijn de ouderen. Men noemt het wel eens de vergrijzing, dat is soms een verkeerde benaming. Mensen zijn wel grijs, maar soms uitermate actief. Een maatschappelijk kapitaal waar je zeker gebruik moet van maken. En dat doen we hier ook. En op vele andere bedrijven ook. (M6.16)

Verder wordt nog een vergelijk met reguliere instellingen, dat de zorgboerderij laagdrempeliger is.

En ik denk trouwens dat dat ook geldt voor de ouderen. Oudere mensen die zullen hun partner niet willen wegstoppen in een verzorgingshuis. Maar een kopje koffie drinken en hier de dag doorbrengen met andere mensen en daarbij gezamenlijk eten koken of andere klusjes doen. Ik denk dat dat veel toegankelijker is en veel makkelijker is om te accepteren, van nou ja mijn partner gaat daarheen. Dus ik denk dat in die zin de zorgboerderij toegankelijker en laagdrempeliger is dan reguliere zorginstellingen. (M4.17)

Een boerderij ligt vaak achteraf. En zo kan je ook even uit de situatie waarin je zit stappen. Echt even je gedachten doorbreken. Thuis is een rotsituatie en nu ben ik hier. Ik kan me nuttig inzetten en vooral de dingen doen die ik wel kan. Maar het is ook best natuurlijk. Flora en fauna hebben we hier en zorgen wij zelf voor, maar ook verschillende doelgroepen lijkt natuurlijk in elkaar over te vloeien. (M1.9)

8.3 Conclusie

De zorgboerderij is een plaats die middenin de samenleving staat. Ondanks dat hij aan de rand van het dorp ligt. Naast de deelnemers komen er verschillende mensen op de zorgboerderij. Mensen komen voor de agrarische producten naar de winkel of er komt een leverancier om goederen af te leveren. De deelnemers kunnen op de boerderij, waar ze zich veilig voelen, in contact komen met de samenleving. Dit kan hen helpen om te re-integreren in de samenleving.

Op de zorgboerderij worden niet dezelfde hoge eisen gesteld aan mensen, als in de samenleving. In de samenleving moet vaak alles snel en perfect gedaan worden. Mensen met of zonder een beperking kunnen daar niet altijd aan voldoen en raken daardoor gestrest en/of overspannen. Op de zorgboerderij worden mensen niet afgerekend op hun fouten of tekortkomingen. Wanneer zij een taak niet af krijgen, heeft dat geen vervelende consequenties voor henzelf. Wanneer mensen gaan re-integreren kunnen de eisen op de boerderij langzaam worden opgehoogd.

De zorgboerderij is een makkelijk toegankelijke plek voor zorgvragers. Omdat een zorgboerderij veel lijkt op het gewone leven; er wordt samen gewerkt, koffie gedronken, voor het eten gezorgd en leuke dingen gedaan.

Voor de ouderen heeft de boerderij niet het stigma van een verpleeghuis, waar je de laatste dagen van je leven doorbrengt, maar een plek waar je waardevol en nuttig bent. Dit maakt dat het makkelijker is voor mantelzorgers om hun familielid de dag door te laten brengen op de boerderij.

Wij zijn van mening dat de zorgboerderij een waardevolle aanvulling is op de reguliere zorg, omdat je op de zorgboerderij makkelijker in contact komt met de samenleving.

Enerzijds is de zorgboerderij een plek om tot rust te komen in een veilige omgeving zonder de eisen van de samenleving. Anderzijds is het een plek om op een natuurlijke manier in contact te komen met de maatschappij.

8.4 Wat betekent dit voor het handelen van de medewerkers?

Het is belangrijk dat medewerkers deelnemers zich veilig laten voelen op de boerderij. Veiligheid is de basisvoorwaarde om in contact te komen met de samenleving. Op het moment dat de veiligheid er is, vinden wij dat de medewerkers, deelnemers in contact moeten brengen met allerlei mensen.

- Medewerkers bij de ouderengroep

Mantelzorgers en familieleden van ouderen hebben op de zorgboerderij niet het gevoel van een instelling. De medewerkers moeten dus het accent leggen op de boerderij en het gewone leven en niet op de verzorging.

- Medewerkers bij de 30+groep

Medewerkers van de 30+groep moeten ervoor zorgen dat er niet te hoge eisen aan de deelnemers worden gesteld, omdat sommige deelnemers in de maatschappij zijn vastgelopen vanwege de hoge eisen.

Op het moment dat iemand weer terug de maatschappij in zal gaan, kunnen de eisen langzaam verhoogd worden.

Verder is het goed, wanneer er andere mensen op de boerderij komen, dat deelnemers in contact komen met hen. Dat ze bijvoorbeeld de leverancier helpen met uitladen of de klanten helpen in de winkel. Zo houden zij contact met de samenleving.

- Medewerkers bij de kinderen

Voor kinderen is de boerderij een plek om in contact te komen met andere mensen. De medewerkers kunnen de kinderen betrekken bij de winkel, door ze de klanten te laten helpen.

Voor de kinderen is het ook goed om met andere deelnemers in contact te zijn. Medewerkers moeten de doelgroepen niet strikt gescheiden houden, maar kijken of er mogelijkheden zijn of kinderen en ouderen in contact kunnen komen. Door bijvoorbeeld woensdagmiddag de kinderen en ouderen samen een spel te laten spelen.

In het weekend is het goed wanneer de medewerkers de kinderen niet hoge eisen stellen, zodat ze tot rust kunnen komen en even niet de eisen voelen die de samenleving aan hen stelt.

Hoofdstuk 9. Conclusie en aanbevelingen

9.1 Conclusie hoofdvraag

Dit hoofdstuk bevat de eindconclusie die gebaseerd is op de beschrijvingen van ter Horst en Bruininks (hoofdstuk 3 en 4) en op de vier deelvragen. (hoofdstuk 5 t/m 8)

Vanuit de eindconclusie volgen de aanbevelingen en ons product. In de eindconclusie zal antwoord gegeven worden op de hoofdvraag zoals deze in de inleiding beschreven is. De hoofdvraag luidt:

Hoe kunnen medewerkers op een zorgboerderij op een methodisch verantwoorde manier hun werk doen?

Wij zijn op zoek gegaan naar het antwoord op de hoofdvraag. Hiervoor hebben we literatuur bestudeerd en interviews afgenomen. Vanuit deze gegevens hebben we 't Paradijs beschreven vanuit ter Horst en Bruininks en hebben we onze vier deelvragen beantwoord. De resultaten hiervan staan in de hoofdstukken 3 t/m 8.

Uit deze hoofdstukken hebben we tien uitgangspunten gekozen waarvan we denken dat ze de methodische uitgangspunten van 't Paradijs zijn.

Deze keuze is gebaseerd op onze visie die gevormd is vanuit drie aspecten. Namelijk levensbeschouwing, 'gezond verstand' en kennis op agogische gebieden. De kennis op agogisch gebied is gevormd door de systeemtheorie, ervaringsleren, de contextuele benadering en de competentiebenadering.

Methodisch werken is je handelen, kunnen toetsen aan bepaalde richtlijnen. Ons antwoord op de hoofdvraag luidt:

Wanneer medewerkers op een zorgboerderij hun handelen baseren op en kunnen toetsen aan de tien methodische uitgangspunten, kunnen zij op een methodisch verantwoorde manier hun werk doen.

De tien methodische uitgangspunten zijn uitgelegd in paragraaf 9.2 en uitgewerkt tot richtlijnen voor medewerkers (in het management, bij de ouderen, bij de 30+groep en bij de kinderen) in paragraaf 9.3.

9.2 Uitleg methodische uitgangspunten

1. Deelnemers moeten zich veilig voelen.

Je veilig voelen is een voorwaarde om je te kunnen ontwikkelen. Medewerkers moeten er in eerste instantie op gericht zijn dat de deelnemers zich veilig voelen. Ook is het belangrijk dat de deelnemers plezier hebben.

2. Er wordt niet naar de beperking maar naar de mogelijkheden van deelnemers gekeken.

In de maatschappij wordt gekeken naar wat iemand allemaal niet kan. Op de zorgboerderij wordt gekeken naar de mogelijkheden van de deelnemers in plaats van naar de beperking. Medewerkers zoeken voor iedereen een activiteit die past bij zijn/haar mogelijkheden.

3. Deelnemers hoeven niet aan de eisen van de maatschappij te voldoen.

In de maatschappij moet alles snel en perfect gedaan worden. Iemand die een beperking heeft kan daar vaak niet aan voldoen. Dit kan een gevoel van falen veroorzaken. Op de zorgboerderij worden de eisen niet hoog gesteld, zodat deelnemers hier succeservaringen kunnen hebben.

Een deelnemer kan door de maatschappij worden afgeschreven en als minderwaardig gezien worden, maar kan op de zorgboerderij juist heel nuttig en van betekenis zijn.

4. Deelnemers worden positief benaderd

Medewerkers moeten deelnemers bevestiging en waardering geven voor wie ze zijn en voor hun werk. Hierdoor wordt het zelfbeeld van de deelnemers versterkt. Bij negatief gedrag wordt alternatief gedrag benoemd.

5. Deelnemers mogen zichzelf zijn.

Deelnemers worden geaccepteerd zoals ze zijn, ze zijn waardevol ondanks hun beperkingen. Het is niet erg als iemand iets niet goed kan.

Negatief gedrag wordt niet geaccepteerd maar de persoon achter het gedrag wel.

6. De bedrijfsmatige kant en de zorgkant moeten zich gelijkmatig tot elkaar verhouden.

De kracht van de zorgboerderij is de combinatie van zorg en het agrarisch bedrijf. Het agrarisch bedrijf zorgt voor zinvolle activiteiten. Hierdoor worden deelnemers niet alleen bezig gehouden, maar heeft hun werk ook resultaat en betekenis.

7. Activiteiten zijn gericht op contact met de natuur, dieren en/of de tuin.

Contact met natuur, dieren of tuin biedt heel veel ontwikkelmomenten. De natuur biedt rust, dieren zijn eerlijk in hun reacties en de tuin geeft inzicht in levensprocessen.

8. Door de activiteiten ontwikkelt de deelnemer zich onbewust.

Activiteiten die je aan deelnemers aanbiedt, moeten gericht zijn op hun persoonlijke ontwikkeling. Zo kunnen deelnemers zich ontwikkelen terwijl ze zich hier niet bewust van zijn.

9. Deelnemers moeten in contact komen met verschillende mensen.

De maatschappij bestaat uit diverse mensen. Op de zorgboerderij kunnen deelnemers op een veilige plaats in contact komen met allerlei mensen. Zoals diverse doelgroepen, leveranciers en/of klanten. Op deze manier leren zij met verschillende mensen om te gaan. Deze vaardigheid hebben zij nodig om in het dagelijks leven op een goede wijze contact te hebben met anderen.

10. De zorgboerderij is het gewone leven.

Alles op de zorgboerderij sluit zoveel mogelijk aan bij het gewone leven. Er wordt samen koffie gedronken, samen eten klaargemaakt, samen gegeten en samen gewerkt.

9.3 Handreikingen voor medewerkers

In deze paragraaf zijn handreikingen voor het management en per doelgroep beschreven. We geven suggesties voor medewerkers, hoe ze de uitgangspunten in praktijk kunnen brengen. Dit zijn voorbeelden om de uitgangspunten bewust in te gaan zetten. Medewerkers kunnen dit zelf aanvullen. Eerst beschrijven we de uitgangspunten voor het management, vervolgens voor de medewerkers van de ouders, de 30+groep en de kinderen.

9.3.1 Management

- 1. Deelnemers moeten zich veilig voelen.**
 - Zorg dat de vaste ruimte beschikbaar is voor de doelgroep.
 - Vaste medewerkers op elke groep inzetten.
- 2. We kijken niet naar de beperking maar naar de mogelijkheden van deelnemers.**
 - Medewerkers de gelegenheid geven om aanpassingen voor deelnemers te verrichten, zodat ze taken kunnen uitvoeren
 - Bedrijfsvoering aanpassen om deelnemers mogelijkheden te bieden. Bijvoorbeeld aardbeien op stellingen plaatsen, zodat jong en oud kunnen helpen.
- 3. Deelnemers hoeven niet aan de eisen van de maatschappij te voldoen.**
 - Zorgen voor voldoende personeel voor het agrarisch bedrijf.
- 4. Deelnemers worden positief benaderd.**
 - Het voorbeeld geven door medewerkers positief te benaderen.
- 5. Deelnemers mogen zichzelf zijn.**
 - Het voorbeeld geven aan medewerkers, door deelnemers positief te benaderen.
 - Medewerkers aansturen op het positief benaderen van deelnemers. Bijvoorbeeld door een training bejegening organiseren voor de medewerkers.
- 6. De bedrijfsmatige kant en de zorgkant moeten zich gelijkmatig tot elkaar verhouden.**
 - Medewerkers moeten kennis hebben van het agrarisch bedrijf.
 - Medewerkers moeten kennis hebben van de zorg.
 - Medewerkers eindverantwoordelijk voor het werk in het agrarisch bedrijf laten zijn, zodat deelnemers zich niet verantwoordelijk voelen.
 - Kiezen voor agrarische activiteiten die deelnemers kunnen doen.
- 7. Activiteiten zijn gericht op contact met natuur, dieren of tuin.**
 - Zorgen voor bereikbaarheid van verschillende dieren. Bijvoorbeeld stallen toegankelijk maken voor deelnemers.
 - De keuze voor dieren moet aansluiten bij wat deelnemers er mee kunnen. Bijvoorbeeld geen waakhond nemen, waar de deelnemers niet bij in de buurt mogen komen.
- 8. Door de activiteiten ontwikkelt de deelnemer zich onbewust.**
 - Zorgen voor voldoende expertise op het gebied van activiteiten inzetten, passend bij leerdoelen. Bijvoorbeeld door voldoende geschoold personeel aan te nemen.
- 9. Deelnemers moeten in contact komen met verschillende mensen.**
 - Doelgroepen niet strikt gescheiden houden.
 - Zorgboerderij open stellen voor bezoekers.

10. De zorgboerderij is het gewone leven.

- Blijf bij het gewone leven!

9.3.2 Ouderen

1. Deelnemers moeten zich veilig voelen.

- Zorg dat de ouderen op de begeleiding terug kunnen vallen.
- Duidelijkheid en structuur bieden.

2. We kijken niet naar de beperking maar naar de mogelijkheden van deelnemers.

- Kijken wat mensen nog wel kunnen
- Blanco mensen tegemoet treden.
- Ouderen niet alleen helpen bij wat ze niet kunnen, maar ook bij wat ze wel kunnen.

3. Deelnemers hoeven niet aan de eisen van de maatschappij te voldoen.

- Helpen bij het invullen van de dag, wanneer mensen daar moeite mee hebben.

4. Deelnemers worden positief benaderd.

- Aangeven dat je het fijn vindt dat de oudere er is.

5. Deelnemers mogen zichzelf zijn.

- Waardering geven voor wie ze zijn en voor wat ze in hun leven gedaan hebben.
- Ideeën van deelnemers worden serieus genomen.

6. De bedrijfsmatige kant en de zorgkant moeten zich gelijkmatig tot elkaar verhouden.

- Activiteiten kiezen die nuttig zijn voor het agrarisch bedrijf.
- Ouderen vragen om ideeën voor het agrarisch bedrijf.
- Met de ouderen gaan kijken bij de andere deelnemers die aan het werk zijn op de boerderij.

7. Activiteiten zijn gericht op contact met natuur, dieren of tuin.

- Samen met de ouderen naar buiten, in de natuur wandelen.
- Samen met de ouderen de dieren voeren.

8. Door de activiteiten ontwikkelt de deelnemer zich onbewust.

- Ouderen niet het gevoel geven dat ze verzorgd worden.

9. Deelnemers moeten in contact komen met verschillende mensen.

- Met de ouderen kijken bij de activiteiten van de andere doelgroepen.

10. De zorgboerderij is het gewone leven.

- Ouderen laten helpen bij taken zoals, eten klaarmaken

9.3.3 30+groep

1. Deelnemers moeten zich veilig voelen.

- Kijken of deelnemers taken met dieren wel durven/kunnen uitvoeren.
- Zorg voor veiligheid binnen de groep, houdt de sfeer tussen deelnemers in de gaten.

- 2. We kijken niet naar de beperking maar naar de mogelijkheden van deelnemers.**
 - Taken zoeken die iemand kan uitvoeren.
 - Kijk naar de deelnemer als mens, niet als handicap
- 3. Deelnemers hoeven niet aan de eisen van de maatschappij te voldoen.**
 - Deelnemer mag op zijn eigen tempo werken.
 - Taken hoeven niet perfect uitgevoerd te worden.
 - Wanneer een deelnemer een slechte dag heeft, mag hij/zij rustig aan doen.
- 4. Deelnemers worden positief benaderd.**
 - Zeggen dat je het fijn vindt dat iemand er is.
 - Zeggen dat je iemand gemist hebt, als hij/zij er een dag niet is geweest.
- 5. Deelnemers mogen zichzelf zijn.**
 - Deelnemers hoeven niet perfect te zijn.
 - Ideeën van deelnemers worden serieus genomen.
 - Medewerkers laten zien dat ze ook zichzelf zijn en bijvoorbeeld ook dingen niet kunnen.
- 6. De bedrijfsmatige kant en de zorgkant moeten zich gelijkmatig tot elkaar verhouden.**
 - Mensen activeren om aan het werk te gaan
 - Activiteiten kiezen die nuttig zijn voor het agrarisch bedrijf.
 - Resultaat van handelen benoemen aan deelnemers. Ze doen goed werk voor het agrarisch bedrijf.
 - Kijken of mensen nog wel voldoende rust nemen, wanneer in het agrarisch bedrijf veel te doen is.
- 7. Activiteiten zijn gericht op contact met natuur, dieren of tuin.**
 - Wanneer een deelnemer even niet hard kan werken, breng hem dan wel in contact met de dieren of natuur.
 - Deelnemers laten zorgen voor de dieren; voeren, stallen uitmesten en borstelen.
 - Deelnemers wijzen op processen in de tuin, van zaaien, groeien, bloeien, vrucht dragen, afsterven
- 8. Door de activiteiten ontwikkelt de deelnemer zich onbewust.**
 - Activiteiten aanbieden die passen bij de leerdoelen van deelnemers. Wanneer een deelnemer moet oefenen met sociale contacten hem indelen bij een taak die je niet alleen kan doen.
 - Doelen stapsgewijs ophogen, steeds hogere eisen stellen, door moeilijkere taken te geven.
- 9. Deelnemers moeten in contact komen met verschillende mensen.**
 - Deelnemers kunnen klanten helpen in de winkel.
 - Deelnemers betrekken bij rondleidingen.
 - Deelnemers helpen met goederen ontvangen van leveranciers
- 10. De zorgboerderij is het gewone leven.**
 - Deelnemers laten helpen bij taken zoals koffie zetten of tafel dekken.

9.3.4 Kinderen

- 1. Deelnemers moeten zich veilig voelen.**
 - Aandacht geven aan angst voor dieren.
 - Duidelijkheid en structuur bieden door vast programma.
 - Zorg dat de kinderen weten op welke begeleiders ze terug kunnen vallen.
- 2. We kijken niet naar de beperking maar naar de mogelijkheden van deelnemers.**
 - Kijken waar kinderen goed in zijn.
 - Als begeleider laten zien dat je ook niet perfect bent.
- 3. Deelnemers hoeven niet aan de eisen van de maatschappij te voldoen.**
 - Kinderen hoeven even niet op hun tenen te lopen.
 - Ze mogen plezier hebben.
- 4. Deelnemers worden positief benaderd.**
 - Bij negatief gedrag, zeggen wat het kind wel moet doen.
 - Complimenten geven om het zelfbeeld van het kind te versterken.
- 5. Deelnemers mogen zichzelf zijn.**
 - Persoon achter het gedrag wordt geaccepteerd.
- 6. De bedrijfsmatige kant en de zorgkant moeten zich gelijkmatig tot elkaar verhouden.**
 - Kinderen laten helpen bij het dieren voeren.
 - Kinderen laten helpen in de kippenschuur of bij het aardbeien plukken.
- 7. Activiteiten zijn gericht op contact met natuur, dieren of tuin.**
 - Plan zoveel mogelijk activiteiten buiten in de natuur.
 - Dieren inzetten als spiegel voor gedrag.
 - Activiteiten met dieren zoals paardrijden in het programma zetten.
 - Samen met kinderen de dieren voeren.
- 8. Door de activiteiten ontwikkelt de deelnemer zich onbewust.**
 - Nadenken welke activiteit past bij een leerdoel van een kind.
- 9. Deelnemers moeten in contact komen met verschillende mensen.**
 - Kinderen mee laten doen bij het klanten helpen.
 - Kinderen mee laten doen bij activiteiten van andere doelgroepen.
- 10. De zorgboerderij is het gewone leven.**
 - Gewone situaties creëren, door samen te eten en te drinken.

Hoofdstuk 10. Discussie

In dit hoofdstuk kijken we naar de betrouwbaarheid van ons onderzoek. Eerst bekijken we welke aspecten onze resultaten beïnvloed kunnen hebben, vervolgens geven we aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

10.1 Aspecten die het onderzoek beïnvloeden.

- We hebben twee ouders geïnterviewd

Omdat op de boerderij meer dan 40 kinderen komen, is het interviewen van twee ouders geen representatief beeld van de mening van ouders.

- We hebben drie deelnemers geïnterviewd, uit één doelgroep.

Ouderen en kinderen zijn lastig om te interviewen. Daarom maar resultaten vanuit één doelgroep. Wel hebben we in overleg met medewerkers gekozen voor de deelnemers die wij het beste konden interviewen en representatief zijn voor de groep.

- Niet alle medewerkers zijn geïnterviewd (9 van de 20 geïnterviewd)

Het kan dat de medewerkers die we niet geïnterviewd hebben, andere aspecten zouden benoemd hebben die zij belangrijk vinden. Hun visie hebben we niet meegenomen in ons onderzoek. We hebben gekozen voor medewerkers van de verschillende doelgroepen (ouderen, 30+ en kinderen), werkgebieden (agrarij, zorg en kennistak) en met het grootste aantal uren dienstverband. Daarom denken we dat zij representatief zijn voor (bijna) alle medewerkers.

- Persoonlijke visies

De conclusies en aanbevelingen zijn gedeeltelijk bepaald door onze persoonlijke visie, (gevormd door ons christelijk mensbeeld, onze persoonlijke ervaringen met het werken op een zorgboerderij en de inhoud van onze opleiding, Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan de Christelijke Hogeschool Ede). Wanneer andere onderzoekers hetzelfde onderzoek zouden uitvoeren zouden ze tot andere conclusies kunnen komen, vanwege hun persoonlijke visie.

We denken wel dat onze visie aansluit bij de visie van 't Paradijs.

- De uitgangspunten zijn nog niet voorgelegd aan de medewerkers

We hebben nog niet kunnen toetsen of medewerkers de methodische uitgangspunten herkennen en ook allemaal toepassen.

10.2 Opties voor vervolgonderzoek:

- Implementatie van de methodiek op andere zorgboerderijen.

Er kan onderzocht worden of deze methodiek toepasbaar is op meerdere zorgboerderijen of specifiek is voor 't Paradijs. Wanneer deze niet toepasbaar is zou er gekeken moeten worden hoe deze dan toepasbaar is te maken op andere zorgboerderijen.

- Onderzoek naar de economische invloeden op deelnemers van zorgboerderijen.

Er kan onderzocht worden wat de invloed is van de veranderingen in de economie, bijvoorbeeld bezuinigingen op PGB's, op het welbevinden van deelnemers van zorgboerderijen. En daarbij de invloed van deze economische aspecten op het voortbestaan van zorgboerderijen.

- Evalueren of de methodische uitgangspunten de hele methodiek omvatten

Het kan dat in de loop van de tijd uitgangspunten erbij komen, of uitgangspunten verdwijnen, het is daarom goed om de methodiek na een jaar te evalueren met medewerkers.

Literatuurlijst

- Baarda, D.B, Goede, M.P.M. de & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Houten: Wolters-Noordhoff bv.
- Berg, A.E. van den & Berg, M. van den. (2001). *Van buiten word je beter*. Een essay over de relatie tussen natuur en gezondheid. Wageningen: Alterra.
- Both, K. (2007). *Naar een groene pedagogiek*. Amsterdam: publicatie Green Care.
- Bruininks, A.C. (2006). *Orthopedagogisch groepswerk*. Maarsen: Elsevier gezondheidszorg.
- De 30plus-groep, (z.d.) informatiefolder Zorgboerderij 't Paradijs.
- Driest, P. (1997). *Zorgboerderijen: Een introductie*. Utrecht: NIZW.
- Elings, M. (2004). *Boer zorg dat je boer blijft*. Rapport 194B, Wageningen: Wetenschapswinkel.
- Elings, M, Erp, N. van & Hoof, F. van. (2005). *De waarde van zorgboerderijen voor mensen met een psychiatrische of verslavingszorgachtergrond. Voorstudie en aanzet tot een onderzoeksprogramma*. Wageningen: Plant Research International.
- Entrop, B. (Documentaire maker). (2009). *Boer en zorg*. [TV-uitzending]. Hilversum: RVU.
- FCB (2011). CAO welzijn en maatschappelijke dienstverlening 2008-2011. Geraadpleegd op 7 maart 2011, van <http://www.fcb.nl/Content/paginas/CAO%20Welzijn/CAO%202008-2011/Index.aspx>
- Ganzewinkel, J. van, (2005). *Ploeg van goud*. Zutphen: Roodbont.
- Gezondheidsraad, Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek, (2004). *Natuur en gezondheid. Invloed van natuur op sociaal, psychisch en lichamelijk welbevinden*. Publicatie nr. 2004/09, Den Haag: Gezondheidsraad en RMNO.
- Göpfert, H. (1988). *Naturbezogene Pädagogik*. Weinheim: Deutscher Studien Verlag
- Hartig, T, Mang, M. & Evans, G.W. (1991). *Restorative effects of natural environment experiences*. Environmental Behavior 3-27.
- Hassink, J. (2002). *De betekenis van landbouwhuisdieren in de hulpverlening*. Rapport 45. Wageningen: Plant Research International B.V.
- Hassink, J. (2006). *Gezond door landbouw en groen*. Assen: van Gorcum
- Hassink, J, Dijk, A. van, & Bramel Klein, D. (2011) *Waarden van landbouw en zorg*, Rapport 369. Wageningen: Plant Research International B.V.
- Hassink, J & Elings, M. (z.d). *Verbondenheid op de zorgboerderij*, Wageningen: Plant Research International B.V.
- Hassink, J, Elings, M, Ferwerda, R. & Rommers, J. (2007). *Meerwaarde, landbouw en Zorg*. Wageningen: Plant Research International B.V.

- Hassink, J. & Ketelaars, D. (2003). *De bodem onder de zorgboerderij*. Wageningen: Plant Research International B.V.
- Hassink, J. & Oomen, E.M. (2004). *Zorglandbouw heeft toekomst*. Ekoland 7/8, 20-22.
- Horst, W. ter. (1978). *Natuur en Kind*. Den Haag: Omniboek
- Horst, W. ter. (1994). *Het herstel van het gewone leven*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum
- Kaplan, S. (1995). *The restorative benefits of nature towards an integral framework*. Journal of Environmental Psychology, 169-182.
- Kaplan, R. en Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: a psychological perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lewis, P.M. (1996). *Green Nature/Human nature*. In: *The meaning of plants in our lives*. University of Illinois Press Urbana and Chicago.
- Markvoort, R. (2000). *Natuurlijk! Begrijpen en beleven. Ontwikkelingen en mogelijkheden van groene activiteiten in leer- en begeleidingsprocessen*. Utrecht: Hoge School Utrecht.
- Nicholas, J. MC. & Collis, G.M. (2006). *Animals as social supports. Insights for understanding animal-assisted therapy*. San Diego CA: Elsevier.
- Nieuwenhuizen, N. van den & Blom, G. (2009) *Boer-en-Zorg, Onderzoek naar de kernkwaliteit van de zorgboerderij*, Rapport 244, Wageningen: Wetenschapswinkel.
- Overheid (z.d). Milieuvergunning. Geraadpleegd op 7 maart 2011, van http://overheidsloket.overheid.nl/index.php?p=product&product_id=1000076
- Sikkema, A. (2009). Zorgboerderij stimuleert eetlust van demente oudere. Resource, geraadpleegd op 15 maart 2011, van http://resource.wur.nl/wetenschap/detail/zorgboerderij_stimuleert_eetlust_van_demente_oudere
- Termaat, G. (2010). *De Zorgboerderij*. Zutphen: Roodbont
- Ulrich, R.S. (1983). Aesthetic and affective response to natural environment. *Altman & J.F. Wohlwill Human behavior and environment: Advances in theory and research*, (vol. 6), 85-125. New York: Plenum Press
- Ulrich, R.S. (1993). Biophilia, Biophobia and Natural landscapes. S.R. Kellert & E.O. Wilson (eds.), *The biophilia hypothesis*. Washington DC: Island press.
- Verenigde zorgboeren. (z.d). Landbouw en Zorg groeit. Geraadpleegd op 1 februari 2011, van <http://www.landbouwzorg.nl/index.php?pagid=55&hb=72>
- Vorstenbosch, J. (2005). *Zorg. Een filosofische analyse*, Amsterdam: Nieuwezijds
- Wilson, E.O. (1984). *Biophilia*. Cambridge: Harvard University Press
- Zorgboerderij 't Paradijs. (2010). *Kwaliteitssysteem Landbouw & Zorg*. Ingevuld kwaliteitssysteem over zorgboerderij 't Paradijs

Zorgboerderij 't Paradijs. (2011). Ouderenopvang. Geraadpleegd op 8 maart 2011, van <http://www.zorgboerderijparadijs.nl/?Zorg:Ouderenopvang>

Zorgboerderij 't Paradijs. (2011). Weekendopvang. Geraadpleegd op 8 maart 2011, van <http://www.zorgboerderijparadijs.nl/?Zorg:Weekendopvang%26nbsp%3Bkinderen>

Zorgboerderij 't Paradijs. (2011). Woensdagmiddagopvang. Geraadpleegd op 8 maart 2011, van http://www.zorgboerderijparadijs.nl/?Zorg:Woensdagmiddagopvang_kinderen

Zorgboerderij 't Paradijs. (z.d.). *Missie – doelstelling -visie*. Document van Zorgboerderij 't Paradijs.

Zorgboerderij 't Paradijs. (z.d.). Missie en Visie. Geraadpleegd op 1 februari 2011, van [http://www.zorgboerderijparadijs.nl/?Visie en missie](http://www.zorgboerderijparadijs.nl/?Visie_en_missie)

Zorgboerderij 't Paradijs. (z.d.). Zorg. Geraadpleegd op 1 februari 2011, van <http://www.zorgboerderijparadijs.nl/?Zorg>